

GENOCIDUL SUFLETELOR

Experimentul Pitești - reeducarea prin tortură

- Scenariu de Sorin Ilieșiu pentru un film documentar de lung-metraj -

Up-grade: iulie, 2008

Acest scenariu este scris pentru un film despre „cea mai cumplită barbarie a lumii contemporane”. Așa a fost considerat *experimentul Pitești* de către celebrul scriitor Alexandru Soljenițin (laureat în 1970 al [Premiului Nobel pentru Literatură](#), autor al romanelor *Arhipelagul Gulag*, *Pavilionul canceroșilor*, *O zi din viața lui Ivan Denisovici*).

Istoricul François Furet, membru al Academiei Franceze, descrie *fenomenul Pitești* ca “una dintre cele mai cumplite experiențe de dezumanizare pe care le-a cunoscut epoca noastră”.

În cartea sa, *Fenomenul Pitești* (publicată în 1981 la Paris), Virgil Ierunca scrie: “Ceea ce n-a ajuns însă – și încă – la cunoștința tuturor este că în Arhipelagul românesc a existat o insulă a ororii absolute, cum alta n-a mai fost în întreaga geografie penitenciară comunistă: *închisoarea de la Pitești*”. Iată un fragment sugestiv din cartea lui Ierunca: “Imaginația delirantă a lui Țurcanu (N.R.: șeful torționarilor) se dezlănțuia mai ales atunci când avea de-a face cu studenți care credeau în Dumnezeu și se străduiau să nu se renege. Astfel, unii erau *botezați* în fiecare dimineață: scufundați cu capul în hârdăul cu urină și materii fecale, în timp ce ceilalți în jur psalmodiau formula botezului. Acesta dura până ce conținutul făcea bulbuci. Când deținutul recalitrant era pe punctul de a se îneca, era scos, i se dădea un scurt răgaz să respire, apoi era scufundat din nou. Unul dintre acești *botezați* căruia i se aplicase sistematic tortura, ajunsese la un automatism care l-a ținut vreo două luni de zile: mergea în fiecare dimineață și-și băga singur capul în hârdău, spre hazul reeducatorilor.”

Filmul va încerca să dezgroape adevărul despre *experimentul Pitești* - una din cele mai diabolice invenții din întreaga istorie.

„Și veți cunoaște adevărul, și adevărul vă va face liberi.”

- Evanghelia după Ioan, 8.32.

Secolul XX a doborât de câteva ori recordul mondial în criminalitate și oroare: 10 milioane de oameni uciși în primul război mondial, 55 de milioane în al doilea război mondial, 10 milioane de oameni uciși în numele nazismului și peste 100 de milioane uciși în numele comunismului. Trebuie să facem imposibilă repetarea unor asemenea catastrofe. Crimele nazismului au fost condamnate just și exemplar. Crimele comunismului care, spre rușinea omenirii, continuă să existe, trebuie condamnate la fel. Acest lucru este posibil numai prin cunoașterea întregului adevăr. Incredibil, dar nu se știe aproape nimic despre cea mai diabolică crimă a comunismului: genocidul sufletelor care a avut ca scop generarea “omului nou”. Acest genocid, în forma lui extremă, a început în România în 1949, la penitenciarul politic din Pitești, sub forma unui experiment nici măcar închipuit vreodată: „reeducarea” deținuților prin torturarea continuă, fizică

și sufletească, chiar de către colegii de detenție. „Reeducații” erau obligați să se autodenunțe, să se nege pe sine, să-și denunțe și să-și renege familia, prietenii și iubita, adică să-i „demaște” decizându-se de ei, de tot ce aveau mai sfânt, batjocorind credința în Dumnezeu și Sfintele Taine. „Reeducatorii” îi obligau să participe la veritabile ritualuri satanice antireligioase. În final, „reeducații” erau obligați să devină „reeducatorii” altora, adică torționari. Cei care refuzau, erau obligați să se „reeduc” din nou, până acceptau rolul de „reeducator”; dacă continuau să refuze, riscau să fie uciși. Mulți au încercat să se sinucidă pentru a scăpa de infern, dar foarte puțini au reușit. Subliniem că nu există cuvinte pentru a descrie cu adevărat tot ceea ce au îndurat acești tineri anticomuniști - în jur de 2000, toți fiind studenți în momentul arestării.

Finalmente însă, genocidul sufletelor nu a fost posibil tocmai pentru că sufletul este nemuritor. Aceasta a fost speranța celor condamnați la moartea sufletească. Poate că numai credința în Dumnezeu i-a salvat.

“Experimentul Pitești” este aproape necunoscut chiar și în România. Pentru ca această invenție demonică să fie cunoscută, este nevoie de un film documentar care să beneficieze în special de mărturiile ultimilor supraviețuitori și de reconstituiri făcute sub îndrumarea directă a acestora. Supraviețuitorii, sub o sută în momentul de față, au vârsta cuprinsă între 79 și 85 de ani, iar starea sănătății lor e marcată de dezastrul prin care au trecut. Pentru a nu risca dispariția fizică a ultimilor supraviețuitori, am demarat încă de anul trecut filmarea interviurilor-mărturii. Până în prezent am filmat 40 de supraviețuitori (4 supraviețuitori în 2007, 36 de supraviețuitori în 2008). Includem în prezentul scenariu scurte fragmente din mărturiile filmate cu supraviețuitorii experimentului. Materialul brut cu aceste mărturii de istorie orală filmate (până în prezent) reprezintă un excepțional document istoric care însumează deja circa **150** de ore.

De asemenea, am reușit să filmăm, special pentru acest film, trei prestigioși istorici ai comunismului vorbind despre “experimentul Pitești”:

Stéphane Courtois – istoric, Centre National de Recherches Scientifiques, Paris, principal autor al celebrului volum “Cartea neagră a comunismului” în baza căruia s-a demarat condamnarea comunismului în Consiliul Europei (includem în cadrul acestui scenariu un fragment din comentariul d-lui Stéphane Courtois despre “experimentul Pitești”).

Thomas Blanton – istoric, National Security Archives, George Washington University, Washington D.C.

Dennis Deletant - istoric, London University

Este de neconceput ca acest film să nu fie făcut cât încă se mai poate. Istoria se poate repeta oricând, dar prin cunoașterea adevărului repetarea infernului comunist este exclusă tocmai pentru că, în viitorul proces internațional al comunismului, genocidul sufletelor ar putea reprezenta un esențial cap de acuzare.

*

Iată cum este prezentat pe scurt *experimentul Pitești*, în cadrul Memorialului Victimelor Comunismului și al Rezistenței¹ de la Sighet:

¹ Consiliul științific al *Memorialului* de la Sighet este format din: Alexandru Zub (președintele secției de Științe Istorice a Academiei Române), Thomas Blanton (istoric, National Security Archives, George Washington University, Washington D.C.), Vladimir Bukovski (scriitor, Cambridge), Dennis Deletant (istoric, London University), Helmut Müller-Enbergs (istoric, Oficiul Federal pentru Studiarea Arhivelor STASI, Berlin), Șerban

«În anii 1949-1951, distrugerea elitelor societății era pe cale de a se împlini: intelectualii, diplomații, preoții, militarii, magistrații, polițiștii, oamenii politici ai vechiului "regim burghezo-moșieresc" erau în închisori, țăranii cei mai gospodari erau deportați în coloniile de muncă forțată. Tuturor împreună și fiecare în parte li se aplica eticheta de "dușman al poporului". Mai rămăseseră tinerii, o forță socială imprezibilă și care trebuia să fie anihilată. Pentru ei a fost inventat *experimentul de la Pitești*, denumit de Securitate "reeducare".

Metodele cele mai barbare de tortură psihică au fost aplicate asupra tinerilor deținuți "recalcitranti" – majoritatea fiind studenți, de cele mai diferite credințe politice și religioase, cu scopul de a-i face să se umilească reciproc, să se maltrateze fizic și să se mutilizeze psihic, denigrându-și trecutul. Această operație diabolică de depersonalizare și de asasinat moral s-a desfășurat cu începere din decembrie 1949 în penitenciarul Pitești, continuând apoi, cu o putere mai scăzută, în penitenciarele Gherla și Târgu Ocna.

Victimele sunt transformate în călăi, deținuții sunt torturați chiar de prietenii lor, de colegii lor de suferință. Scopul: "reeducarea" prin distrugerea fizică și psihică, transformarea tinerilor în atei, în delatori ai prietenilor lor. În final, majoritatea celor "reeducați" ajungeau să recunoască faptul că merită orice înjosire și că nu se pot reabilita decât parțial, devenind ei înșiși tortionarii noilor veniți. La cea mai mică ezitare, erau din nou supuși torturilor.

Experimentului de la Pitești i s-a pus capăt printr-o anchetă și printr-un proces mamut în anii 1953-1954. Sentința din 10 noiembrie 1954 condamnă la moarte 22 de membri ai comandourilor legionare conduse de Eugen Țurcanu (fiind executați 16). În proces nu au fost incriminați ofițerii de Securitate sau de penitenciar care instrumentaseră "*reeducarea*", reproșându-li-se, doar, în cursul anchetei, "lipsa de vigilență și neglijența criminală" care "a permis" experimentul! Într-un alt proces, din 1957, acești ofițeri au fost și ei condamnați la pedepse minore, ca ulterior să fie grațiați, fără să fie măcar amintită vinovăția mai-marilor Securității: Teohari Georgescu, Marin Jianu, Gheorghe Pintilie, Alexandru Nicolschi, Mișu Dulgheru ș.a..

Experimentul de la Pitești este considerat un unicat în panoplia mijloacelor de distrugere în masă a personalității umane.»

Iată doar câteva dintre **metodele utilizate în torturarea deținuților** - în majoritate studenți, pentru obținerea așa-ziselor „demascări” (preluate din materialul documentar al Memorialului Sighet):

Bătaia individuală și bătaia colectivă în cerc * Bătaia cu vâna de bou, cureaua, coada de mătură, piciorul de la prici * Agățarea de greutate (40 kg) de spatele „reeducatului” timp de 5-6 ore * Obligarea deținutului să stea cu ochii fixați pe un bec aprins * Smulgerea părului cu dispozitive speciale * Strivirea degetelor de la mâini și de la picioare * Aplicarea picăturii chinezești * Obligarea deținuților să consume mâncăruri deosebit de sărate urmate de suprimarea apei * Obligarea deținuților să se bată în cap ca berbecii * Arderea tălpilor * Bătaia peste fluierile picioarelor * Obligarea deținutului să lingă closetele * Obligarea deținutului să asiste la torturile în

Papacostea (istoric, academician), Stéphane Courtois (istoric, Centre National de Recherches Scientifiques, Paris; autorul lucrării „Le Livre noire du communisme” în baza căreia în ian.2006 crimele comunismului au fost condamnate de Consiliul Europei). **În 1998 Consiliul Europei considera Memorialul de la Sighet printre primele trei locuri de păstrare a memoriei continentului, alături de Memorialul de la Auschwitz și Memorialul Păcii din Franța.** La seminarul internațional de la Weimar din 2004 a fost recunoscut ca cel mai obiectiv și științific dintre toate memorialele existente în fostele țări comuniste.

colectiv * Atârnarea de subsiori cu o raniță de greutate în spate * Așezarea a 15-17 trupuri peste deținutul torturat * Bătaia cu capul de ciment * Obligarea deținutului de a dormi în poziții fixe * Înțeparea tălpii cu acul * Obligarea deținutului de a sta în picioare toată noaptea cu fața la zid * Obligarea deținuților să-și facă necesitățile în gamelele în care primeau mâncarea * Obligarea deținuților să se urineze în gura altor deținuți * Mâncatul în patru labe direct din gamelă, fără lingură, mâncarea fiind fierbinte * Atârnarea deținutului cu capul în closet * Bătaia peste coșul pieptului.

*

Concepția de transpunere cinematografică a scenariului va avea la bază editarea alternantă, în paralel și prin inserție, a următoarelor materiale, structurate pe următoarele șase categorii :

I. Materialul esențial al filmului va fi reprezentat de interviuri-mărturii cu foști deținuți politici care, între anii 1949-1951, au fost victimele experimentului Pitești. *Experimentul* a fost realizat cu circa 2000 de deținuți politici. În prezent există sub 100 de supraviețuitori.

Până în prezent am filmat următorii 40 de supraviețuitori ai experimentului Pitești (având vârste cuprinse între 79 și 85 de ani, toți fiind studenți în momentul arestării): **Traian Popescu (București)** – material brut (m.b.): circa 3 ore, **Dan Lucinescu (București)** – m.b.: circa 3 ore, **Marcel Petrișor (București)** – m.b.: circa 3 ore, **Emil Sebeșan (Timișoara)** – m.b.: circa 5 ore, **Gheorghe Gheorghiu (București)** – m.b.: circa 3 ore, **Mihai Buracu (București)** – m.b.: circa 3 ore 30 min., **Gheorghe Băgu (București)** – m.b.: circa 1 oră 30 min., **Gheorghe Boldur-Lătescu (București)** – m.b.: circa 2 ore, **Aristide Ionescu (Pitești)** – m.b.: circa 4 ore, **Paul Dumitrescu (București)** – m.b.: circa 6 ore, **Dumitru Ispas (București)** – m.b.: circa 4 ore, **Gheorghe Penciu (București)** – m.b.: circa 4 ore, **Ion Popescu (București)** – m.b.: circa 8 ore, **Traian Popescu (București)** - *filmare de completare* – m.b.: circa 3 ore, **Constantin Samargescu (București)** – m.b.: circa 5 ore, **Nicolae Purcărea (Brașov)** – m.b.: circa 8 ore 30 min., **Nagy Geza (Târgu-Mureș)** – m.b.: circa 4 ore 30 min., **Tudor Stănescu (Aiud)** – m.b.: circa 4 ore, **Nicolae Itul (Călan)** – m.b.: circa 4 ore 30 min., **Mircea Cojocaru (Deva)** – material brut: circa 3 ore 30 min., **Crăciun Opre (Cinciș, jud.Hunedoara)** – m.b.: circa 2 ore, **Lucian Plapșa (Bucovăț, jud.Timiș)** – m.b.: circa 2 ore 30 min., **Aurel Suci (Timișoara)** – m.b.: circa 3 ore, **Emil Sebeșan (Timișoara)** - *filmare de completare* – m.b.: circa 3 ore 30 min., **Gheorghe Marian (Timișoara)** – m.b.: circa 4 ore 30 min., **Petre Cojocaru (Timișoara)** – m.b.: circa 3 ore 30 min., **Corneliu Cornea (Arad)** – m.b.: circa 1 oră 30 min., **Gheorghe Bej (Arad)** – m.b.: circa 2 ore, **Aurel Brazdă (Oradea)** – m.b.: circa 3 ore 30 min., **Ștefan Domocoș (Oradea)** – m.b.: circa 1 oră 30 min., **Eugen Sarca (Oradea)** – m.b.: circa 1 oră 30 min., **Tiberiu Ștefan (Oradea)** – m.b.: circa 1 oră 30 min., **Nicu Ionița (Pașcani)** – m.b.: circa 3 ore 30 min., **Neculai Popa (Piatra-Neamț)** – m.b.: circa 6 ore, **Aristide Lefa (Piatra-Neamț)** – m.b.: circa 2 ore, **Andrian Lupescu (Brăila)** – m.b.: circa 2 ore, **Flaviu Brezeanu (Brăila)** – m.b.: circa 3 ore, **Constantin Rodas (Ploiești)** – m.b.: circa 4 ore, **Sorin Botez (București)** – m.b.: circa 4 ore, **Tiberiu Beșchea (Ploiești)** – m.b.: circa 3 ore 30 minute, **Gheorghe Cușa (Constanța)** – m.b.: circa 3 ore, **Gheorghe Andreica (Constanța)** – m.b.: circa 2 ore, **Sabin Ivan (Constanța)** – m.b.: circa 2 ore.

Includem în scenariu câteva fragmente din mărturiile filmate de noi în 2007 și în 2008. Urmează să mai filmăm mărturii cu încă circa zece supraviețuitori.

Filmările au fost și vor fi făcute pentru a evoca din cât mai multe puncte de vedere – special pentru filmul nostru documentar -

Filmările vor fi realizate astfel încât foștii deținuți politici să evoce, în fața aparatului de filmat, cât mai mult posibil din întregul adevăr, subiectiv și/sau obiectiv, despre ororile experimentului demonic prin care au trecut acum aproape 60 de ani. Supraviețuitorii au fost și vor fi filmați în special în încadreatură de gros-plan, în vedere frontală, astfel încât să fie pus în valoare orice detaliu sugestiv al chipului celor care au trăit *experimentul Pitești*, și povestesc în fața aparatului de filmat ceea ce au trăit.

II. Mărturii scrise în cărți memorialistice de foști deținuți politici care nu mai pot fi filmați (fiind decedați sau din alte motive). Textele vor fi selectate din cele prezentate în scenariu preluate din materialul documentar al Memorialului Sighet și vor fi citite de elevi de liceu (având în jur de 18 ani), cursanți ai Școlii de vară de la Memorialul Sighet, indicându-se în scris, pe ecran, autorul textului și titlul respectivei cărți de memorii. În acest fel se va sugera ideea că cei tineri încep să cunoască ororile experimentului Pitești. Se va crea un contrapunct expresiv, șocant, extrem de sugestiv, între ororile citite de tineri și uimirea lor, aflate într-un contrast total cu puritatea fizionomiei lor – specifică vârstei.

III. În film vor fi inserate secvențe cu **imagini de arhivă cinematografică** (în principal, jurnale cinematografice) din perioada 1949-1951 precum și din anii premergători, pentru a prezenta contextul istoric al *experimentului Pitești*.

IV. Se vor realiza **filmări la închisorile unde a fost practicat *experimentul Pitești*** - închisorile din Pitești și Gherla, de la Canal și Târgu Ocna, precum și la Memorialul Victimelor Comunismului și al Rezistenței de la Sighet. Se vor filma atât cadre generale, cât și detalii sugestive/semnificative.

V. Se vor realiza **interviuri cu personalități culturale de prestigiu** (istorici români și străini, filozofi, scriitori):

Stéphane Courtois - Centre National de Recherches Scientifiques, Paris; coordonator / coautor *Cartea neagră a comunismului / [Le Livre noir du communisme](#)*. *Crimes, terreur, répression* - Robert Laffont, Paris, 1997. Menționăm că filmarea a fost realizată.

Thomas Blanton, istoric, National Security Archives, George Washington University, Washington D.C.. Menționăm că filmarea a fost realizată.

Vladimir Bukovski - celebrul scriitor disident sovietic, Cambridge, Marea Britanie

Dennis Deletant – istoric, London University. Menționăm că filmarea a fost realizată.

Helmut Müller-Enbergs, Oficiul Federal pentru Studiarea Arhivelor STASI, Berlin

Șerban Papacostea – istoric, academician

Gabriel Liiceanu – scriitor, directorul editurii Humanitas care a publicat colecția *Procesul comunismului*

Andrei Pleșu – eseist

Ana Blandiana – creatoare Memorialului Sighet

Vladimir Tismăneanu – politolog, profesor la Maryland University (SUA), președintele *Comisiei Prezidențiale pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România* (CPADCR) care a elaborat, în 2006, Raportul de condamnare a crimelor comunismului

Alexandru Zub - academician, președintele Secției de științe istorice a Academiei Române, membru al CPADCR

Romulus Rusan – directorul Centrului Internațional de Studii asupra Comunismului din cadrul Academiei Civice, membru al CPADCR

Horia-Roman Patapievici – scriitor, președintele Institutului Cultural Român, membru al CPADCR

Marius Oprea – președintele Institutului de Investigare a Crimelor Comunsimului din România, membru al CPADCR

Stejărel Olaru – directorul general al Institutului de Investigare a Crimelor Comunsimului din România

Nicolae Manolescu – scriitor, președintele Uniunii Scriitorilor din România, membru al CPADCR

Andrei Pippidi – istoric, membru al CPADCR

VI. Se vor realiza secvențe de reconstituire a unor metode utilizate în torturarea deținuților.

Din rațiuni de deontologie, dar nu numai din acestea, reconstituirile vor fi făcute sub îndrumarea unor foști deținuți politici care au fost victime ale *experimentului Pitești*.

Se vor filma *personaje* (maximum 50 de personaje) interpretate de actori, actori-mimi și figuranți, într-un platou de filmare de dimensiuni relativ mari, cu minimum de decoruri, costume, recuzită generală specifică locurilor de detenție și recuzită specifică anumitor metode de tortură.

Pentru momentele-cheie ale reconstituirilor vom apela la o trupă de pantomimă - ideal, la trupa lui Dan Puric, actorii-mimi având excepționala capacitate de comunicare prin expresivitatea corpului.

Pentru a mări coeficientul de credibilitate, senzația de real pe care spectatorul o va avea la vizionarea filmului, imaginea va tinde spre abstractizare.

Filmarea se va face în cheie vizuală-abstractizantă: personajele din cadru, respectiv torționarii și victimele, sau altfel spus - „reeducatorii” și „reeducații”, vor fi filmați în clar-obscur, în siluetă, în contralumină – astfel întât umbra proprie să fie dominatoare față de lumina minimală proprie. Umbra devine astfel noua identitate a personajelor anonime: o identitate fără identitate. Imaginea va fi decupată în detalii semnificative și în cadre largi. Imaginea în siluetă va fi uneori cea a umbrelor provenite de la personaje în acțiune sau a umbrelor proiectate pe un perete cu igrasie, alb-cenușiu, cu tencuiala căzută pe alocuri, cu denivelări rectilinii sau curbe, astfel încât umbrele să fie rupte, deformate brusc, având o dinamică imprevizibilă. Umbrele vor fi alungite pe verticală precum personajele lui El Greco, prin filmarea în unghi de aproximativ 45 de grade față de planul peretelui pe care vor fi proiectate umbrele. Imaginea va respira un aer de sorginte expresionistă, dar fără ostentație, menținându-se în limitele credibilității necesare imaginii de reconstituire. Modalitatea de filmare va exploata la maximum posibilitățile de transfigurare a umbrei și forța de expresivitate a acesteia.

Ulterior, la montaj, muzica acestor imagini va fi, de asemenea, abstractă (muzică de pian); aceasta va fi ulterior mixată cu zgomote ale unor obiecte de tortură, cu zgomote de ambianță, cu „țipete” provenite de la instrumente muzicale (de preferință violoncelul, întrucât lungimea de undă a acestuia este cea mai apropiată de cea a vocii umane masculine); sunetul va avea uneori un efect de ecou diminuat; menționăm că în film nu vor exista strigăte/țipete provenite de la voce umană.

În același spirit al austerității coloanei sonore, cuvintele *reeducatorilor* și *reeducăților* din imagine vor fi inexistente sau minime. Uneori cuvântul rostit va fi înlocuit cu cel scris pe ecran – subtitrare cu rol explicativ sau sub formă de replică, precum în filmele mute.

Uneori, peste imaginile de reconstituire va fi suprapusă *vocea-document*, vocea înregistrată astăzi a unui fost deținut politic, care narează, evocă, explică – ceea ce vedem.

Pentru credibilizarea personajelor *interpretate* (deținuți subnutriți), se vor folosi figuranți cu aspect relativ scheletic (deținuții care au trecut prin experimentul Pitești aveau 35-40 de kg). În plus, uneori, imaginea va fi anamorfozată pe verticală (alungită) la postprocesare.

În cadrul genericului final se va menționa că *imaginile de reconstituiri au fost filmate sub îndrumarea foștilor deținuți politici.....* (se va indica numele acestora) *care, între anii 1949-1951 au fost victime ale experimentului Pitești.*

VII. Filmul va avea un comentariu minimal, care va completa – acolo unde va fi nevoie – discursul verbal al mărturiilor filmate. În comentariu vor putea fi inserate scurte fragmente din cartea lui Virgil Ierunca – „Fenomenul Pitești”.

Stéphane Courtois despre "experimentul Pitești"

Notă: D-l Stéphane Courtois este istoric, cercetător la Centre National de Recherches Scientifiques, Paris; coordonator / coautor *Cartea neagră a comunismului* / [Le Livre noir du communisme](#). *Crimes, terreur, répression* - Robert Laffont, Paris, 1997.

Traducere din limba franceză: Ana Ciucan-Țuțuianu

Comentariul d-lui Courtois a fost conceput și filmat
exclusiv pentru realizarea acestui film,
la Memorialul victimelor comunismului și al rezistenței de la Sighet
în iulie 2007

În opinia mea, ceea ce s-a întâmplat la închisoarea din Pitești la sfârșitul anilor '40 și începutul anilor '50, a însemnat experimentul comunist care a fost dus cel mai departe, experimentarea unei inginerii psihologice. Comuniștii au făcut multe inginerii sociale: adică au încercat să modifice societatea exterminând o anumită parte a populației: elitele sau o parte ori alta a ei. Dar în acest caz avem un fel de experiență în eprubetă ca într-un laborator, o experiență de inginerie psihologică. Adică se iau studenți care sunt naționaliști și creștini și se încearcă, prin tortură fizică și psihică adecvată, transformarea lor în *oameni noi*, în comuniști. Deci, după câte știu eu, este cu adevărat un experiment de necrezut, cel mai dus la extrem. S-au mai experimentat desigur inginerii psihologice, cum ar fi cea asupra populației Cambodgiei de către khmerii roșii. Dar asta a fost ceva destul de banal: oamenii erau obligați după muncă să participe la mitinguri unde trebuiau să repete întruna lozinci.

În timp ce la Pitești se lucra zi și noapte, fără întrerupere, asupra psihologiei tinerilor, pentru a o transforma total. Și până în acest moment, după știința mea, asta e singura experiență de acest fel. Poate că se vor descoperi lucruri noi în arhivele de la Moscova, în cele din China sau în

alte părți, dar în actualul stadiu al cunoașterii istorice, este o experiență unică. Este de mare interes pentru că ne arată până unde poate fi dus proiectul comunist, până unde poate fi împins un experiment. Cred că e foarte revelator și semnificativ pentru caracterul fundamental totalitar al acestei mișcări, al proiectului început de Lenin și continuat de Stalin. Acest proiect nu vizează doar schimbarea societății, ci și transformarea omului, a individului, a naturii umane. Un asemenea proiect este totuși demn de Dumnezeu. De altfel, pe de o parte comuniștii negau existența lui Dumnezeu, dar pe de altă parte se considerau ei înșiși creatorii unei lumi noi. Deci cred că e o experiență extrem de semnificativă din toate punctele de vedere. Desigur, am putea insista mai mult asupra detaliilor... Dar ne punem întrebarea dacă nu cumva calitatea psihologică a experienței de la Pitești nu provine de la profesioniștii în psihologie. E o întrebare pe care mi-o pun de mult. Știm că psihanaliza s-a născut parțial la Odessa. Știm că unul dintre marii psihanalisti ai anilor '20, '30, '40, Eitingon, era fratele unuia din șefii NKVD-lui la Moscova. Ne putem întreba până la ce punct psihologii profesioniști de la vârful poliției politice din URSS și eventual din alte țări, n-au jucat rolul de experimenterii în încercarea lor de a transforma omul, făcând o mică experiență în eprubetă precum în laboratorul de la Pitești.

Este o întrebare pe care mi-o pun. E adevărat că istoricii nu-și pun această întrebare pentru că lor nu le prea place să lucreze cu psihologii. Ei consideră istoria o știință cu care psihologii, psihanaliztii, nu prea au legătură. Ceea ce e total fals. Am descoperit în arhivele de la Moscova că, dimpotrivă, comunismul nu ar fi putut funcționa în parametrii lui, decât cu oameni de un tip psihologic special. Ca atare, studiul psihologiei șefilor comuniști, a cadrelor comuniste, a responsabililor poliției politice, studiul psihologiei unui asemenea *tip de om* - cum îl numește Dostoievski, este indispensabil pentru a înțelege cum a putut funcționa regimul comunist. Pentru că cei care au făcut să funcționeze regimul comunist nu au fost oameni obișnuiți, normali. Ei au fost mari psihopați, mari paranoici, mari megalomani, și acest lucru trebuie cunoscut.

Mao a fost un foarte mare megaloman care s-a considerat fondatorul Imperiului chinez "Che Yong Ti" (?) etc., a funcționat ca un împarat cu tot ce implica această poziție, concubine etc.. Avem de-a face cu un *tip de om* cu totul special, nu un om politic normal, obișnuit. Același lucru și cu Stalin: a fost un mare paranoic. Dar să ne întoarcem la Lenin, fondatorul sistemului. Se spune mereu că "bunul" Lenin a fost un om agreabil, plăcut. Nu este adevărat. Când îi citim cu atenție scrierile din anii 1900, 1901, 1902, personalitatea lui Lenin apare ca aceea a unui om dominat de o impresionantă dorință de putere! Numai dorința de putere nelimitată îl animă! Or, evident, aceasta e baza totalitarismului.

Deci, baza totalitarismului e dorința de putere, voința de a controla totul, de a domina totul, ceea ce de altfel Lenin făcea în micul lui grup bolșevic, înainte de a lua puterea. Apoi a transferat acest model asupra partidului care pusese stăpânire pe stat, un partid-stat. De aici încolo, mijloacele de dominare au crescut imens, la o putere aproape infinită. Și ceea ce Lenin a inițiat, Stalin a sistematizat, a generalizat, și bineînțeles, toți ceilalți conducători comuniști le-au urmat exemplul: Mao, Ceaușescu etc.. De fiecare dată a fost nevoie de mari paranoici, de mari megalomani, pentru a conduce un asemenea sistem totalitar. Priviți capacitatea intelectuală a lui Ceaușescu! Ce căuta un asemenea om în fruntea statului? E de necrezut. Și în aceeași situație sunt toți liderii comuniști.

Cred că există o relație strânsă între experimentul psihologic de la Pitești și caracteristicile psihologice particulare ale marilor conducători comuniști. Ceea ce a fost la Pitești depășește simplul experiment, și în cruzime, și în teroare etc.. Nu a fost doar un proiect de schimbare a omului. Acest experiment ne trimite totodată la tipul psihologic al șefilor comuniști. Ei nu sunt oameni normali ca dvs și ca mine, ci oameni cu adevărat marcați psiho-patologic. Și asta nu poate

fi ocultat, nu te poți preface că nu există. Dacă nu ar fi existat acești oameni realmente **posedați**, ...ăsta a fost titlul marelui roman al lui Dostoievski, "Posedații" ("Demonii"), precum și afacerea Neciaev și tot ce a însemnat ea ca sursă de inspirație a cărții, nu am fi putut înțelege atât de bine cum funcționează acest *tip de om*.

Căci Piteștiul, într-un anume fel, își are originea în Neciaev! Să nu uităm că istoria lui Neciaev este a unui revoluționar rus megaloman care își formase un mic grup revoluționar format din vreo zece studenți. Deodată, unul dintre ei, Ivanov, își dă seama că Neciaev e un megaloman, un fabulator, și îi spune: "Eu nu merg mai departe. Vreau să ies din grup." Și ce-i răspunde Neciaev? "Nu poți ieși din grup. Eu comand grupul. Nu ai dreptul să ieși din grup fără autorizația mea!" Și ce decide apoi Neciaev? "Îl vom omorî pe Ivanov pentru că nu putem accepta să plece din grup!" Îl omoară pe Ivanov, îl aruncă într-un lac, dar nefiind profesioniști, poliția descoperă repede cadavrul și se declanșează un mare scandal. Trebuie să menționăm că Dostoievski nu era în Rusia, dar a aflat din ziare toată istoria și înțelege imediat că se întâmplă ceva. Lasă deoparte tot ce avea pe masa de lucru și începe imediat să scrie faimosul său roman "Demonii" în care descrie prima oară cu funcționează un grup revoluționar totalitar. Ce e extraordinar, în timp ce lucrează la roman, îi scrie unui prieten: "Cred c-am înțeles de ce *tip de om* e nevoie pentru a putea face ceea ce s-a întâmplat în grupul lui Neciaev." Ce *tip de om*... Iată că Dostoievski a înțeles imediat. Pentru asta e necesar un anume *tip de om*. Și de altfel, acesta e foarte clar descris chiar de Neciaev în cunoscutul său *Catehism al revoluționarului* apărut în 1869.

Iată ce spune Neciaev: "Revoluționarul este un om pierdut din start. Revoluționarul este un om care nu are nume, nu are prieteni, nu are familie." Deci iată tocmai descrierea *tipului de om* care se rupe deliberat de societate, vrea s-o distrugă și apoi vrea să domine, total, viitorul. Așadar, referindu-ne la Pitești, cred că ne aflăm în centrul întregului dispozitiv care a dus la crearea comunismului totalitar.

De ce se poate crede, se poate considera, că România a fost aleasă pentru a aplica acest experiment?

Stéphane Courtois: Bună întrebare! Este interesant de văzut că la sfârșitul experimentului Pitești au fost împușcați repede-repede responsabilii experimentului. Pentru a nu mai exista martori... Dar se știe foarte bine că începând din anii '45, '46, '47 și până la moartea lui Stalin, toate polițiile politice ale Europei de Est au fost sub controlul sever al responsabililor KGB. Toate procesele trucate au fost organizate de către generalul Bielkin de la Moscova, un general KGB însărcinat cu acestea. Deci pentru mine este de neconceput ca sovieticii să nu fi fost la curent cu experimentul de la Pitești. Este foarte probabil că experimentul a fost urmărit de ofițeri KGB. Ne putem întreba așadar dacă nu ei l-au împins pe Țurcanu să lanseze o asemenea experiență, tocmai ca să vadă cum se va derula ea. Trebuie spus foarte clar că în URSS nu se mai putea face un astfel de experiment deoarece tot ce era naționalist sau creștin fusese exterminat demult. Acolo nu mai existau cobai. Dar în România erau. În orice caz, este de necrezut ca KGB să nu fi fost informat îndeaproape de ceea ce s-a petrecut la Pitești deoarece în acea perioadă toate polițiile politice erau

În ce considerați dvs. că constă extraordinara barbarie a acestui experiment?

Stéphane Courtois: Extraordinara barbarie este că oamenii au fost împinși să se distrugă ei înșiși. Pentru că acesta a fost fondul experienței psihologice: de a face astfel încât victima să fie propriul ei călău. În asta constă interesul problemei. Aceasta este rațiunea comunismului. Ai mijloace limitate: iei victime care vor deveni proprii călăi. Nu mai e nevoie astfel să faci treaba călăului. Și acesta este fondul experimentului Pitești: toate aceste forme de smulgere a măștilor

una după alta, de renegare a prietenilor până la propria renegare, de auto-renegare, de torturare a propriilor prieteni trecând astfel în tabăra călăilor. Asta e baza experimentului Pitești: o inginerie psihică de autodistrugere a individului de către el însuși. Aceasta este pentru mine cea mai mare oroare. Dacă ești chinuit, omorât de dușmanul tău, e OK: știi că e dușmanul tău. Dar dacă te torturezi singur fără să poți împiedica așa ceva... Ce e asta? E realmente distrugerea identității individului. Pentru mine aceasta este ingineria psihică. Să obligi indivizii să se autodistrugă și apoi, evident, să se supună puterii comuniste care impus acest experiment.

Fragmente din materialul brut filmat până în prezent pentru viitorul film documentar

Fragmente din mărturia filmată cu D-I ARISTIDE IONESCU, 84 ani, Pitești, 2008

Aristide Ionescu: "...dacă aveam o posibilitate să mă sinucid, o făceam fără nici o rețineră."

La ora 12 noaptea vine Țurcanu (N.R.: șeful "reeducării") și ne ține o cuvântare: "Măi, sunteți tineri... Voi vreți să-mi putreziți aici în închisori? Nu vreți să vă pună în libertate, să spuneți tot, tot, tot ce n-ați spus la Securitate? Să nu mai fiți împotriva regimului, că ăsta e viitorul, ce mai! Nu se mai poate face nimic, spuneți tot. Cine spune tot...". Și, Ungureanu care era lângă mine, zice: "N-auzi mă, ce spune tâmpitul ăsta?" Dar de vis-a-vis se ridică trei inși și încep: "Domne, eu vreau să-mi fac demascarea." Și-și fac demascarea vreo șase inși. Și, la fiecare rămâneam așa... parcă n-aș fi vrut să fiu acolo, să nu aud atâta decadentă. Era ceva foarte greu de imaginat să vezi tinerii ăștia care veniseră cu această speranță de eliberare a țării, acum, să-și facă demascarea și să toarne până și membrii de familie. Și, a doua seară alt rând, a treia seară alt rând; ...a patra, a cincea... A șasea seară mai rămăsesem șase inși și Țurcanu zice: "Ia, cine?"... De fiecare dată când își lua unul (NR: decizia) să-și facă demascarea, Ungureanu zicea: "Uite ...mă, nenorocitul ăsta, își bagă (NR: familia, prietenii, cunoscuții) în pușcărie că pe-acolo va fi martor cumva la ăștia care-i toarnă..." Și, îl văd că ridică și el mâna: "Vreau să-mi fac și eu demascarea". Și Țurcanu: "Dar până acum de ce nu ți-ai făcut-o măi?". "Păi banditul de Ionescu nu m-a lăsat!" În momentul acela dacă aș fi putut muri sau aveam o posibilitate să mă sinucid, o făceam fără nici o rețineră.

Aristide Ionescu: "...parcă în momentul ăsta când descriu, consider că fac o profanare."

În noaptea de Crăciun a dat ordin Țurcanu să asistăm la nașterea lui Isus. Și atunci i s-a pus unui bandit - că așa eram numiți cei care eram torturați - o pătură în spate. S-a așezat pe tinetă și îi zice: "Măi, când îți faci treaba să ne spui, să salți mâna!" Și ăla pe urmă a săltat mâna. "Și acum închinați-vă că s-a născut Isus". Și după ce ăla zicea că „gata, L-a născut”, să ne închinăm și să spunem că am văzut nașterea. Scene, acestea religioase, care îți este și greu să le poți descrie, parcă în momentul ăsta când descriu, consider că fac o profanare. Și mi-e greu să le pot descrie pe toate cu tot ceea ce aveai asupra sufletului tău, în sfârșit e foarte, foarte greu. Era ceva așa de neimaginat și te gândeai în momentele când erai torturat, primul gând te gândeai ca să scapi de tortură prin sinucidere. Ei bine, acei care-au avut această șansă, au fost la început și cel de la Gherla, care a sărit peste balustradă, dar de a doua zi au apărut plasele și nu mai puteai (NR: să te sinucizi).

Aristide Ionescu: **"...Iosif era prea bătrân să mai facă copii."**

Să luăm, de exemplu, una din scenele...aceea cu împărtășirea cu fecale. E, în sfârșit, zguduitor să vorbești dar totuși trebuie cunoscute ca niciodată să nu se mai poată repeta niciunde pe globul ăsta. Deumanizarea asta este ceva numai diabolic. Ca să obligi un preot, prin torturi, să officieze o slujbă de naștere a lui Isus, dar numai cu cuvinte înjositoare, e ceva groaznic. Nu poți gândi că, ...o minte sănătoasă, putea s-o realizeze, decât numai unul stăpânit de Satana. Nici crucea, ca să te ajute Dumnezeu, n-o puteai face decât numai cu limba în cerul gurii. Și, primul lucru dacă te-ar fi văzut făcând cruce atunci te ducea la tinetă și te împărtășea cu fecale ca să-ți dea Paștele, dacă crezi în Dumnezeu.

*

- Isus Cristos era numit ca un înșelător și El fusese bărbatul lui Magdalena, și bineînțeles, nu era nici făcut cu Iosif, că era Iosif prea bătrân să mai facă copii. Așa că, el era un bastard, era... în sfârșit, nu mă mai obligați să spun lucrurile astea atât de grave, că mi-e greu și mie, ceea ce mi se spunea.

- *Și fecioara Maria cum era...?*

- Vă imaginați, mi-e greu să repet ceea ce auzeam atunci.

Aristide Ionescu: **"Dacă nu iei acuma cu lingura, îți băgăm noi și-n gură și-n nări! "**

Bătaia la tălpi dura în medie cam 15-20 de minute până la leșin. Apoi se mai turna puțină apă pe tine și se mai repeta de vreo două ori. Durerile erau atât de... Pentru că, imaginați-vă dumneavoastră, bătaia o aveai la talpă, dar genunchiul tău era pe ciment și când te lovea la talpă simțai durerea acolo, dar mai ales în genunchiul care era pe ciment.

*

Dacă vrea să-mi dea excremente să beau, nu vreau să iau... Păi în cazul în care nu luai îți spunea: "Dacă nu iei acuma cu lingura, îți băgăm noi și-n gură și-n nări! Și erai convins că o face și atunci luai mai bine tu singur. Deci, aicea nu aveai de-a face cu niște oameni, ci cu niște bestii, cu niște satane transformați în oameni - cei care aplicau metode de tortură.

*

Strivirea degetelor, asta era o tehnică foarte rudimentară dar cu un efect groaznic de dureros. De exemplu: să presupunem că aicea sunt cele două bețe și iau degetul acesta și strâng de bețe cu atâta putere până când aud trosnind osul. Aceste două degete de-ale mele, de-aici încolo nu mai am nerv. A fost distrus, la ăsta și la ăsta. Eu de-aici încolo nu mai pot să comand degetul, numai până aicea pot să comand. ăsta și ăsta, nervul aici sunt distruși, și la ăsta și la ăsta datorită torturii. Și asta era tortură de durată, cu asta nu leșinai așa repede, ca să scapi de tortură. Asta era de durată.

Aristide Ionescu: **"...unul din deținuți (...) s-a dus singur și s-a băgat cu capul în tinetă."**

Când ți se servea masa, erai așezat în genunchi cu mâinile la spate, ți se pune gamela în față să mănânci cu gura direct ca porcii, pentru că noi "bandiții" eram "porci". "Mâncați ca porcii!", ăsta era termenul. Și-ți pune, cam - să zic așa - cam jumate de lingură de sare în gamelă și pe urmă tu trebuia să mănânci. Te obliga să mănânci!

*

Sunt și deținuți care au fost bătuți, de exemplu Tampa care-a și murit. Întâi a fost bătut, l-a călcat jos pe ciment cu bocancii pe inimă până i-a rupt coastele.

*

Una din torturi care era făcută în scopul de a pedepsi “banditul” care era turnat, era ca atunci când stăteai... în șezut, cu mâinile în vârful pantofilor, să te lovească cu bocancul în rinichi. Eu, la tortura asta, am fost supus cel puțin de 7-8 ori.

*

Tinetele erau niște hârdăiașe în care se făceau nevoile, și mici și mari, ale celor din cameră. Camerele, aici la Gherla, ...erau în jur de treizeci de deținuți. Și, atunci când a intrat Țurcanu în cameră, am asistat la scena asta: unul din deținuți care fusese torturat cu această metodă s-a dus singur și s-a băgat cu capul în tinetă. Și, după aceea Țurcanu i-a zis: "Ei, vezi că ți-au intrat reflexele?". Era foarte satisfăcut.

Aristide Ionescu: "...l-a obligat să-și mănânce singur (NR: excrementele) până găsește acul."

Ca să se sinucidă unul, Brânzei, făcuse rost, cine știe cum, că era foarte greu, de un ac și-l înghițise ca prin acul ăsta să-și producă moartea, o infecție, ceva, ca să moară. L-a pârât unul din echipă, din colectivul lui, și a fost pus să-și facă necesitățile în gamelă până găsește acul. Și, după două zile a apărut acul în excrementul care l-a făcut în gamelă. Și, acul ăsta l-am văzut, nu mai arăta ca un ac. Parcă era un chibrit îmbrăcat într-un calus, ...ceva probabil din organism de autoapărare sau nu-mi dau seama, dar arăta acum ca un chibrit. L-a desfăcut, i-a dat calusul ăla la o parte și era acul. Deci l-a obligat să-și mănânce singur (NR: excrementele) până găsește acul. Asta scenă am văzut-o în camera 81.

Aristide Ionescu: "...deveneai “torționar” și însemna că ești “reeducat”."

Noi eram obligați întâi la autodemascări să arătăm că suntem dintr-o familie unde ... mama a “trăit” cu un copil, sau suntem dintr-o familie unde copiii erau cei care se “culcau” cu mama; sau te “culcai” cu o soră. Adică trebuia să fabulezi... Și asta se întâmpla de sărbători, să fabulezi lucruri de-acestea, să spui că tu... s-au întâmplat în familia ta și, cu scopul de a se crea atmosfera asta diabolică în toată camera, în toată celula.

*

- Toți acei care-au fost torționați erau obligați să asiste la alte torturi și să participe...
- *În ce sens să participe?*
- Păi, dacă vroiau să scape de torturi, atuncia treceau în rândul torționarilor și aplicau ei torturile care până atunci li se aplicaseră lor. Le aplica la ceilalți ca să scape ei de torturi. Adică deveneau... Nu mai erau “bandiți”, că nu erau torturați decât “bandiții”. În momentul în care nu mai erai socotit bandit, nu mai erai torturat, deveneai “torționar” și însemna că ești “reeducat”. Țăsta era circuitul.
- *Și erai tu obligat să devii torționar, sau ...din proprie inițiativă?*
- Da... obligat, ca să scapi de torturi. Ori le suportai până la capăt și mulți n-au putut suporta, iar dacă nu le puteai suporta atunci le aplicai altora și nu te mai tortura nimeni pe tine.
- *Dvs. ați fost obligat să torturați pe cineva?*
- S-ar fi putut - dacă nu se oprea atunci - să fi ajuns la faza aceea și să fi executat acest lucru, dar am fost băgat cu „erezipel” și când am ieșit de-acolo (NR: de la infirmerie), se oprise torturile.
- *Ipotetic, dac-ați fi fost obligat, cum ați fi reacționat?*

- Cred că reacționam și eu cum au reacționat majoritatea, de ce să spun c-aș fi putut reacționa... ca să scap de torturi reacționam cum au reacționat majoritatea.

Aristide Ionescu: "**... în pielea goală în cerc (...), să pupi în fund pe ăl din fața ta.**"

- În ceea ce privește această dezumanizare a individului: în cerc, în pielea goală în cerc, și așezați, să pupi în fund pe ăl din fața ta... Asta am văzut, scena asta am văzut-o și este și descrisă.
- *Puteți s-o descrieți mai în detaliu?*
- Da. Erai obligat să te dezbraci în pielea goală, apoi să mergi în genunchi și în mâini, în cerc. Și când li se dădea ordin: "Acum, pupatul!", te opreai și te pupai unul pe altul în "spate"; ...scenă la care am fost supus. ...Te ștergeai cu mâneca după aceea; cu mâneca de la tunică.
- *Și a existat cineva care a încercat să se opună la chestia asta?*
- A te opune la orice metodă de tortură însemna condamnarea ta la întreaga filiera, de la început, s-o iei de la începutul metodelor, să treci prin toate din nou, și deci, nu cred că au fost prea mulți care-au încercat să se opună. Dezumanizarea individului, adică totdeauna tu să nu mai poți să fii un om întreg, să fii obsedat că ai fost atât de josnic încât nu te mai poți numi om, nu te mai poți considera în rândul oamenilor.

Aristide Ionescu: "**...veți ieși atât de dezumanizați încât vă va fi rușine să vă uitați în oglinzi! "**

Alexandr Soljenițin, când a spus că a fost cea mai teribilă barbarie "Experimentul Pitești", a plecat de la realitățile pe care le-a cunoscut el întâi în închisorile prin care a trecut, care n-au ajuns niciodată la gradul de dezumanizare a individului ca în "Experimentul Pitești". Acolo erau suferințe fizice în... Și foarte mulți oameni cu care am vorbit, care au fost în Siberia și unii chiar prizonieri acolo, niciodată acolo nu s-au aplicat, nu s-au produs astfel de lucruri care s-au produs la "Experimentul Pitești". Adică și s-aduceau suferințe fizice, dar nu se-ncerca demolarea ta, adică să devii ceea ce ne spunea Țurcanu: "Măi, de aicea veți ieși atât de dezumanizați încât vă va fi rușine să vă uitați în oglinzi! Voi care nu vreți să fiți alături de noi, veți deveni niște monștri pentru voi, chiar în fața voastră veți arăta ca niște monștri, cu metodele care le avem. Și avem o gamă prea largă, nu vă dați voi seama cât de largă este gama asta pe care-o avem ca să vă dezumanizăm."

Aristide Ionescu: "**Cred că și Satana ar mai avea ceva de învățat de la cei care au aplicat acest sistem. (...) Prin acest experiment Satana a umplut cerul de sfinți "**

- *Ar putea fi supranumit Experimentul Pitești ca "un genocid al sufletelor"?*
- Este bine nominalizat și cred că este foarte corect nominalizat. A fost un genocid al sufletului. Când intru în biserică am un sentiment de reținere că n-ar trebui să mai intru după ce am văzut ce-am văzut și nu am luptat suficient ca să nu se producă ceea ce s-a produs cu ființa umană. Și eu cred că s-ar putea ca "Experimentul Pitești" să fie locul unde s-a produs această acțiune a Satanei. Altfel nu-mi pot explica scenele care le-am văzut, care le-am trăit și gradul de dezumanizare al individului.
- *Un fel de iad pe pământ?*
- Nu cred că nici în iad sunt torturile la care am asistat și care s-au produs aici pe pământ. Cred că și Satana ar mai avea ceva de învățat de la cei care au aplicat acest sistem.

- *Dacă au fost oameni satanizați, au existat în același timp și oameni care s-au purtat ca niște sfinți?*
- Da. Și unii din ei chiar ar trebui declarați sfinți. Sunt oameni care și-au dat ultima rație care putea să-i mai lungească viața, a dat-o la altul. Sunt câteva persoane... Nu-mi vine-n minte acuma... La Târgșor a fost unul care..., și sunt într-adevăr câteva. Dar totuși Satana a ajutat și-un sprijin lui Dumnezeu. Și știți de ce? Prin acest experiment Satana a umplut cerul de sfinți pentru că vor trece în rândul sfinților toți acei care n-au acceptat această satanizare și au fost uciși. Aștia nu pot fi decât sfinți.

Aristide Ionescu: "Experimentul Pitești (...), unul din argumentele care vor demola toată ideologia marxistă"

Această dezumanizare proiectată de Stalin a eșuat în România pentru că nu s-a generalizat. Nu și-a închipuit Stalin că mai sunt și oameni care pot să reziste încercărilor și metodelor studiate îndelung după Makarenko și după alții și chiar probabil și cu ajutorul lui Satana de a dezumaniza, nu au putut nici la cei care au trecut prin experiment, să aibă un succes total, decât numai foarte parțial. Proiectul lui de extindere pe toată nația română nu a...; ...n-a făcut decât să eșueze, și să ajute într-un fel ca, cunoscându-l în toate amănuntele și toată josnicia lui, să nu se mai repete niciodată în lume. Experimentul Pitești, dac-ar fi știut Stalin că așa se va solda, nu-l aplica, pentru că este unul din argumentele care vor demola toată ideologia marxistă.

Aristide Ionescu: "Uciderea sufletească e specifică, cea mai mare crimă, a comunismului."

- *Dacă facem procesul comunismului, este Experimentul Pitești principalul cap de acuzare?*
- Este experimentul Pitești, nu numai cap de acuzare, este demolatorul întregului sistem. Arată cât de diavolesc a fost, cât de coborâtor, ...al individului, nu de transformare în animal, ci în subanimal, prin Experimentul Pitești. Nu poate fi imaginat un om să aibă atâta decadentă de cât au făcut... și, prin asta comunismul nu va mai fi niciodată îmbrățișat ca ideologie de nici un popor. Uciderea sufletească e specifică, cea mai mare crimă, a comunismului.
- *Noi credem că sufletul e nemuritor, atunci cum de au încercat să ucidă ceea ce nu poate fi ucis?*
- Pentru că ei nu cred în suflet, și de aceea au încercat. Nu cred în suflet, comuniștii! Ei cred numai în ceea ce este material. Este o ideologie materialistă. Că dacă ar fi crezut în suflet nu puteau să aplice, că știau că sufletul nu poate să fie ucis. Dar, au mers numai pe torturi, deci pe material, și au gândit că prin asta îi pot determina să devină alții, ...ei să-și auto-ucidă sufletul, dar n-au reușit.

Fragmente din mărturia filmată cu D-I MARCEL PETRIȘOR

**Marcel Petrișor: "...să spui că te-ai culcat cu scroafa/ ...să calci în picioare sfintele taine/
...să te negi pe tine însuși..."**

E o chestie obsedantă în momentul când vezi c-ai ajuns să-ți renegi mama, c-ai ajuns să spui c-a fost curvă, c-ai ajuns să spui că te-ai culcat cu scroafa sau chestii de-astea care sunt ...

Or, când un om face astfel de afirmații nu le mai poate uita ușor. În procesul de reeducare, bătaia a fost cumplită, și siluirea fizică. Dar siluirea morală, aceea de-a te face să calci în picioare Sfintele Taine pentru credincioși, pentru creștini, și totii erau așa - 99% să zicem - asta a fost un lucru groaznic. Să te negi pe tine însuși spunând despre tine monstruozițai, și despre familie, ca să fii crezut de aia că te-ai "reeducat" și că te-ai desprins de trecut, ...ăsta este un lucru cumplit.

Marcel Petrișor: "**Liturghia neagră...**" și alte torturi.

Liturghia neagră: de pildă, îl imbrăca pe unul în cearceafuri, desena pe el ca și cum ar fi fost odăjdii, îl punea să facă "spovedanii" cu o cruce întoarsă în jos, "spovedania" fiind de fapt unul care tot mima spovedania vorbind despre păcatele lui: respectiv despre adulter, despre sodomii, despre nu știu mai ce... și la urmă "împartașirea" cu excremente din hârdău în loc de... adică în loc de... sau simbolizând împartașania sacră, ori asta e un lucru îngrozitor.

Deci, cei doi țărani de sub pat, care bătuți săracii și obligați să stea sub pat să nu se mai ridice pentru că nu vroiau să declare că nu există Dumnezeu și că renunță la credință și la religie. Între ei, unul cu celălalt își spuneau așa în șoaptă: "Băi, zicem noi..., or să ne pună ăștia să zicem că nu e Dumnezeu, dar dacă El este și o să ajungem la El, vai de pielea noastră atunci ce pățim și-acolo. Mai bine răbdăm aici să nu spunem". Au răbdat cât au răbdat, pe urmă săracii au spus și ei...

Uite o tortură fizică: să îți faci nevoile în gamelă și să ți se toarne mâncarea în gamela pe care.. din care-ai scos rahatul pișându-te în ea și spalându-se așa. Și după aia să te pună să-ți toarne mâncarea în gamela asta și tu, legat la spate și în patru labe, să mănânci ca porcul din ea.

Marcel Petrișor: "**Au reușit mulți... / Cei care s-au sinucis.**"

Marcel Petrișor: Mai e o chestie tot înspăimântătoare: obligația de a deveni și tu torționar la cei care urmează să fie "reeducați", deci care urmează să pățească ceea ce-ai pățit tu ca să ajungi în postura de torționar.

- *A reușit cineva să evite ipostaza de torționar?*
- Au reușit mulți, adică ce "mulți"? Cei care s-au sinucis. ăsta e un lucru îngrozitor totuși, să te pună să-l torturezi pe altul. Sau să îl pună să îl tortureze în fața ta un altul, pe un bun prieten de-al tău, până când tu declari ceea ce vor anchetatorii.

Fragmente din mărturia filmată cu D-l EMIL SEBEȘAN

Dacă ne bătea un prieten eram mai fericiți. De ce? Fiindcă aveam această convingere că ăsta nu dă cu ură. Și parcă simțeam acest lucru în momentul contactului cu băta sau cu cureaua sau cu orice. Parcă simțeam că-n ultimul moment era o reținere.

Emil Sebeșan: "**...în loc de cruce, o sulă/ ...ne-o dat să ne "cuminecăm" cu urină și fecale.../ Fecioara Maria era considerată curvă.**"

A fost o scenă groaznică, după mine cel puțin. Am avut un student la Teologie pe care l-au pus să slujească de Paști. Unde? Pe chiblă. Cred ca știți ce-i aia chiblă, era un butoi în care ne făceam necesitățile ziua, nu ne ducea la WC, ci stăteam la chibla aia. Și l-au pus pe chiblă și i-au făcut din săpun în loc de cruce, o sulă ca să spun așa, și ne puneau pe toți pe rând să mergem să

sărutăm sula respectivă. Și așa făcea slujba: "Binecuvântat fii..."... Tot felul de chestii de-astea, dar toate în batjocură. Era goaznic. Și ne-o dat să ne cuminecăm cu urină și cu fecale. Fiecare luam cu lingurița. De fapt noi am mai mâncat chestii de-astea, și urină și fecale... Nu era ceva ieșit din comun, dar așa că... era groază de ce și cum mănânci chestii de-astea.

Fecioara Maria era considerată curvă. Și toți spuneau chestia asta. Țurcanu de exemplu spunea: "Ce bă, tu ești adeptul curvei ăleia de Maria?". Cine știe câți or fi fost tații? Și l-or gasit pe unul sa spună că Dumnezeu e tatal.

Dacă încercai să-ți faci cruce, aia era o bataie de o oră pe puțin. Cred că crucea acolo se făcea numai cu limba în gură. Cu gura închisă faceai cu limba crucea.

Emil Sebeșan: "În loc de apă îți dădea urină."

Iar la chiblă puteai merge numai după ce te băteau și făceau pe tine, atunci te trimiteau... Dar nu lipsa mare! Lipsa mare trebuia s-o faci în gamelă sau sa strângi de pe jos în gamelă. Vă dați seama că chestia însemna ca dacă strângeai în gamelă nu se putea vărsa și îți aducea mâncare și ți-o turna în aia. Trebuia să mănânci când... Sau dacă nu, te obligau să mănânci. Îți băgau capu-n aia și pe urmă mâncai cu lingura. În loc de apă, dacă cereai cumva apă și nu mai puteai, îți dădea urină, fie ea a ta, fie a altuia, nu conta. În loc de apă îți dădea urină. Și-ți spunea: "Să fii mulțumit că-ți dau urină".

Prima chestie în anchetele astea era dezumanizarea. Acolo nu scăpai de chestia asta până nu-l făceai pe tăică-tău bețiv și pe mamă-ta curva. Asta era lege. Până nu scoteai chestia asta nu scăpai din bataie.

Mi-aduc aminte că Duminică făceau slujbe religioase. Aveam doi studenți de la Teologie, de la Cluj. Și pe ăia îi puneau să facă slujbe. Făceam... Din sapun am făcut o "sulă". Și trebuia să mergem să pupăm ăla. O ținea în mână în loc de cruce. Știți, în loc de cruce! Te și binecuvânta cu ea.

Fragmente din mărturia filmată cu D-I GHEORGHE GHEORGHIU

Gheorghe Gheorghiu: "Nu pot să-l terfelesc pe tata!"

Și într-o zi, vine și zice: "Ei, ia acuma tu să ne faci demascarea de familie, să spui tu pe mă-ta cu câți țigani de-ăia..., și pe tac-tu din toate țigăncile alea... Că și pe tine cred ca mă-ta nu te-a făcut cu nu știu ce... Ia spune întâi de tac-tu. "Domnule, mi-am bătut joc de mine cât ați vrut, m-am terfelit domnule, eu nu pot să-l terfelesc pe tata. Nu a fost domnule, fiindcă n-a facut domnule, fiindcă nu este adevărat domnule, fiindcă a fost un om de onoare!". L-au trântit pe jos: "Hai, peste el, grămadă!" Se suiau peste el câte șase-șapte inși, bineînțeles din ai lor, se suiau grămadă peste el, îl apăseau, alții-i dădeau în cap... Ce l-a terfelit domnule, ce i-a mai făcut!

Gheorghe Gheorghiu: "Nu mori când vrei tu! Mori numai când vrem noi și mori numai după ce spui tot!"

Însă domnule n-am mai putut la un moment dat sa rabd tocmai în camera asta, nu pentru bătăile acordate, ci pentru ceea ce se-ntamplă, domnule. Pe mine m-a șocat extraordinar de mult

cazul ăsta cu oamenii ăia care i-a pus sa mănânce rahat. Fusesse în celula asta, a fost bătaia aia de joc de Paști și de Crăciun, de Paști așa... într-adevăr impresionantă. Toate astea domnule s-au adunat. Și moartea omului ăluia chiar dacă nu l-am văzut că era dincolo... Și-ntr-o zi, în capătul unde ședeau șefii ăia acolo era un borcan. Am luat borcanul, l-am spart fără zgomot - nu-mi aduc aminte cum, și mi-am tăiat mâinile și-am stat întins așa. Ghinionul meu că au terminat ăialalți mai devreme sau norocul meu. Adică că nu mi-a curs sânge prea mult... Și m-am zgâriat, și mai m-am zgâriat pe-aici, și pe-aici, cum am putut, să zic "să fie mai cu folos...". Au trecut vreo câteva ceasuri și-a venit Țurcanu: "Ia ieși banditul. Ce mă, tu faci teatru aicea? Crezi ca mă impresionezi?Bă, nu mori când vrei tu! Mori numai când vrem noi și mori numai după ce spui tot!"

Fragmente din mărturia filmată cu D-I TRAIAN POPESCU

Traian Popescu: "N-am mai auzit pe nimeni să fi facut - fără cunoștințe muzicale, fără hârtie, fără creion - muzică simfonică."

Dacă n-aș fi avut momentul limită când am vrut să termin cu viața..., dar mie mi-a mai trebuit încă un moment limită, ăla de la beci, ca să termin cu oratoriul "Calvar". Eu vă spun: nu mă mai puteam ruga, eram disperat: "De ce nu mă iei? De ce nu îmi dai? De ce mi se-ntamplă toate astea?"

Pe măsură ce elaboram un vers sau două, venea și muzica. Spre exemplu, când am facut "Hora libertății" și "Imnul libertății" la beci, când dansam, când jucam, îmi veneau..., mi-au venit concomitent și versurile și muzica, poate chiar înainte mi-a venit muzica. Și, în momentul ăla îmi veneau și versurile.

Eu nu știu, și nici n-am mai auzit pe nimeni să fi facut - fără cunoștințe muzicale, fără hârtie, fără creion - muzică simfonică."

Fragmente din mărturia filmată cu D-I DAN LUCINESCU

Dan Lucinescu: "...l-au obligat să-și înghită fecalele cu urină cu tot."

După aceea era o categorie care au fost supuși la niște lucruri îngrozitoare. Ei aveau niște firi vindicative împotriva celor care făcuseră Teologie sau seminar. Și era din Timișoara un deținut care era absolvent al Teologiei sau al seminarului și care era foarte credincios. Și tot efortul, toată furia a fost asupra lui. L-au obligat, ...atâta l-au bătut, până a defecat și după aceea l-au legat să-și înghită fecalele cu urină cu tot. Da, a fost lucrul cel mai groznic la care am asistat.

Dan Lucinescu: "...a căzut fără să se mai scoale."

Un student la Medicină, foarte drăguț, un tip deosebit, a fost supus unor lovituri puternice pentru că a fost un tip foarte refractar. Avea humor și nu ierta niciodată în cadrul humorului. Și când și-au dat seama ca ăsta nu e "reeducabil" și va rămâne același "înrațit"..., ...eram lângă el, el era în dreapta mea, eu eram în stânga pe prici; Pintilie se numea studentul la Medicină; și-au venit cu două gamele, întâi i-au dat lui Pintilie care s-a oprit într-un moment foarte conștient, a pus

gamela la gură și-a băut-o toată. După două ore a-nceput să se umfle, a început să facă niște edemuri cerebrale, s-a ridicat în picioare în mijlocul sălii și-a-nceput să peroreze în franceză, după care a căzut fără să se mai scoale.

Dan Lucinescu: **"Moartea mea ar fi fost o soluție grozavă."**

"Eu v-aș ruga, pentru dumneavoastră înșivă, să aveți bunăvoință să mă creditați de ce spun că este verosimil. Altfel ar fi foarte urât dacă nu mi-ați da acest credit." La un moment dat, după prima sau a doua lovitură eu n-am simțit nicio durere, dar mi-a apărut un gând foarte interesant: eu doream foarte mult să trec "dincolo". Expierea, deci moartea mea, ar fi fost o soluție grozavă și spuneam: nu sunt chiar atât de păcătos, poate voi fi primit în această Împărăție a Cerurilor. Poate. Când mi-a venit gândul ăsta dintr-o dată m-am uitat la figurile celor doi care erau schimonosiți de oboseală și de transpirația care curgea pe ei, așa. Și eu m-am uitat în momentul acela cu recunoștință teribilă în ochii lor. Oamenii aștia m-ajută, oamenii aceștia îmi întind mâna să trec dincolo; și erau și foarte oboșiți; și când s-au uitat și unul și altul în ochii mei, și-au văzut atâta prietenie și recunoștință, fiecare a aruncat ciomagul jos. S-a făcut o tăcere în întreaga cameră și acțiunea a eșuat într-un fel.

Fragmente din mărturia filmată cu D-I EMIL SEBEȘAN

Emil Sebeșan: **"Au fost oameni care au murit în bătaie.../ Toți tac despre Pitești. Le-o fost frică."**

- Au fost oameni care au murit, au murit în bătaie acolo, știu și eu câțiva care au murit acolo în bătaie. Eu am văzut cu ochii mei când Țurcanu a sărit cu bocancii pe pieptul lui incontinuu așa, dar nu întâmplător, ci minute în șir. Bogdanovici a murit strivit și în bătai. Sau alții, sau vă spun... Petrică Cojocarul sau nu mai vorbesc de Oprișan, nu mai vorbesc de Oprișan... Eu cred că Oprișan nu avea nici măcar un centimetru pătrat din corp să nu fie vânăt. Nu cred, eu l-am văzut la baie dezbrăcat, și toți spuneau: "Uită-te bă la Oprișan!".

- ăsta a fost un lucru foarte interesant: toți tac despre Pitești. Le-o fost frică. Eu vă spun din experiență. Eu nevastei mele nu i-am spus ce-am pățit la Pitești. Ca să vă spun așa în paranteze chestia asta: după revoluție am venit odată acasă și-am găsit-o pe nevastă-mea plângând, și-am zis: "De ce plângi?". Zice: "Mă, după 20 de ani de căsătorie trebuie să constat că tu n-ai avut încredere în mine.". "Cum adică n-am avut încredere în tine?". "Eu trebuie să aflu de la alții ce-ai pățit tu la Pitești? Tu nu mi-ai spus niciodată. Nici atâta încredere n-am avut." Și-atunci eu i-am răspuns simplu: "Măi nevastă, stai jos că-ți explic imediat. Tu ai o soră, ai doi frați. Tu, dacă-ți spuneam ție, te duceai și povesteai la soră-ta, la frații tăi. Frații tăi, soră-ta, povesteau la alți prieteni de-ai lor chestia asta și, zic eu, ajungeam la Securitate și mă băteau iară de mă lua dracu. Vroiai tu asemenea lucru?". "Nu, bineînțeles că nu!". "Păi atunci, vezi? Mai bine n-ai știut. Aflii acum. Și ce? Poți să faci ceva? Poți să ștergi ceea ce mi s-a-ntamplat acolo? Nu poți. Așa că fii liniștită. ...Nu că n-am avut încredere în tine...".

ALTE MĂRTURII ALE UNOR DEȚINUȚI POLITICI care au trecut prin „experimentul reeducării” de la Pitești și Gherla preluate din materialul documentar al Memorialului Sighet

NOTĂ: Filmările vor încerca să surprindă mărturii similare celor prezentate mai jos sau relativ identice în cazul în care vom filma aceleași persoane. În cazul în care textele de mai jos (prezentate într-o ordine întâmplătoare) aparțin unor persoane care nu mai pot fi filmate (fiind decedate sau din alte motive), și nu va exista un echivalent corespunzător în filmările noastre, textele respective cele mai importante vor fi citite probabil de elevi de liceu, cursanți ai Școlii de vară de la Memorialul Sighet, indicându-se în scris, pe ecran, autorul textului și titlul respectivei cărți de memorii.

*

„Ce a urmat nu se poate descrie. Nimeni nu ar putea crede, oricine ar spune că e de domeniul fantasticului: bătaie în cap, pentru îndobitocire; bătaie în față, pentru desfigurare; mii de lovături în spate, sub coaste, în plex, la tălpi. Zeci de leșinuri și iar de la capăt, ore întregi, iar ochiul de la vizetă veghea, veghea mereu. Mi-au zdrobit coastele, plămâni, ficatul, jucau încălțați pe oasele mele, pe rinichii mei.” Eugen Măgirescu, *Moara dracilor. Amintiri din închisoarea de la Pitești*, p. 15

„Tălpile mi se umflaseră, mâinile la fel, mușchii erau ruși și negri, obrazul și capul total desfigurate. De altfel, aceasta era prima figură a lui Țurcanu: te desfigura complet, rânjind de plăcere, și pe urmă își puneă în funcție celelalte metode. Eram complet negru, nu se mai găsea măcar un locșor pe trupul meu care să nu fie negru.” Eugen Măgirescu, *Moara dracilor. Amintiri din închisoarea de la Pitești*, p. 16

„Unii au cedat imediat, de groaza pușcăriei; alții la câteva palme, iar unii la mii și zeci de mii de ciomege și alte chinuri, dar tot au cedat. Chiar și moartea este o dovadă că au cedat, orice ar spune oricine! A depins de constituția fiecăruia și de locul, ca să zic așa, ce l-a avut pe scara lui Mendeleev!” Eugen Măgirescu, *Moara dracilor. Amintiri din închisoarea de la Pitești*, p. 22

„A urmat *demascarea personală*. Trebuia să mă autobatjocoresc, să spun că am fost un prefăcut, un hoț, un escroc, că i-am mințit pe alții. Mi-am dat seama ce vor și m-am scuipat singur cât au vrut ei.” Eugen Măgirescu, *Moara dracilor*, în Memoria nr. 13, p. 39

„În așa zisa acțiune de *depersonalizare*, studenții erau obligați, prin torturi permanente inimaginabile, să trădeze pe cele mai scumpe ființe: Dumnezeu, proprii părinți, frați, surori și prieteni. Ei au fost constrânși să bea urină și să mănânce fecale! Omul era astfel nimicit. Dezgustat de slăbiciunea sa, el nu se va mai putea redresa niciodată în fața propriei conștiințe. Durerile erau peste puterile de rezistență a ființei umane.” Eugen Măgirescu, *Moara dracilor. Amintiri din închisoarea de la Pitești*, Editura Fronde, Alba-Iulia - Paris, 1994, p. 6

„Știau să facă din toate, prilejuri de tortură. Ieșitul la WC trebuia executat cu o rapiditate năucitoare. Cei peste 40, câți eram dintre osândiți, eram datori să ne terminăm nevoile în cel mult o jumătate de oră, așa că nu aveam decât 30-40 de secunde la dispoziție; de multe ori renunțam,

amânând pentru a doua zi și până atunci ne constipam și mai tare”. Justin Ștefan Paven, *Infernul Pitești*, în revista Memoria, nr. 22, p. 71

„Cu o furie de nedescris au început să-l lovească, și cu pumnii, și cu ciomegele, și cu picioarele. Și să-l arunce de la unul la celălalt, până când nenorocitul, plin de sânge, a căzut aproape în nesimțire și nu s-a mai putut ridica. După ce i-au mai tras câteva picioare în cap, l-au luat doi și l-au zvârlit pe prici, silindu-l să stea cu mâinile în buzunare și cu capul în jos, cum se dăduse porunca. A urmat altul, și apoi altul, ca într-o horă drăcească menită să nimicească și ultima picătură de rezistență fizică și morală a celor care intrau în jocul lor turbat.” Justin Ștefan Paven, *Infernul Pitești*, în Memoria, nr. 22, p. 66

„Mi-am revenit cu greu din starea de leșin, aveam și cefalee cumplită, dureri generalizate, cu un ochi nu mai vedeam, sângele îmi curgea din nas și din gură și, ceea ce era mai grav, din ambele urechi; eram pe jos, pe ciment, nu mă puteam mișca, am fost luat pe sus și trântit pe prici. În liniștea din celulă auzeam doar cuvinte dispartate din cuvântarea lui Țurcanu: bandiți, criminali, demascarea sau moartea”. Nicu Ioniță, *Pitești – agonia unei zile*, în *Anale Sighet 7, Anii 1949-1953 Mecanismele terorii*, Fundația Academia Civică, 1999, p. 588

„Prin celulă se plimbau agitați, cu ciomegele în mână, prietenii și colegii noștri; amară surpriză, cruntă deziluzie. La un semn a lui Țurcanu s-au năpustit asupra noastră; prietenii noștri mânuiau bătele cu o dexteritate de invidiat și fiecare lovitură era însoțită de o agresiune verbală greu de imaginat la niște intelectuali. Am fost târâți jos, călcat în picioare și loviți la nimereală.” Nicu Ioniță, *Pitești – agonia unei zile*, în *Anale Sighet 7, Anii 1949-1953 Mecanismele terorii*, Fundația Academia Civică, 1999, p. 588

„Hrana era de toate zilele, insuficientă și slabă în calitate, era împărțită de ei, nouă ne dădeau atât cât considerau că merităm și de mâncat o mâncam când și cum voiau ei; fie ni se luau lingurile și eram nevoiți să sorbim zeama precum câinii, fie ne turnau zeama fierbinte în gură și ne obligau să o înghițim cât mai repede. Apă nu aveam voie să bem; eforturile mari ne provocau transpirații abundente și nu ne puteam potoli setea și era cumplit”. Nicu Ioniță, *Pitești – agonia unei zile*, în *Anale Sighet 7 Anii 1949-1953 Mecanismele terorii*, Fundația Academia Civică, 1999, p. 589-590

„Bestia [Țurcanu] care avea 90-100 de kilograme, mi-a tras puternic o palmă de am căzut sub oblonul ferestruicii și mi-am spart timpanul; apoi m-au dezbrăcat, mi-au băgat în gură, cu coada lingurii, obielele murdare, umplându-mă de sânge, mi-au legat cu o funie mâinile la spate și cu altă funie picioarele. Ce a urmat nu se poate descrie...bătaie în cap, pentru îndobitocire; bătaie în față, pentru desfigurare; mii de lovituri în spate, sub coaste, în plex, în tălpi. Zeci de leșinuri și iar de la capăt, ore întregi, iar ochiul de vizetă veghea, veghea mereu. Mi-au zdrobit oasele, plămâni, ficatul, jucau încălțați pe oasele mele, pe plămâni mei. După prima tură de câteva ore, Țurcanu mi-a zis: „Cât Dumnezeu mă-tii vrei să mai stau eu în pușcărie din cauza ta, mă? Ori îți faci demascarea, ori, dacă nu, te duci îngeraș, după alții de-alde tine”. Și a început a doua tură. Am leșinat. Ceva mai era viu în mine, căci știu că mi-am zis: „sunt mort și așa e pe lumea cealaltă”. Era un fel de euforie. M-am trezit udat cu apă și legat de țeava caloriferului, care era acolo de formă”. Eugen Măgirescu, *Moara dracilor*, în Memoria nr. 13, p. 38

„Momentul culminant al acestui calvar l-a constituit însă pedepsirea bietului Niță Cornel, în seara zilei de 28 februarie 1950...Țurcanu a asmuțit haita asupra lui. Repezindu-i câțiva pumni, l-a vârat într-un cerc format din 6-7 torționari care l-au luat în primire cu pumnii și picioarele, zvârlindu-l de la unul la altul ca pe o minge, până când a căzut jos amețit...Țurcanu se plimba furios și se gândea la o nouă metodă de schingiuire, îl auzim că se dă ordin ca să i se lege mâinile la spate și-i face semn lui Vasile Pușcașu, namila care avea cea mai mare forță dintre ei, să-l ridice în sus. Urcându-se cu picioarele pe marginea priciului, Pușcașu îl prinse de mâinile legate și răsucindu-l, îl suspendă în aer, într-o poziție care sugerea imaginea crucificării. Bietul copil, cu capul complet vârat în piept, a mai avut puterea să scoată un strigăt sfâșietor în momentul când i s-au luxat brațele, apoi făcea eforturi disperate să tragă aer în piept. În jurul lui vreo patru sau cinci torționari îi loveau cu ciomegele, cu un sadism îngrozitor, peste cap, peste picioare, într-o infernală poftă de distrugere a vieții. După câteva zeci de lovituri i-au dat drumul să cadă de la înălțime. S-a prăbușit inert, cu fața la pământ, fără să se mai poată mișca din loc”. Justin Ștefan Paven, *Infernul Pitești*, în Memoria nr. 23, p. 69

„Odată cu declanșarea demascării nu ni se dădea voie să ne spălăm; din când în când reușeam să-mi ud mâinile doar când trebuia să spăl tineta; igiena bucală total absentă, unghiile de la picioare se rupeau singure, iar cele de la degetele mâinilor le rodeam atunci când ni se dădea voie și, bineînțeles le înghițeam. Bărbieritul era un chin; era executat de către torționari care primeau mașini de ras cu lame vechi și abia ne umezeau fața; dacă schițai un gest de nemulțumire, odată cu insultele, primeai și loviturile de rigoare”. Nicu Ioniță, *Pitești – agonia unei zile*, în *Anale Sighet 7 Anii 1949-1953 Mecanisme terorii*, Fundația Academia Civică, 1999, p. 590

„La Pitești s-a urmărit destrămarea psihică a deținuților, și în parte s-a reușit. În laboratorul experimental de la Pitești a intrat un om, omul de lângă noi, și la celălalt capăt a ieșit un cadavru, o epavă, un monstru sau un om ce poartă stigmatul unor cumplite suferințe, doar cu un plus de înțelegere și dragoste față de oameni” Nicu Ioniță, *Teroarea – psihofiziologie și psihopatologie*, în *Anale Sighet 7, Anii 1949-1953 Mecanisme terorii*, Fundația Academia Civică, 1999, p. 29

„*Demascarea* a urmărit secătuirea memorie, spălarea creierului, renunțarea la credințele și idealul pe care le-ai avut, renegarea modului de viață în care te-ai format, condamnarea societății în care ai trăit, lepădarea de familia ta și învinuirea părinților tăi, a fraților și surorilor tale de cele mai abjecte fapte, cu alte cuvinte s-a urmărit ștergerea circuitelor logice și distrugerea modelelor interne ale lumii în care ai trăit și care îți aparțineau. *Reeducarea* a urmărit formarea altor circuite logice și un alt model intern al lumii înconjurătoare, o lume așa cum o dorește partidul și care te așteaptă la eliberare. Din păcate, în mare parte, s-a reușit.” Nicu Ioniță, *Teroarea – psihofiziologie și psihopatologie*, în *Anale Sighet 7, Anii 1949-1953 Mecanisme terorii*, Fundația Academia Civică, 1999, p. 29

„Dintr-odată noi, victimele, am fost deposedați de toate drepturile cuvenite unei ființe umane: dreptul de mișcare și de odihnă, dreptul de hrană și de somn, dreptul de a-ți rezolva necesitățile fiziologice la scadență, dreptul de a gândi. Ni s-a impus un regim de strictă supraveghere. Nici o mișcare voluntară nu era posibilă și chiar o mișcare involuntară era sancționată pe loc cu o lovitură de ciomag. Am fost obligați să păstrăm o poziție fixă, în șezut, genunchii adunați la piept și prinși cu ambele brațe, capul plecat, privirea în jos, poziție chinuitoare...Nu aveam voie să privim în cameră și nici în ochii unui torționar. Când un bun prieten, proaspăt convertit, a venit la mine și a început să mă insulte și să mă lovească, am ridicat

ochii și l-am privit. Reacția a fost promptă și dură, a început să mă lovească și mai tare, m-a tras în jos și m-a călcat în picioare.” Nicu Ioniță, Teroarea – *Agonia unei zile*, în *Anale Sighet 7, Anii 1949-1953 Mecanisme terorii*, Fundația Academia Civică, 1999, p. 589

„Fața lui Țurcanu se congestionează, privirea parcă îi varsă foc, trupul îi tremură. Cred că nu am văzut în viața mea o privire atât de fioroasă ca cea pe care o are el acum! Se repede, mai mult se aruncă, asupra medicinistului militar. Ca la comandă, Pușcașu, Steiner, Gherman și Pătrășcanu sunt în spatele lui. Țurcanu îl trage de gulerul hainei până în mijlocul camerei. E de statură mijlocie, cu trăsăturile feței regulate. E culcat pe podea; degeneratul îi înșfacă gâtul în mâini, îl izbește cu capul de ciment. Cinci-șase lovituri. Se lasă cu toată greutatea pe gâtul victimei; îl strangulează. Medicinistul horcăie, se zbate în strânsoarea mâinilor lui Țurcanu îl ține așa mult (noțiunea timpului n-o mai am)... Îl dezbracă la piele... Șase din echipa de bătași se aliniază la o distanță de un metru unul de altul. În fața lor, la doi metri, alți șase. Toți au în mâini băte și curele. Medicinistul e legat la gură cu un prosop înnodat strâns la ceafă...După un timp, pe spinare și pe picioare pielea-i e ruptă. Sângele se prelinge pe picioare în jos. Cimentul e roșu...” Grigore Dumitrescu, *Camera 4 Spital Pitești*, în *Memoria nr. 3*, p. 25

„La Pitești, prima dată în viață mi-am dorit moartea și mi-am dorit moartea cum nu se poate mai cu ardoare, dar mi s-a luat și acest drept, această posibilitate de a muri” Mărturia lui Tudor Stănescu. Almira Enuță, *Fenomenul Pitești în variantă românească*, în *Anuarul de Istorie Orală*, I, Presa Universitară Clujeană, Cluj Napoca, 2000, p. 386

„Mâncarea a devenit simbolică, bătaia zilnică, pentru motivele inventate de acești prim „educatori”. Totul era un iad. Se dădeau câte 100 grame de pâine pe zi sau un turtoi de mămăligă de 150 grame. Când dădeau fasole, greu puteai număra în gamelă nouă sau zece boabe, iar în arpacaș, care era aproape zilnic, dacă găseai 40-60 de boabe.” Eugen Măgirescu, *Moara dracilor*, *Memoria nr. 13*, p. 35-36

„A urmat „demascarea personală”. Trebuia să mă autobatjocuresc, să spun că am fost un prefăcut, un hoț, un escroc, că i-am mințit pe alții. Mi-am dat seama ce vor și m-am scuipat singur cât au vrut ei.” Eugen Măgirescu, *Moara dracilor*, *Memoria nr. 13*, p. 39

„Reeducarea? Ce-i aia... *reeducare*? Păi, reeducare înseamnă... înseamnă să încetezi să mai fi ce-ai fost, să te scuturi de tot trecutul tău, ba și mai mult să urăști din tot sufletul tot ce te ține legat de trecut și aruncând la gunoi tot acest balast, să începi... o viață absolut nouă, curată, imaculată; adică viața unui tânăr comunist... prin *reeducare*. Care are două faze. În prima fază, cea mai importantă, mărturisești, mărturisești, mărturisești. Spui tot, absolut tot. Spui și ce ai sub limbă. Apoi, după ce ai ajuns la acest vid mental, începi să-ți umpli mintea din nou. Cu ce? Cu cea mai înaltă învățătură din lume, învățătura marxist-leninistă. Asta e faza a doua a reeducării și ultima.” Banu Rădulescu, *Preambul la „Dosarul Pitești”*, în *Memoria nr. 1/1990*, p. 23

„Brusc, mâncarea a devenit de nemâncat. Dimineața „ceaiul”, apă chioară. La prânz, un sfert de pâine (singura pâine în 24 de ore) și un polonic de fiertură: arpacaș sau câteva bucăți de cartof; sau imposibila de mâncat *ciorbă de burtă*, verde, cu bălegarul plutind la suprafața hârdăului; nu făcea decât să împruță cu un miros pestilent închisoarea, fiindcă cine apuca să înghită din ea o lingură, două, vărsa imediat; hârdaiile erau duse înapoi aproape neatînse; asta la

început; când însă foamea a pus stăpânire pe închisoare, „bandiții” n-au mai refuzat ciorba de bălegar, au început s-o mănânce; la prânz și la masa de seară, căci li se serveau resturile prânzului.” Banu Rădulescu, *Preambul la „Dosarul Pitești”*, în Memoria nr. 1/1990, p. 21

„S-a răs până în ziua de 6 decembrie 1949. Când, în liniștea de moarte a închisorii, au izbucnit brusc niște strigăte desperate care, în sacade repetate, n-au conținut ore și ore. Și care, neîndoielnic, nu puteau fi decât premergătoare morții. Încremeniți, cu urechile ciulite ca să dibuiască locul de unde vin acele zbierete ce nici nu mai păreau umane, vechi studenți ai Universității Pitești s-au dumirit în sfârșit că ele veneau de la camera 4-spital. Țurcanu și echipa lui începeau să pună în practică *reeducarea*.” Banu Rădulescu, *Preambul la „Dosarul Pitești”*, în Memoria nr. 1/1990, p. 24

„Prin iulie s-a dat ordin să predăm tot ce aveam pe noi și ne-au lăsat în celule în pielea goală. Gardienii au început cu înjurăturile au continuat cu bătaia pentru toate nimicurile. Pentru motive din cele mai imaginare, eram crunt bătuți, atât în celule cât și pe culoare. Când ne duceau la baie, o dată pe lună, eram înșirați în pielea goală pe culoarele celulelor, iar paznicii, pe două coloane, cu băte, ne croiau din răspuseri și ne goneau pe scări...în timp ce ne aflam sub duș, gardienii continuau să ne pândească; dacă vreunul din noi ridica ochii din pământ, ne scoteau pe toți imediat afară și, în ghioage, ne băgau într-un fel de beci, cu apă amestecată cu murdărie de om de la canalizare; ne țineau acolo în frig și în apă murdară până la glezne.” Eugen Măgirescu, *Moara dracilor*, Memoria nr. 13, p. 35

„Greu era – însă - cu nevoile fiziologice. În acea cameră imensă erau vreo 4-5 tinete și care, în special, datorită faptului că varza era atât de diuretică, acestea erau cu totul neîncăpătoare. Simțai că pleznești sub presiunea urinei și a jenei că nu puteai să o elimini. Unii au ajuns la așa exasperare încât să urineze în șepcile pe care le aveau și să arunce conținutul pe fereastră. Alții, în stridența neputinței de a rezista, urinau în gamelele din care mâncau. La WC eram scoși o dată pe zi în ture de câte 10- 15 inși pentru 2 locuri. Nu dura – poate – nici un minut, că erai scos afară cu băta de către gardian. Mulți nu reușeam să evacuăm și rămâneam așa sub presiunea organică de pe o zi pe alta. Cred că era prima metodă de tortură pe care și-au imaginat-o farsorii oculte comuniste. Acum o aplicau pentru slăbirea sistemului nervos. Nici foamea, nici bătăile de la securitate n-au reușit să ne chinuie mai îngrozitor.” Aurel Vișovan, *Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, pentru ce m'ai părăsit? Reeducarea de la închisoarea Pitești*, Editura Napoca Star, Cluj, p. 15

„În faza în care am ajuns bătaia era cel mai ușor mijloc de tortură. Preferem bătaia – oricât de greu ar fi fost – celorlalte mijloace de tortură.” Aurel Vișovan, *Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, pentru ce m'ai părăsit? (Reeducarea de la închisoarea Pitești)*, Editura Napoca Star, Cluj, p. 43

„La un semnal al lui Țurcanu sărise asupra noastră o parte din cei ce erau cu noi în cameră, dar nu-i bănuisem. Au urmat lovituri de bocanci, băte, etc.... Căzut la pământ, nu simțeam durerea loviturilor, căci îmi înghețase sângele în vine la amenințarea deosebită cu care m-a avertizat Țurcanu. Eu care trecusem prin atâtea și atâtea metode și acum urma acel deosebit.... Nu mai știu când au încetat bătăile. Nu mai știu când au încetat bătăile. Nu mai știu ce comitet s-a format... Am simțit doar că mi se prăbușise mintea și sufletul, iar încercarea de a spune *Tatăl Nostru* în gând mi s-a blocat la *Fie voia Ta...* și n-am mai putut să continui. Mă simțeam pierdut. Simțeam că nu mai

am controlul gândurilor mele. O pată neagră se așezase peste tot.” Aurel Vișovan, *Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, pentru ce m'ai părăsit? (Reeducarea de la închisoarea Pitești)*, Editura Napoca Star, Cluj, p. 49

„Se introduseseră noi genuri de torturi din ce în ce mai diabolice. Printre altele, trebuia să facem genoflexiuni cu mâinile ridicate. La început cu zecile, apoi cu sutele și chiar cu miile. Când cădeam la pământ, săreau torționarii cu bocancii peste tine. Era ceva de apocalips... Îmi amintesc și acum de Paul Limberia care ajunsese până la 1200 de genoflexiuni (dacă nu mă înșeală memoria). Nu știu ce legi fizice ar putea explica aceasta. Sărmanul Paul s-a îmbolnăvit. A fost scos din cameră și nu peste mult a murit.” Aurel Vișovan, *Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, pentru ce m'ai părăsit? (Reeducarea de la închisoarea Pitești)*, Editura Napoca Star, Cluj, p. 59

„La sosirea hârdăului cu terci trebuia să intrăm cu toții pe burtă sub paturile care erau și așa destul de joase. Poziția era întins pe burtă cu mâinile la spate și cu capul ridicat pentru a ni se introduce sub bărbie terciul fierbinte. La un semn trebuia să ne băgăm fața în terciul care ne ardea și să sorbim din gamelă. N-aveam voie să ne servim de mâini, care trebuiau să rămână la spate. Poziția era extrem de chinuitoare. Terciul ardea, dar și foamea trebuia satisfăcută, sorbind din gamelă. La un alt semn trebuia să terminăm. La întrebarea: „A fost bun terciul?” trebuia să răspundem: „Groh...” ca porcii. Eram considerați porci pentru că nu dădeam dovadă de atașament față de *reeducare*. Nu aveam voie să vorbim între noi, pentru că porcii nu vorbesc. Mâncarea era așteptată sub imperiul foamei, dar și cu groaza manierei în care trebuia s-o servim.” Aurel Vișovan, *Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, pentru ce m'ai părăsit? (Reeducarea de la închisoarea Pitești)*, Editura Napoca Star, Cluj, p. 53

„Mai greu de suportat decât durerea e însă încordarea nervoasă, rezultată din dorința continuă de a te supune, de a te stăpâni, de a nu le da prilej torționarilor, în fond propriilor tăi camarazi, să te lovească, să te supună la munci, prilej pe care, de altfel, ei îl găseau ori de câte ori o doreau. Chiar fără bătaie, întreaga ta existență trebuia să fie un chin. Chin, masa, pe care trebuia să o îngurgitezi, fie prea fierbinte, fie prea repede, fie în poziție de animal în patru labe; chin, somnul, pe o parte, cu schimbări la comandă, și mâinile la vedere; chin, necesitățile fiziologice care, fie că îți erau interzise, fie că trebuiau făcute pe jumătate ori în poziții cu totul nefirești; chin, până și respirația când, culcat pe spate, trebuia să-ți ții capul ridicat, până ce, din cauza efortului, transpirai până la a deveni learcă.” Viorel Gheorghită, *ET EGO. Sărata-Pitești-Gherla-Aiud*, Editura Marineasa, Timișoara, 1994, p. 159

„Spaima, la închisoarea Pitești a fost atotstăpânitoare. Doi ani a durat masacrul luciferic al *Piteștiului*, doi ani a durat coșmarul. Această spaimă s-a instalat nu numai la nivelul sistemului central, ci în fiecare celulă a trupului până la cea mai neînsemnată. Aveai impresia că nu capul conduce, ci un centru nervos situat undeva în măduva spinării. Simțeau un fel de dedublare. O conștiință – parcă depărtată – privea neputincioasă la un robot fără milă și simțire cum lovește și distruge.” Octavian Voinea, *Masacrarea studențimii române în închisorile de la Pitești, Gherla și Aiud*, Editura Majadahonda, București, p. 45

„Victima era așezată cu fața în jos – de preferință lângă colțul unui pat suprapus. Peste cel culcat se întindea a doua victimă, apoi altul și tot altul, iar la urmă de tot se urcau, sărind de la înălțimea patului de la etaj, „reeducării”. Cel care era în contact direct cu cimentul n-avea nici un fel de amortizare. Când se observa că-i aproape mort, întregul morman de oameni se surpa. Cel de dedesubt rămânea, pur și simplu lat, fără simțire. Uneori nici celui de al doilea sau chiar celui de al

treilea nu le era prea bine. Scularea din poziția aceasta se făcea prin lovituri de bătă. Era peste putință să te poți ridica dintr-o dată. Mai întâi a trebuit să-mi îndoii cu mare greutate un picior, apoi să-l aduc pe celălalt. Astfel, sub grele lovituri date de Țurcanu, ne ridicam în picioare.” Octavian Voinea, *Masacrarea studențimii române în închisorile de la Pitești, Gherla și Aiud*, Editura Majadahonda, București, p. 62-63

„Țurcanu nu își abandona victima, până nu o trecea printr-o altă serie cumplită de încercări. Capul victimei înfundat în tineta cu fecale și ținut acolo până la sufocare, victima pusă în patru labe, obligată să mănânce din gamelă, fără să se ajute de lingură, porcește; pusă să-și facă nevoile în gamela în care la prânz se va servi polonicul cu arpacaș; amestecul trebuia mâncat, în caz contrar, dacă l-ar fi vărsat, urma să-l strângă cu limba de pe dușumea. Când victima era un fost student la Teologie, sau o persoană cu o anumită trăire religioasă, era pus să se închine la fundul gol al unuia dintre cei reeducați, numind acel fund icoană și obligat să-l sărute. Trebuia să eticheteze pe Sfânta Fecioară, „marea curvă”, pe Isus Cristos „marele idiot răstignit pe cruce”. Dacă se știa că victima își iubea părinții, Țurcanu, provocator, îl invita: *la spune, mă X, cum te-ai culcat cu maică-ta?* sau *la spune cum l-ai surprins pe taică-tu violând-o pe soră-ta?* Victima, după ce trecea prin purgatoriul reeducării, nu era niciodată abandonată, ci era și ea atrasă în tagma călăilor. I se dădea pe mână cea dintâi victimă introdusă în cameră. Cunoscând bine toată gama de torturi la care el însuși fusese supus, călăul /../ era poftit de restul tagmei să facă dovada că este într-adevăr apt pentru o viață nouă. Dacă nu își făcea cum trebuie datoria, devenea din călău iarăși victimă”. Ion Bălan, *Regimul concentraționar din România, 1945-1964*, Fundația Academia Civică, 2000, p. 225

„În această arenă a nebuniei colective, care a fost Piteștiul, fiecare a fost proiectat pe o anumită treaptă a infernului dantesc. În jos, se putea lesne aluneca, invers, era mult mai greu de evoluat.” Costin Merișca, *Tragedia Pitești. O cronică a „reeducării” din închisorile comuniste*, Institutul European, Iași, 1997, p. 67

„Te obligau să mănânci pâinea din trei înghițituri sau, dimpotrivă, să stai cu pâinea în gură zile întregi; să mănânci din „treucă” mâncarea fierbinte, cu mâinile la spate, deci fără ajutorul lor; pe burtă sau în genunchi, aplecat deasupra gamelei, și se dădea câte o lovitură scurtă cu bocancul, arzându-ți fața cu arpacașul fierbinte și mozolindu-te; ți se adăugau cantități exagerate de sare în mâncare, după care, timp de câteva zile, nu ți se dădea apă, apoi îți dădeau apă cu foarte multă sare în ea.” Costin Merișca, *Tragedia Pitești. O cronică a „reeducării” din închisorile comuniste*, Institutul European, Iași, 1997, p. 68

„Torționarii inventau pozițiile cele mai chinuitoare: să intri și să ieși de sub prici, la „șerpărie”, în zece secunde, dar ore în șir, la comandă; să stai în șezut nemișcat, pe scândura priciului, cu privirea fixată la degetul mare de la picioare sau cu mâinile întinse la vârful picioarelor, câte 16 ore pe zi, timp de câteva săptămâni, ceea ce-ți crea o stare dementială, ajungând să miști intenționat câte un deget, ca ei să te lovească iar tu să profiți pentru a-ți schimba cât de cât poziția; să faci sute de genuflexiuni, fandări, culcări, tumbe pe ciment, sărituri ca broasca; să stai câte o săptămână într-un picior, cu ochii la bec sau cu mâinile în sus, supravegheat de plontoane; să stai în picioare, cu mâinile în sus și bagaj și bagaj în spate, câte două zile și două nopți; să fii pus să te îmbraci cu tot ce ai și apoi să ți se lege, de mâini și în spate, bagaje și greutate de 20 - 40 kg, timp de 4 - 5 ore, până leșinai; să freci mozaicul ore întregi, până la epuizare, înaintând ca broasca, fără să-l atingi cu genunchii sau să freci pe jos în timp ce alții te călăreau; să

salți ca mingea și să mergi în patru labe până la tinetă; să ți se acorde la WC doar 20 secunde de om; să ți se interzică să dormi noaptea sau să te trezească brusc din somn, la mici intervale de timp; să te trântescă de la înălțime pe mozaic; să te asfixieze cu pătura în cap sau să te culci pe burtă și 5-10 oameni să se tot urce unul peste altul deasupra ta, până când simțea că ești strivit și să te acopere cu pătura ca să te sufoci; să stai într-un picior pe hârdău, cu mâinile în sus, câte 24 de ore, până când cădeai leșinat; să stai câteva nopți cu picioarele în sus, uitându-te la bec.” Costin Merișca, *Tragedia Pitești. O cronică a „reeducării” din închisorile comuniste*, Institutul European, Iași, 1997, p. 68-69

„Bătăile erau și ele înfiorătoare: te băteau la palme până se învinețeau; te puneau să te bați unul cu altul; se urcau și jucau cu picioarele pe tine, te loveau cu bocancii sau cu ciomege, în cap și în coaste; te dezbrăcau complet, după care erai obligat să alergi printre „furcile caudine”, adică, torționarii așezați pe margini, în cerc, te loveau unde nimereau, cu bețe și curele, până ce cădeai jos în nesimțire sau, în altă variantă, te învârtea în jurul unei cozi de mătură, în timp ce ei te loveau; te „crucificau”, adică, urcat dezbrăcat pe o masă, cu șervet sau ciorap în gură, erai ținut de mâini și de picioare și bătut peste spate, fese și tălpi de către doi dintre ei, care, se schimbau când oboseau, cu alții doi, așezați de o parte și de alta a mesei, cu nuiele, bețe, pari, picioare de la caprele priciurilor, cozi de mătură, bucăți de scândură, cabluri, curele împletite, vână de bou. După bătaia la tălpi, te puneau să joci pe cârpe ude, pentru ca tălpile să se mai dezumfle și să poată continua bătaia. După ce te tocau pe tot corpul până cădeai în nesimțire, erai înfășurat în cearșafuri ude și urma bătaia pe răni deschise, peste plăgile mai vechi.” Costin Merișca, *Tragedia Pitești. O cronică a „reeducării” din închisorile comuniste*, Institutul European, Iași, 1997, p. 69-70

„Era înjosită, batjocorită demnitatea umană: erai vopsit pe față cu pastă de dinți sau cremă de ghete, ți se puneau un colac de WC în gât și erai obligat să reciți poezii de autobatjocorire; dacă aveai deranjat stomacul, când stătea pe tinetă, erai admonestat că ești un nesimțit, că ai stricat aerul; **te obligau să lingi closetul; erai ținut forțat cu capul în hârdăul cu urină și excremente, până la sufocare; erai pus să te tragi cu altul de organele genitale sau unul din ei îți băga în gură penisul său; dacă te scăpai pe tine în timpul bătăii, erai obligat să-ți mănânci fecalele și să lingi izmenele murdărite sau să mănânci fecalele altuia din propria-ți gamelă pentru mâncare, fără să ți se permită apoi s-o speli; erai constrâns să te săruți reciproc, cu alții în fund; erai silit să urinezi unul în gura celuilalt; când cereai apă, ți se dădea urină de la tinetă sau se urinau în gura ta, sau erau puși ceilalți să te scuipe în gură; erai obligat să te scuipi reciproc cu altul în fund apoi să te lingi acolo unul pe altul; te ungeau pe la gură și în gură cu un băț uns la WC în materii fecale; erai silit să-ți bagi degetul în fund și apoi să-l sugi.” Costin Merișca, *Tragedia Pitești. O cronică a „reeducării” din închisorile comuniste*, Institutul European, Iași, 1997, p. 70-71**

„Din clipa aceea și până spre ziuă mi-am pierdut cunoștința. Cei 30 ne-au lovit atât de crunt, cu bocancii, cu ciomegile, cu picioarele, cu pumnii, că dimineața în colțul nostru erau numai bălți de sânge pe ciment. Niciodată până atunci în viața mea nu am leșinat și nu mi-am pierdut cunoștința atât de mult timp, nici chiar în groaznicele torturi de la „morișcă” și „pat” din timpul anchetei. Nici atunci și nici acum n-am știut cât ne-au lovit cei 30 de bătăuși. Mi-amintesc doar că mi-a venit să urinez dar nu am putut să mă ridic în picioare ci m-am târât pe brânci până la tinetă, și atunci mi-am dat seama că nu mai puteam mișca. Nu rămăsese parte din corp care să nu mă usture și să nu mă doară. M-am târât înapoi după aceea, la locul meu, și pentru că nu vedeam bine,

fața fiindu-mi umflată, nu mi-am putut da seama ce s-a întâmplat cu ceilalți camarazi ai mei. Îmi amintesc doar că se făcuse ziuă și că lumina soarelui pătrundea în cameră. Am deschis ochii și când am văzut în ce hal erau prietenii mei, m-am îngrozit. Nu mai arăta nici unul dintre ei a om. Doar capete umflate, fețe negre și ochii ce abia se mai vedeau în orbite. Pe ciment numai sânge, de asemenea și hainele noastre erau numai sânge. Ceea ce îmi provoca usturimi de-mi venea să urlu, era faptul că izmenele și cămașa din cauza rănilor se lipiseră de corp”. Dumitru Gh. Bordeianu, *Mărturisiri din mlaștina disperării. Pitești*, volumul I, Editura Gama, București, 1995, p. 88

„Mi s-a pus șervetul ud de la brâu în jos. Doar primele lovituri le-am simțit. După aceea n-am mai știut nici când am fost aruncat pe ciment și nici cât timp a trecut până când m-am trezit din leșinul în care căzusem” Dumitru Gh. Bordeianu, *Mărturisiri din mlaștina disperării. Pitești*, volumul I, Editura Gama, București, 1995, p. 90

„Știi că am lovit, dar nu în fața amenințării ci a confuziei care mă învăluisese, incapabil fiind de a mai gândi și raționa. Că am lovit tare sau nu, nu mai are nici o importanță, ci faptul că am lovit omul care-mi era cel mai drag și de la care învățasem atâtea și atâtea lucruri. Am lovit omul pentru care aș fi fost altfel capabil să merg la moarte. Cu voie sau fără voie, încet sau tare, nu mai are importanță, ci faptul că am lovit contează și de aici a început căderea.” Dumitru Gh. Bordeianu, *Mărturisiri din mlaștina disperării. Pitești*, volumul I, Editura Gama, București, 1995, p. 91

„Dacă moartea ar fi venit însă imediat, ar fi fost mult mai ușor, dar tortura continua. Iar când nu mai aveai pe nimeni ca să te mângâie și să-l știi alături de tine, timpul devenea insuportabil.” Dumitru Gh. Bordeianu, *Mărturisiri din mlaștina disperării. Pitești*, volumul I, Editura Gama, București, 1995, p. 100

„Înainte de a pleca din cameră, Țurcanu ne-a fixat poziția de stat pe prici, adică: în poziție șezând, cu picioarele întinse și palmele pe genunchi, iar ochii privind vârful degetelor de la picioare. Era pentru prima dată când făceam cunoștință cu această nouă metodă de tortură, care a fost una din cele mai groaznice ce ni s-a putut aplica în timpul demascărilor. Nu aveai voie să te miști nici în stânga, nici în dreapta, sau să iei mâinile de pe genunchi. Din această poziție nu te mișcai decât pentru necesitățile fiziologice sau când se servea masa. Dar au fost unii care nu aveau voie să se miște nici pentru a se alimenta, fiind serviți, în această poziție, de alți deținuți. Această poziție trebuia să fie respectată de la ora 6 dimineața până la 10 seara.” Dumitru Gh. Bordeianu, *Mărturisiri din mlaștina disperării. Pitești*, volumul I, Editura Gama, București, 1995, p. 120

„Bătaia la fund se făcea cu ciomagul, centironul și biciul împletit cu șuvițe de piele. Bătaia la fund și pe spate era precedată de aplicarea unui șervet umed. Un procedeu nou era bătaia la palmă cu trei instrumente alternativ. Bătaia la tălpi cu ciomagul de lemn de esență tare devenise clasică; era însă foarte greu de suportat. O altă metodă era pălmuirea peste față sau frigerea cu țigara a prepuțului și anusului, fapt petrecut în special la Gherla.” Dumitru Gh. Bordeianu, *Mărturisiri din mlaștina disperării. Pitești*, volumul I, Editura Gama, București, 1995, p. 122

„Cel torturat era dezbrăcat în pielea goală și descălțat. De reținut faptul că era iarnă și în cameră era frig. Hainele, rufele și încălțăminte erau legate la un loc în cămașă, iar bocceaua trebuia făcută în așa fel încât să poată sta pe cap. În această poziție torturatul trebuia să urce pe tinea de necesități. Cu bocceaua pe cap și mâinile ridicate trebuia să stea într-un picior. Avea voie să schimbe piciorul când nu mai putea rezista. În starea de epuizare fizică și sufletească în care ne

aflam, unii dintre noi consideram că această metodă se putea suporta pentru a scăpa de cealaltă metodă, a șezutului fix pe prici și prin care trebuiau să treacă toți. În final se termina întotdeauna cu o cruntă bătaie, luându-se ca pretext faptul că n-ai vrut să o execuți un timp mai îndelungat.” Dumitru Gh. Bordeianu, *Mărturisiri din mlaștina disperării. Pitești*, volumul I, Editura Gama, București, 1995, p. 129

„Cel destinat supliciului era legat de mâini și de picioare și i se puneau căluș în gură, ca să n-o mai poată închide. Apoi i se turna pe gât un kilogram de zeamă de varză sau castraveți, cu o mare doză de sare. Pentru a neutraliza orice reacție, un membru din comitet se așeza pe picioarele torturatului, un altul îl ținea de cap în timp ce al treilea îi turna saramura pe gât. După o jumătate de zi aveai o senzație de sete îngrozitoare. Dacă puteam suporta foamea, bătaia durerea altor torturi, în schimb setea era ceva mai presus de durere. Nu aveam altă apă să bem decât cea din felul de mâncare, care însă nu ne putea potoli setea. După trei-patru zile aveam toți buzele uscate și sângerânde, din cauză că ni le lingeam până ce crăpa pielea pe ele. Până și limba era uscată din lipsă de salivă. În fața ochilor defilau râuri, izvoare și cascade de apă dulce care ni se revărsau în gură. Niciodată în viața mea nu am visat atâtea râuri, izvoare și cascade frumoase ca cele ce mi se scurgeau în gură ca să-mi potolească setea. Celelalte metode de tortură îți provocau dureri și suferințe de nesuportat, dar tortura prin însetare era atât de chinuitoare că prefera, de o mie de ori să fim bătuți numai să ni se dea apă să bem.” Dumitru Gh. Bordeianu, *Mărturisiri din mlaștina disperării. Pitești*, volumul I, Editura Gama, București, 1995, p. 135-136

„Culmea degradării a fost atunci când o parte din noi au fost forțați să mănânce fecalele altuia. S-a ajuns atât de departe în această nemaipomenită degradare încât unii dintre noi au preferat să mănânce propriile fecale, pentru a nu fi obligați să le mănânce pe ale altuia. Această siluire paranoică a durat vreo trei săptămâni, iar pentru alții câteva luni, timp în care am fost atât de crunt bătuți pentru că refuzam să ne supunem, încât aceste săptămâni au fost pentru noi începutul unui delir colectiv.” Dumitru Gh. Bordeianu, *Mărturisiri din mlaștina disperării. Pitești*, volumul I, Editura Gama, București, 1995, p. 140-141

„Fiecare dintre noi, înainte de a-și deschide intimitatea conștiinței, a fost torturat ca să-și dea seama că nu va avea nici o posibilitate de a se sustrage acestei *prostituări* morale. De aceea unii dintre noi au inventat sau au exagerat fapte pe care nu le-ar putea crede nici cea mai bolnavă minte, numai ca să fie sincer crezuți și să scape de torturi. Erai întrebat dacă în afară de furt, minciună, înșelătorie – pe care trebuia să le mărturisești public – ai mai comis și perversiuni sexuale, *prostituția* conștiinței privind mai ales perversiunile și relațiile sexuale.” Dumitru Gh. Bordeianu, *Mărturisiri din mlaștina disperării. Pitești*, volumul I, Editura Gama, București, 1995, p. 187

„Făcând apoi o comparație între rezistența omului la tortură și gradul de topire a metalului, constatăm că bunul simț nu ne mai permite să-l judecăm pe cel ce a trecut aceste probe. Așa că între puterea de rezistență a omului la chin și punctul de topire a metalelor există o oarecare asemănare. Unii au cedat numai când l-au văzut pe altul plin de sânge și schilodiți în bătaie, fără ca ei înșiși să fi luat vreo palmă. Alții au cedat după o palmă sau după o bătaie bună, alții la sute de bătaie, alții s-au sinucis sau au înnebunit iar alții au fost uciși. Unii au cedat după o zi de tortură, alții după o lună, unii după luni iar alții după ani de tortură. Toți am fost însă topiți, în termeni comuniști *muiiați*, conform afirmației: *De beton armat să fiți și tot o să vă muiem*. Dar cum să nu ne *topim*, când carne nu mai aveam, iar ciolanele ne erau umflate și negre de ciomege?” Dumitru Gh. Bordeianu, *Mărturisiri din mlaștina disperării. Pitești*, volumul I, Editura Gama, București, 1995, p. 193

„După bătaia pe care am descris-o, am fost scos într-o zi în mijlocul camerei împreună cu încă doi deținuți, care erau vopsiți pe față cu pastă de dinți și cremă de ghetă. Am fost obligați să ne sărutăm reciproc în fund, după aceasta m-au forțat să-mi bag degetul în fund și apoi să-l sug. După aceasta, timp de două săptămâni am fost obligat să fac în fiecare seară și dimineață lungi și istovitoare exerciții fizice, ca fandări, culcări și să mă dau peste cap pe ciment, în cameră.

Un alt mijloc de tortură la care am fost supus, era acela de a sta dezbrăcat numai în cămașă pe cimentul ud, trebuind să mă uit totodată la becul ce ardea în tavan. În timpul acestor poziții chinuitoare, nu eram lăsați să mâncăm decât tot așa, fie într-un picior, fie cu mâinile ridicate în sus. Cine își schima poziția, era bătut.

Într-o zi am fost dus la closet și obligat să-l curăț cu mâinile, ca apoi fără să-mi dea voie să mă spăl, m-au pus să-mi mănânc pâinea. Tot în acest timp Turcu Sergiu mi-a dat pe la gură cu un băț cu materii fecale, iar în momentul când am protestat, am fost bătut de către aceștia, apoi am fost pus să stau trei zile în poziții chinuitoare, șezând cu picioarele întinse și corpul aplecat pe spate, având în permanență lângă mine un planton care mă lovea în momentul în care îmi schimbam poziția indicată. După trecerea acestor trei zile, într-o seară am fost lovit din nou cu o coadă de mătură de Turcu Sergiu, din ordinul lui Stoian Ioan. În acest timp colectivul lor a împletit din sfoara ce o aveam la opinci, o frânghie și au spus că mă spânzură de țeava caloriferului. În urma acestei întâmplări am fost lăsat să stau iar vre-o săptămână în poziții chinuitoare, ca după aceea să începă iar bătaia.” Fragment din procesul verbal de interogatoriu a lui Gabor Chirică, 11 aprilie 1952 ***; *Memorialul Ororii, Documente ale procesului de reeducare din închisorile Pitești, Gherla*, Editura Vremea, București, 1995, p. 14

„Colectivul camerei a acționat asupra mea timp de două luni, întrebunțând următoarele metode de maltratare și torturare: bătaia în nenumărate rânduri la fund, tălpi și palme cu coada de mătură, bătaia la vârful degetelor, am fost bătut peste spate cu coada de mătură, cu vârful cozi de mătură la piept, bătut peste mușchii de la mâini, bătut peste fluierile picioarelor cu coada de mătură, am fost izbit de perete, am fost forțat să mă bat cap în cap cu Ismana Ioan, Maxim Virgul, Neagu Dumitru, Lupoai Constantin și Stoica Aurel, am fost puși să ne batem unul pe altul, am fost forțați să mâncăm din gamelă fără lingură întinși pe burtă, să mâncăm pâinea din 3 înghițituri, stând într-un picior, am fost pus în poziții chinuitoare și anume: pe șezut cu mâinile întinse pe genunchi, în picioare lângă perete timp de mai multe zile și nopți, stat într-un picior cu mâinile în sus, stat în picioare cu mâinile în sus și bagaj în spate, am fost forțat să stau la 1/2 m de la perete, cu capul lipit de perete și mâinile la spate și alte poziții chinuitoare. Am fost mânjit de 3 ori pe la gură cu un băț plin de excremente omenești de către deținutul Stoian Ioan, nu ni se dădea apă, am stat în poziții incomode timp de două săptămâni, am făcut în nenumărate rânduri culcări și flexiuni.” Fragment din procesul verbal de interogatoriu a lui Obreja Aurel, 21 aprilie 1952 ***; *Memorialul Ororii, Documente ale procesului de reeducare din închisorile Pitești, Gherla*, Editura Vremea, București, 1995, p. 23-24

„Am fost întins pe masă și bătut cu ciomegele, curelele, pe spate, fese și la tălpi, am fost pus în nenumărate rânduri să stau în poziție de drepti cu ochii închiși și lovit de către Țurcanu Eugen personal în regiunea stomacului cu pumnii, ciomege și bocancul, iar în momentul în care cădeam jos săreau asupra mea și a altora, atât el cât și întreaga lui bandă și loveau la întâmplare. Am fost trântit pe jos, lovit cu capul de mozaic și strangulat de gât până aproape de sufocare.” Fragment din procesul-verbal de confruntare Jianu Mihai-Țurcanu Eugen, 5 august 1954 ***; *Memorialul Ororii, Documente ale procesului de reeducare din închisorile Pitești, Gherla*, Editura Vremea, București, 1995, p. 139

„A doua zi, în timpul mesei nu ni s-a permis să mâncăm normal, ci stând în genunchi, cu mâinile la spate, trebuind să mâncăm cu gura direct din gamelă. Fiind o poziție grea îți pierdeai echilibrul și cădeai cu fața în gamelă sau pe ciment. Acest gen de tortură a fost aplicat timp de o săptămână. La trei zile după prima bătaie, am fost luați din nou de către aceeași deținuți, dezbrăcați trântiți la podea și bătuți din nou cam un sfert de oră fiecare. În timpul bătăii, Ismana Constantin și-a făcut necesitățile și a fost silit de Stoian Ioan ca să-și mănânce excrementele. După aceasta am fost puși să ne sărutăm în fund unul pe altul și să ne tragem de organele genitale. A mai trecut o zi în care am stat de asemenea în poziții istovitoare și bătăi izolate din partea lui Romanescu Grigore. Într-altă zi dimineața, a venit Stoian Ioan și mi-a băgat în gură un băț cu materii fecale, pe care îl luase de la closet. În aceeași noapte am primit cea mai cruntă bătaie dintre toate, care s-a întâmplat în felul următor. Seara am fost pus să mă dezbrac în pielea goală. Apoi am fost luat în primire de Romanescu Grigore, Pușcașu Vasile și Stoian Ioan. Apoi mi s-au pus ochelari la ochi și am fost dus într-un colț al camerei. Aici mi s-a aplicat o bătaie sistematică, cu o curea împletită sau cu un prosop împletit. Întâi am fost bătut la cap timp îndelungat, apoi peste fiecare parte a corpului. Această bătaie a durat 1-2 ore. După aceia am fost pus iar într-o poziție chinuitoare, iar eu am leșinat, nemaiputând suporta durerile. În jurul zilei 20 iulie am fost bătuți la tălpi și la fund, fiind dezbrăcați în pielea goală. După aceasta ne-au întors fața la perete și toți cei aflați în cameră, trecând prin fața noastră, ne-au scuipat în fund, iar pe noi ne-au pus apoi să ne lingem reciproc în fund, în spectacolul întregii camere. În zilele acestea nu ni s-a dat să bem apă de loc. Fiindu-mi sete, am cerut să beau. Drept răspuns, Stoian Ioan și Pușcașu Vasile, i-au pus pe cei cinci care erau în aceeași serie de bătaie cu mine, să mă scuipe în gură.” Fragment din procesul verbal de interogatoriu a lui Stoica Aureliu, 23 aprilie 1952***, *Memorialul Ororii, Documente ale procesului de reeducare din închisorile Pitești, Gherla*, Editura Vreamea, București, 1995, p. 33-34

„Pentru a dovedi că au murit în urma bolilor de care sufereau încă dinainte, li s-au schimbat fișele medicale. Cu toate că în cazul Dincă Ion se schimbasese fișa medicală, pentru o mai mare siguranță, deoarece pe corpul lui se vedeau leziuni, subsemnatul și Livinschi Mihai însoțiți de milițianul Vașcan am transportat cadavrul la morga penitenciarului și găsind acolo un coșciug în care se afla un deținut constatat de medicul penitenciarului, al cărui forme pentru înhumare se făcuseră, l-am scos din coșciug și l-am pus jos iar cadavrul lui Dincă Ion l-am băgat în coșciug și l-am acoperit.” Fragment din procesul verbal de interogatoriu a lui Pușcașu Vasile, 7 septembrie 1953 ***, *Memorialul Ororii, Documente ale procesului de reeducare din închisorile Pitești, Gherla*, Editura Vreamea, București, 1995, p. 238-239

„Astfel subsemnatul fiind șef am luat parte la maltratarea celor 4 și am dictat metodele ce să se folosească. Asupra deținutului Ionescu Constantin s-au folosit următoarele metode: 3 lovituri cu bâta la fund, 20-25 pâlmi la față, 25-30 pumni la piept și spate, 20-25 culcări pe jos în fiecare zi timp de 7 zile, 200 flexiuni. L-am dezbrăcat în pielea goală și l-am ținut circa 10 minute pe ciment pe spate. L-am ținut 5 nopți nedormit. Această bătaie a fost ordonată de mine și fie că am dat personal fie că am numit pe cineva care să lovească.” Fragment din procesul verbal de interogatoriu a lui Popovici Cornel, 14 iunie 1954 ***, *Memorialul Ororii, Documente ale procesului de reeducare din închisorile Pitești, Gherla*, Editura Vreamea, București, 1995, p. 550

„Și am asistat la caruselul torturii zi după zi. Noaptea, când plintoanele mă înghionteau pentru poziție reglementară, îmi sărea inima din piept și mă așteptat să mi se ordone să iau locul unuia de pe mozaic, care fusese scos din cameră în nesimțire. Probabil murise. Octavian Voinea a

fost readus la viață de mai multe ori cu câte o găleată de apă rece turnată în creștet! Și am asistat la scene inimaginabile. Oamenii înfometaji erau puși să-și îngurgiteze propriile dejecții. Și pentru că se obișnuiseră cu asta, unui ins, piele și os, i s-a întins o gamelă umplută din tineta comună. Un țipăt strident, neverosimil de puternic, ieși din carapacea vlăguită: *Nuuu! Nu pot! Pe al meu nu l-am refuzat, dar nu accept pe al vostru, ticăloșilor!* Și a urmat potopul de lovituri. Fiecare din torționari se îmbulzea să se evedențieze. Nimeni însă nu-l întrecea pe Dan Diaca! Avea o lovitură mortală la ficat. Se spune că pentru mulți a încheiat conturile cu această ucigătoare lovitură. Am leșinat. Nu mai puteam. Când nu mai aveai nimic de spus, trebuia să-ți demaști propria familie și n-aveai voie să spui decât fapte reprobabile: că tatăl tău și-a necinstit fiicele, că mama l-a inițiat pe propriul fiu în arta dezvățului...” Fragment din mărturia lui Octavian Tomuța ***, *Memorialul Ororii, Documente ale procesului de reeducare din închisorile Pitești, Gherla*, Editura Vremea, București, 1995, p. 812

„Noi, declara Țurcanu, facem, altceva, și o facem mai bine: vă ucidem moral până vi se face scârbă de voi înșivă, să nu mai puteți aștepta nimic, să nu mai puteți dori „biruință legionară”. Care dintre voi să dorească așa ceva? Acum nu mai sunteți decât niște epave. Iată ce am reușit să facem!”. Traian Popescu, *„Demascare-Reeducare. Terorismul din închisorile Pitești și Gherla”*, în *Anale Sighet 7 Anii 1949-1953 Mecanismele terorii*, Fundația Academia Civică, 1999, p. 540

„Cei doi torționari m-au fixat cu fața în jos pe canapea. Mi-au scos pantofii, m-au legat fedeleș cu mâinile la spate. Mi-au pus în gură un prosop ca să nu urlu. Căpitanul Cârnu își fuma nervos țigara ținându-mă strâns de picioarele legate ca să nu mă zvârcolesc.

Călare pe mine, Onea îmi strângea mâinile la spate în timp ce Zamfir, frizerul, mă lovea la comanda căpitanului cu vâna de bou. Operația a fost de scurtă durată. N-am putut scoate nici un scâncet. Cu prosopul în gură, abia respiram. O șuviță de spumă albă mi se scurgea din gură. După 10-12 lovituri, n-am mai simțit nici durere, nici fierbințeala. Părțile lovite îmi amortiseră. Sângele îmi zvâcnea la tâmple. Am auzit atunci comanda căpitanului: *Lăsați-l. Duceți-l în baie sub duș rece. Când își revine mă anunțați. Tu, Onea, păzește-l, iar tu, Zamfire, să fii pregătit pentru un mic voiaj, să-l scoatem puțin la aer.*

M-au dus în camera de baie, Onea m-a dezbrăcat și amândoi m-au băgat în cadă. Zamfir a deschis robinetul și mi-a pus dușul deasupra capului. La contactul cu apa rece am făcut un efort și m-am sprijinit de perete. Onea a luat un ștergar și a început să mă frece pe spate, peste dungile cu pete de sânge. Am scos un răcnet.” Ion Constantinescu Mărăcineanu, *Refulări din închisoare*, Memoria nr. 30, p. 121

„Țanu Popa – numărul 2 (după Eugen Țurcanu) în ierarhia ODCC (Organizația deținuților cu Convingeri Comuniste) – l-a torturat înspăimântător timp de două săptămâni pe medicinistul sibian Eșanu. Acesta din urmă, nemaiputând suporta chinurile, într-o noapte și-a tăiat venele de la mână cu ajutorul unei linguri ascuțite prin frecare. Descoperindu-l a doua zi dimineața, într-o baltă de sânge și în stare de inconștientă, torționarul Popa, s-a aplecat deasupra lui și, vorbindu-i cu „blândețe” despre reeducare, l-a sărutat pe frunte.” Gheorghe Boldur Lătescu, *Rădăcinile ascunse ale „fenomenului Pitești”*, în *Aldine*, 19 octombrie 2002, p. III.

„În momentul intrării noastre în cameră, am văzut că și frații de până atunci cu care fuseserăm la plimbare și pe care timp de o lună îi consideraserăm foarte apropiați nouă s-au repezit la paturile lor și au scos de sub saltele „unelte” asemănătoare, aruncându-se asupra noastră. Raportul de forțe a fost de doi la unu, la surpriza atacatului adăugându-se superioritatea numerică

și „uneltele”. Au început să ne lovească cu o cruzime, cu o sălbăticie de neimaginat. Am văzut cum Aurel Suciuc de la Arad a fost luat de gât și izbit de perete cu atâta brutalitate, încât în momentul în care i s-a dat drumul, s-a prelins ca o cârpă, lăsând imprimată pe zid o dâră mare de sânge. Am fost convins că cel agresat a fost ucis. Au fost momente când mi-am dorit moartea.” Mihai Buracu, *Et inferno ego!*, Memoria nr. 39, p. 26-27

„Se părea că trăim într-o lume peste care stăpâna groaza și întunericul. În aceste clipe, trecutul nu ne interesa, iar viitorul ne cutremura. De aceea, trăiam numai în prezent și eram convinși că viitorul nostru atârână de acest prezent. Ceea ce ne înspăimânta mai tare era faptul că nu mai puteam să avem încredere în nimeni. Gradul de dezumanizare totală la care ajunseseam se manifesta prin totala indiferență.” Neculai Popa, *Coborârea în iad. Amintiri din închisorile României comuniste*, Editura Vreimea, București, 1999, p. 123

„Bătaia (primită de la colegii de celulă) a fost suficientă ca să răstoarne multe în mine. Acum nu mă bătuseră dușmanii pe care i-am înțeles de ce o făceau. Dar, aceștia de lângă mine, care crezuseră toți ca mine, care fuseseră toți oameni cu frica de Dumnezeu și cu dragoste de oameni, cum se poate să se fi schimbat așa?” Ioan Munteanu, *La pas, prin reeducările de la Pitești, Gherla și Aiud*, Editura Majadahonda, București, 1997, p. 65-66

„Eu, până la *reeducare*, nu înjurasem niciodată...Când am înjurat prima dată am făcut-o de frică, să dovedesc că nu aş mai fi eu și să fiu lăsat în pace.” Ioan Munteanu, *La pas, prin reeducările de la Pitești, Gherla și Aiud*, Editura Majadahonda, București, 1997, p.112

„Medicul era un om cam la 40 de ani...Pentru orice boală dădea aspirine, iar bolnavilor nu le permitea să primească medicamente de acasă. Celor care mureau, ca urmare a bățăilor, le trecea ca diagnostic TBC, sifilis, sau accident pe scări, în drum spre „plimbare”. De plimbare nu am avut parte niciodată, însă el, cu ironie, spunea sau scria că „a murit accidentat la plimbare.” Gheorghe Băgu, *Mărturisiri din întuneric*, Editura Tehnică, București, 1993, p. 111

„...Bobu Ioan, originar din Păltiniș-Botoșani, om de litere și poet, a fost condamnat la 8 ani muncă silnică pentru activitate subversivă. Mi-a povestit cum au devenit el și un prieten de-al lui bun pentru reeducare. O zi întregă oamenii lui Țurcanu l-au bătut pe Ion cu o scândurică în cap. Leșina, își revenea și iar îl băteau. Numai în cap. După două zile i se umflase capul cât o baniță, avea febră mare și nu reușea să deschidă ochii. Prietenul său a fost bătut cu parul până i-au distrus fesele și i s-au văzut oasele.” Gheorghe Băgu, *Mărturisiri din întuneric*, Editura Tehnică, București, 1993, p. 114

„La Pitești reeducarea însemna chin, suferință și mizerie morală. Frica mă teroriza, iar ca să-mi fie mai ușor aş fi putut să mă gândesc la Dumnezeu, la viață și la moarte. Dar aceasta era o gândire mistică, specifică reacționarilor și putea să afle Țurcanu.” Gheorghe Băgu, *Mărturisiri din întuneric*, Editura Tehnică, București, 1993, p. 108

„Atunci oamenii lui Țurcanu au început să-l lovească pe cu pumnii, cu scândura și cu picioarele până l-au lăsat în nesimțire. A doua zi Blaga arăta ca o ființă de pe altă lume. Avea capul umflat, toată fața vânătă, buzele crăpate și dinții ruși. A fost luat la întrebări din nou.” Gheorghe Băgu, *Mărturisiri din întuneric*, Editura Tehnică, București, 1993, p. 110

„La Valea Neagră se foloseau alte metode pentru reeducare. Aici, seara, într-o baracă, după ce se întorceau brigăzile de la muncă, călăii își *invitau* colegii la *discuții*. Îi torturau și-i băteau până la moarte, și ca să nu se audă strigătele și răcnetele celor chinuiți, puneau pe doi să cânte din acordeon, iar pe alții să chiuie și să joace. Muribunzii erau stivuiți ca lemnele în pădure, unii peste alții, până la tavan. Aici, bestialitatea n-a cunoscut limite. Victimele erau obligate să mănânce fecale, să vorbească cu morții, să se închine popește, să se bată și să se omoare între ei, să joace și să chiuie sau să cânte în timpul torturii.” Gheorghe Bâgu, *Mărturisiri din întuneric*, Editura Tehnică, București, 1993, p. 115

„Cornel Luca, călărit zi și noapte, a fost obligat să înghită o mare cantitate de sare (saramură) și împiedicat să bea apă. Reacțiile anatomo-fiziologice au fost cumplite. Întreaga mucoasă bucală i-a devenit o rană. Setea e mult mai chinuitoare decât foamea, e de-a dreptul înnebunitoare. Forțat să bea urină, a făcut-o cu greu. Ar fi făcut-o, acum, din proprie inițiativă dar nu-l lăsa nimeni. În timp ce spăla tineta, la WC, a supt apă din cârpă. A fost văzut, a fost demascat, a fost bătut crunt și obligat să înghită încă o cantitate de saramură, așa ca să învețe minte.” Viorel Gheorghită, *Et ego. Sărata-Pitești-Gherla-Aiud Scurtă istorie a devenirii mele*, Editura Marineasa, Timișoara, 1994, p. 154

„Loviturile cădeau fără menajamente și fără discernământ, peste cap, peste față, de-a lungul spinării, peste mâinile ridicate pentru a-ți proteja ochii, în ritm drăcesc, pentru a nu avea răgaz să vezi cine lovește, de unde curge sângele, ce oase și-s fracturate. Șocul a fost paralizant. Durerea, confuză, un fel de implozie, de prăbușire în sine, buimăcitoare, fapt ce explică lipsa oricărei împotriviri.” Viorel Gheorghită, *Et ego. Sărata-Pitești-Gherla-Aiud Scurtă istorie a devenirii mele*, Editura Marineasa, Timișoara, 1994, p. 158

„Șoldurile îmi erau o rană, spatele vânăt, deși nu mai fusesem bătut. Nu mai vorbesc de alte suplicii imaginate pentru bandiții, la grămadă. Ți se cerea să te culci pe burtă. Peste tine trebuia să se culce altul și altul până când simțea că ești strivit ca un vierme sub călcâi. Peste îngrămădirea aceasta de trupuri schiloade aruncau apoi pături, multe pături, așa fel ca respirația să devină cvasiimposibilă. Și eram ținuti așa, în starea aceasta de sufocare, până se ajungea la leșin.” Viorel Gheorghită, *Et ego. Sărata-Pitești-Gherla-Aiud Scurtă istorie a devenirii mele*, Editura Marineasa, Timișoara, 1994, p. 159

„Obligat să asști la torturarea camaradului tău, participai alături de cel stâlcit, la întreaga lui suferință. Când ești torturat tu, reacțiile sunt ale trupului, țin de fiziologie. Când torturatul e altul, reacțiile sunt psihologice, durerea e imaginară și e mult amplificată de propria-ți sensibilitate specifică, atât ca durată cât și ca intensitate.” Viorel Gheorghită, *Et ego. Sărata-Pitești-Gherla-Aiud Scurtă istorie a devenirii mele*, Editura Marineasa, Timișoara, 1994, p. 160

„*Nu vreau să mor!* Când m-a slăbit din clește horcăiam. M-a lovit cu piciorul, să mă ridic, și clătănându-mă am fost dus la W.C. În gură aveam sânge, îi simțeam gustul sărat. De-a lungul șirei spinării mi-au turnat apă rece, era iarnă, și m-au readus în cameră, vânăt complet. De ce această răbufnire, nu știu. De întrebat, nu m-a întrebat nimic.” Viorel Gheorghită, *Et ego. Sărata-Pitești-Gherla-Aiud Scurtă istorie a devenirii mele*, Editura Marineasa, Timișoara, 1994, p. 161

„Demascările făcute verbal în fața comitetului, verificate și acceptate de acesta, urmau să fie trecute pe hârtie. Operația se făcea noaptea în Camera 4 Spital. Mi-a venit și mie rândul. La

masă, nu eram singur, eram mulți, veniți din camere diferite. Ni se dă hârtie, ni se dă toc și cerneală, ni se explică ce și cum să procedăm. Nu încep bine să scriu, că în spatele meu se și oprește cineva. Nu întorc privirea. O mână mă apasă pe umăr. *Ridică-te!* Mă ridic și dau cu ochii de Țurcanu. *Vino!* Îl urmez, nu prea departe. *Descalță-te!* Mă descalt. El îmi înghesuie căciula în gură, mă trânteste pe prici și începe să mă lovească, secondat de încă doi căței, până se satură. Și iarăși, fără nici o întrebare și nici un reproș. *Și acum, marș la scris!* Scena nu a fost singulară. Mi s-a mai întâmplat, exact în aceleași condiții, la o zi sau două după. De ce? Poate din sadism, poate pentru a menține vie atmosfera de neîntreruptă teroare. Să nu care cumva să credem că, dacă ne-am făcut demascarea, s-a și terminat. Modul specific de a exista în noua societate socialistă e teroarea.” Viorel Gheorghită, *Et ego. Sărata-Pitești-Gherla-Aiud Scurtă istorie a devenirii mele*, Editura Marineasa, Timișoara, 1994, p. 162

„Cea de a doua fază a reeducării a fost zdruncinarea personalității prin negarea explicită a tuturor valorilor ce-i stau la temelie: familie, comunitate religioasă, comunitate națională, cultură. Nimic, dar absolut nimic din ceea ce înseamnă trecut nu trebuie să rămână neîntinat, nici viața intimă, nici viața spirituală cu valorile ei.” Viorel Gheorghită, *Et ego. Sărata-Pitești-Gherla-Aiud Scurtă istorie a devenirii mele*, Editura Marineasa, Timișoara, 1994, p. 164

„Rodas, după câte îmi aduc aminte nu era student, era elev. A trecut totuși prin reeducarea de la Pitești, era acum la Gherla și lucra în fabrică. A întâlnit acolo cunoscuți și s-a considerat obligat moral să-i avertizeze asupra pericolului pe care-l reprezintă studenții. Reeducații fiind peste tot, a fost repede demascat și sancționat ca atare. Cât de scump și-a plătit buna credință, e greu de exprimat în cuvinte, e greu chiar și de închipuit. A fost pur și simplu desfigurat bestial, a fost transformat într-o rană și purtat apoi, din celulă în celulă, cu scopul expres de a înspăimânta, cu precizarea că un al doilea deconspirator nu va mai fi.” Viorel Gheorghită, *Et ego. Sărata-Pitești-Gherla-Aiud Scurtă istorie a devenirii mele*, Editura Marineasa, Timișoara, 1994, p. 173

„Victimele erau supuse la eforturi uriașe menite să le epuizeze complet fizic. Iată cum: victimele, încărcate cu greutate în spate (pături sau haine mai groase) erau obligate să facă genoflexiuni cu mâinile ridicate în sus, regulamentar. Unele dintre victime s-au prăbușit la 30-40 de genoflexiuni, dar au fost altele care au rezistat până la 2500 de genoflexiuni.” Octavian Voinea, *Masacrarea studențimii române în închisorile de la Pitești, Gherla și Aiud*, Editura Majadahonda, București, p. 42

„Victimele nu mai sunt stăpâne pe reflexele lor. Se găsesc într-un stadiu al animalului dresat. Dacă i se poruncește să se culce, se culcă cu o viteză uimitoare. Dacă i se poruncește să strige, strigă din toate puerile. Dacă i se cere să pună mâna pe ciomag și să lovească în camaradul de alături, o face automat. Ca un robot. Victima – respectiv *reeducatul* – privind la propria lui mână se miră cum funcționează. Are impresia că nu-i a lui.” Octavian Voinea, *Masacrarea studențimii române în închisorile de la Pitești, Gherla și Aiud*, Editura Majadahonda, București, p. 3

„Țurcanu era un fel de ștab al tuturor plontoanelor. El avea cheile de la celule asupra sa, nu gardianul. Țurcanu muta oamenii dintr-o cameră în alta după în plan al său, neștiut de nimeni. Tot el supraveghea prin vizetă pe deținuți și trăgea cu urechea pe la uși ca să știe ce se petrece în camere. Puterea lui la închisoarea Suceava era mai mare decât a directorului. Octavian Voinea, *Masacrarea studențimii române în închisorile de la Pitești, Gherla și Aiud*, Editura Majadahonda, București, p. 55

„S-au repezit toți roboții la mine smulgându-mi hainele. Dezbrăcarea la pielea goală urmărea nu numai eficiența torturii, ci și umilirea totală.

M-au întins cu fața în jos și mâinile răsfirate în formă de cruce. Doi câte doi îmi prinseră mâinile de o parte și de alta. Pe spate și pe șale s-au mai urcat vreo doi ca să nu pot face nici o mișcare. Picioarele mi le legară la gambă îndoindu-mi genunchii spre a fi cu tălpile în sus. Astfel a început bătaia la tălpi cu cozi de mătură. Băteau *nicovala* iar durerile treceau dincolo de limitele imaginabilului. Când Țurcanu a socotit că acest soi de tortură este suficient, m-au luat la rând, centimetru cu centimetru, pe pulpe până ce au ajuns la fese. În timpul torturii era imposibil să fac vreun raționament. Sufletul sta gata – parcă – să iasă din mine. La un moment dat Țurcanu porunci: *Ajunge, că-l scoatem din funcțiune*. M-au pus apoi să fac *pasul pe loc* cu fața la perete, sub tălpi având cârpă udă. Un planton mă supraveghea cu o coadă de mătură în mână. De câte ori încetineam pasul, de atâtea ori mă lovea peste cap cu coada de mătură încât la terminarea *programului* capul mi-a fost plin de cucuie.” Octavian Voinea, *Masacrarea studențimii române în închisorile de la Pitești, Gherla și Aiud*, Editura Majadahonda, București, f.a., p. 62

„Noaptea avea chinurile ei specifice. Dormitul cu fața în sus și cu mâinile pe pătură era supravegheat de un planton, care urmărea orice răsucire și orice mișcare din poziția impusă. Cea mai mică răsucire se sancționa pe loc de către planton cu lovituri crâncene de bătă.” Octavian Voinea, *Masacrarea studențimii române în închisorile de la Pitești, Gherla și Aiud*, Editura Majadahonda, București, p. 63

„Las la o parte bățiile la tălpi și pe tot corpul dezbrăcat la pielea goală și umilit alături de ceilalți 60 de oameni din cameră. Până aici n-a fost nimic. Eram și eu umilit ca și ceilalți. Dar iată că mie Țurcanu mi-a imaginat o tortură specială: sub lovituri amarnice de ciomag, am fost pus să alerg în pielea goală în jurul camerei prin fața celorlalți chinuiți și să strig în gura mare: prăvălia mea a fost biserica, officină de comerț. Înșelam oamenii și credincioșii. Eram un mincinos și un falsor. N-a fost suficient atâta. Țurcanu a selecționat vreo 20-30 de oameni dintre cei torturați ca să-și facă nevoile în 15 gamele alăturate, înșirate în mijlocul camerei. Striga Țurcanu la cei striviți: *Bandiților, pregătiți-vă să vă căcați!* Sub emoții și lovituri nemaipomenite, cei selecționați și-au făcut necesitățile în gamele din care mâncau. Apoi a început torturarea mea să mănânc toate acele materii fecale. Striga Țurcanu batjocoritor: *O viață întreagă ai mâncat căcat în amvon, acum să-l mănânci în fața noastră ca să te vedem.*” Octavian Voinea, *Masacrarea studențimii române în închisorile de la Pitești, Gherla și Aiud*, Editura Majadahonda, București, p. 107

„Dar în fața morților martirizați, care ne-au spălat onoarea tuturor, ceilalți toți care au trecut prin sinistru, au devenit ori torționari ori delatori, atât cât i s-a cerut fiecăruia, bineînțeles că sub teroare. Unii au plusat și au făcut mai mult decât era necesar ca să supraviețuiască. Unii s-au redresat ai devreme alții mai târziu și foarte puțini au fost consecvenți cu mârșăvia în care au intrat fără voia lor.” Ioan Muntean, *La pas, prin reeducările de la Pitești, Gherla și Aiud*, Editura Majadahonda, București, 1997, p. 59

„Reeducarea prin muncă era rezervată numai *bandiților*. În ce consta aceasta într-o încăpere din închisoare, chiar de mărimea camerei în care trăiam aici, unde cea mai mare parte a spațiului era ocupată de paturi, priciuri și preșuri? Era totuși loc destul pentru chin. Numai foloseam mătura (administrația închisorii realiza economie) ci în genunchi în patru labe, eram puși să frecăm pardoseala cu petice rupte din propriile haine. Freca mozaicul maia mult cu genunchii, cum ne târam. Intram pe burtă pe sub paturi și pe sub priciuri tot frecând până ieșea un lustru de

să-ți razi mustața oglindindu-te în el. Adesea câte un *domn* (așa se numeau toți cei trecuți prin demascări și considerați reeducați) se pune în cărucia vreunui năpăstuit pentru cine știe ce nepotrivire de declarații, ori pentru completa descurajare.” Ioan Muntean, *La pas, prin reeducările de la Pitești, Gherla și Aiud*, Editura Majadahonda, București, 1997, p. 73

„Tinetele fiind neîncăpătoare pentru câți eram noi în camera asta trebuiau golite peste noapte. Dar la closet după închidere nu te mai scotea. S-a găsit soluția ca *bandiții* să arunce conținutul pe fereastră. Pe lângă un hârdău se mai găsea în cameră un recipient pentru aceeași destinație, transformat dintr-un tub metalic, ca de un extingtor mai mare. Acesta se putea ridica la fereastră, care era peste înălțimea capului, și se putea răsturna peste pervaz, nu însă fără a se mai scurge și pe *servanții tunului*, cum eram numiți în bațjocură cei care făceam operațiunea. Asta dura mai multă vreme căci se pritocea și conținutul hârdăului. De spălat după asta, nici vorbă, căci doar nu ne ajungea apa nici pentru băut, încât mâinile și chiar hainele ni se îmbălsămau.” Ioan Muntean, *La pas, prin reeducările de la Pitești, Gherla și Aiud*, Editura Majadahonda, București, 1997, p. 73

„Demascarea era sistematizată, ca să zic așa; fiecare om trebuia să declare ce nu spusese la Securitate, sau auzise de la alții, fapte care interesau Securitatea: era demascarea exterioară. Se pune un accent deosebit pe oameni pe armament și materiale subversive (cărți). Apoi demascarea din interior fapte petrecute, în care ai fost implicat ori le-ai văzut ori auzit, atitudini față de administrație, ori față de alți deținuți. Faptele de solidaritate umană erau considerate ca manifestări politice ostile regimului și taxate ca ajutor legionar.

Și când nu mai rămânea nici o legătură, când nu mai dețineai nici un secret al altuia, faza ultimă al demascărilor de la Pitești, cea de care scriu acum, a apărut demascarea intimă. În aceasta trebuiau mărturisite toate intimitățile, cu sublinierea perversiunilor, dacă au existat, ori cu inventarea lor, pentru a da dovadă de sinceritate totală și ultimă. Aberații sexuale, de la zoofilie până la raporturi incestuoase mamă-fiu, frate-soră, au fost inventate, ori introduse în mod silit în repertoriul demascărilor intime ale multora, cu scopul de a-i coborî în ochii lor proprii și ai altora”.

Ioan Muntean, *La pas, prin reeducările de la Pitești, Gherla și Aiud*, Editura Majadahonda, București, 1997, p. 107-108

„N-a fost categorie de deținuți politici, mai oropsită, mai disprețuită, mai hăituită și mai desconsiderată decât numele de student. Dacă în libertate, în țara noastră, fiecare intelectual, care a fost student, se mândrea cu acest nume, pentru că era stimat de toată societatea, în închisoare îți era cea mai mare rușine să spui că ai fost student. De aceea, când am venit de la Gherla la Aiud, ani de zile n-am spus că suntem studenți. Am fost însă descoperiți prin vocabularul folosit în conversații și prin aspectul tineresc pe care-l aveam.” Dumitru Gh. Bordeianu, *Mărturisiri din mlaștina disperării, Gherla*, volumul II, Editura Gama, București, 1995, p. 15

„Toată noaptea aceea ne-au torturat sălbatic, evitând să ne lovească în cap, pentru ca a doua zi, când vom merge la atelier, să nu vadă ceilalți deținuți. În schimb, de la gât și până la tălpi, nu au lăsat decât răni și sânge. După o zi de muncă istovitoare, toată noaptea nu ne-au lăsat să închidem ochii. Eram atât de slăbiți de puteri, că abia ne mai puteam mișca.” Dumitru Gh. Bordeianu, *Mărturisiri din mlaștina disperării, Gherla*, volumul II, Editura Gama, București, 1995, p. 23

„Viața noastră se desfășura între turnătorie și camerele de tortură, iar această oscilație, la care se mai adăuga și nesiguranța zilei de mâine, pe care o trăiam atât de crunt, săpa în sufletele

noastre inevitabila prăbușire.” Dumitru Gh. Bordeianu, *Mărturisiri din mlaștina disperării, Gherla*, volumul II, Editura Gama, București, 1995, p. 29

„Într-o seară, prin decembrie se deschide ușa și apar trei cadavre ambulante, susținute de câte doi inși; trei tineri desfigurați, iar puțin după aceea încă trei. Prin toate torturile și camerele de demascări prin care am trecut, nu am văzut vreodată așa ceva. Fața acestor tineri era desfigurată, nu li se mai cunoșteau nici fața, ochii, nasul sau urechile. Văzând pe acești tineri la față ne-am întrebat cum vor arăta la corp, când nu se puteau ține nici pe picioare și nici să scoată un cuvânt?” Dumitru Gh. Bordeianu, *Mărturisiri din mlaștina disperării, Gherla*, volumul II, Editura Gama, București, 1995, p. 31

„Metodele folosite de acuzați în această acțiune criminală au fost următoarele: bătaia deținuților cu ciomege, cu vână de bou, curele, frânghii picioare de la paturi, cozi de mătură, apoi: ținerea deținuților în poziții chinuitoare, timp îndelungat cu ochii la bec, într-un picior, cu bagaje de la 20-40 kg. pe spate, cu fața la perete, pe șezut, cu mâinile întinse la picior, smulgerea părului din cap și a mustășilor cu mâna, pe viu, sau cu ajutorul unui aparat confecționat dintr-un nasture prins cu ață, strivirea degetelor de la mâini și picioare, prin folosirea unui instrument special, confecționat de ei, punerea unei cantități exagerate de mare de sare în mâncarea fierbinte direct fără să li se dea apă deținuților, obligarea deținuților sub teroare de a mânca în poziții incomode, fără să folosească mâinile, de a mânca mâncarea fierbinte direct fără să o mestece, opărindu-și limba și esofagul, dezlipindu-se pielea de pe buze și limbă, obligarea deținuților, sub tortură să mănânce materie fecale, fie ale lor fie ale altor deținuți, să bea urină, urinându-se în gura lor, punerea deținuților să se bată cap în cap unii cu alții până li se umflau capetele și cădeau în nesimțire, dezbrăcarea deținuților complet, după care erau trecuți printr-un cerc de bătauși care-i loveau până cădeau în nesimțire, apoi erau călcați în picioare și bătuți cu diferite corpuri tari și cu picioarele până ce le rupeau coastele și-și pierdeau conștiința, apoi apăsarea pe coșul pieptului de către mai mulți de odată și lovirea deținuților cu bocancii și cu cărămizi peste piept și față sau peste alte părți sensibile ale corpului, punerea deținuților cu capul în closet și picioare în sus câte o zi sau mai mult și alte metode de tortură nemaiauzite până acum și pe care acum o minte omenească normală nu le poate concepe.” Fragment din sentința nr. 32/10 noiembrie 1954. ***, *Memorialul Ororii, Documente ale procesului de reeducare din închisorile Pitești, Gherla*, Editura Vremea, București, 1995, p. 695

PENTRU DUȘMANII POPORULUI NU EXISTĂ NICI MILĂ, NICI ÎNDURARE.

(Text scris pe frontispiciul închisorii Pitești.) Costin Merișca, *Tragedia Pitești*, Institutul European, 1997, p. 67

„Țurcanu era un bărbat frumos, ieșit din comun, cu capul mare însă cu trăsături fine, fruntea lată, buzele senzuale, părul castaniu spre blond, ondulat și nasul de tip clasic, grec. Ochii mari, exagerat de mari, albaștri, erau foarte expresivi. Când se încrunta, te înspăimânta. Bărbia specifică tipului voluntar. Râdea rareori și râsul lui era plăcut, atrăgător. Corpul bine proporționat părea corpul unui atlet de performanță. Când îți da un pumn sau o palmă, te doboră la pământ. Când se enerva era atât de crud, că distrugea totul în calea lui, ca un ucigaș feroce. Mai era apoi și de o inteligență ieșită din comun și cu o memorie formidabilă. Își aducea aminte de tot ceea ce declarase fiecare student în Pitești și Gherla. Era însă atât de satanizat că nu mai știai ce să crezi despre el. L-am asemuit unui înger căzut. Voința de putere cu orice chip îl duse la nebunie. Devenise o brută degradată și satanizată. Pe unde trecea el, prin camerele de tortură, pe coridor, la

camera 4 spital, unde se scriau declarațiile obținute prin chinuri, Țurcanu răspândea în jurul lui o groază și o frică încât tot ce era viu înmărmurea.” Dumitru Gh. Bordeianu, *Mărturisiri din mlaștina disperării. Pitești*, volumul I, Editura Gama, București, 1995, p. 94

„Era un bărbat cu un fizic plăcut, bine legat, cu ochi negri, pătrunzători. Dacă te privea mai mult timp, te hipnotiza. Avea o voce puternică, cu un timbru de bariton. Era hotărât și foarte aspru.” Caracterizarea lui Țurcanu în Gheorghe Bâgu, *Mărturisiri din întuneric, Editura Tehnică, București, 1993, p. 91*

„Țurcanu Eugen, din Dorna, student în anul III la Facultatea de Drept din Iași. La numai câteva zile după arestare, Țurcanu a fost ridicat la demnitatea de planton pe sală și polonicar. Era un om solid, de statură potrivită, foarte rău. Mocnea de ură. Noi știam că acesta este un informator, că ne urăște de moarte, că are un caracter bestial, criminal, o conformație lombroziană. Era solid și lat în spate, păros, fruntea îngustă și creastă, mâinile foarte lungi și puternice”. Eugen Măgirescu, *Moara dracilor*, în Memoria nr. 13, p. 37

„Directorul (N.R.: închisorii din Pitești), privindu-l cu dușmănie e fratele Ionescu, s-a dezbrăcat de palton, pe care l-a aruncat pe priciul unde dormea Cordun și a început să-l lovească pe cel care se opunea reeducării. L-a lovit cu toată forța în cap, în gură, peste urechi, în burtă, sângele lui Ionescu împrăștiindu-se pe toți. După ce Ionescu a căzut, a fost călcat în picioare.” Gheorghe Bâgu, *Mărturisiri din întuneric, Editura Tehnică, București, 1993, p. 106*

*

Fragmente din „FENOMENUL PITEȘTI”² de VIRGIL IERUNCA³

Notă: comentariul filmului va fi un scurt rezumat redactat și în spiritul fragmentelor de mai jos. Întrebările care urmează a fi puse celor c vor fi intervievați, vor fi inspirate și de cele prezentate mai jos.

P r e f a ță

Evenimentele pe care le prezentăm aici se petrec la Pitești, în România, la vreo sută de kilometri depărtare de București, într-o închisoare relativ modernă, construită între cele două războaie. Regimul comunist, proaspăt instalat cu ajutorul trupelor sovietice, a adăpostit aici prin autoritatea sa experiența penitenciară pe care o reconstituie Virgil Ierunca. Ceea ce s-a petrecut acolo între 1949 și 1952 — complet ignorat de Occident — merită un loc aparte în înspăimântătorul repertoriu al ororilor concentraționare ale veacului al XX-lea.

² Versiunea originală a cărții a apărut în 1981 la Madrid la Ed.Limite, cu titlul *Pitești*. Cartea a fost reeditată în 1996 la Paris la Ed.Michalon cu titlul *Pitești, laboratoire concentrationnaire*. În România a apărut în 1990, la Ed.Humanitas, cu titlul *Fenomenul Pitești*, fiind reeditată de două ori.

³ Virgil Ierunca (1920-2006) - Critic literar, publicist, poet. Stabilizat în Franța (1947-2006). Realizator al unor celebre emisiuni la Radio Europa Liberă ("Actualitatea Culturală Românească", "Povesta vorbei"). Unul dintre cei mai activi reprezentanți ai exilului românesc alături de soția lui, Monica Lovinescu.

În acea perioadă, închisorile sunt pline. Șantierul penal al Canalului Dunăre–Marea Neagră a inaugurat, pe de altă parte, gulagul românesc. Partidele, altele decât cel comunist, au fost interzise de puțină vreme, iar poliția politică stăpânește în mod absolut. S-au făcut mii de arestări și deportări, fără să mai vorbim de asasinat. La Pitești, sunt închiși mai cu seamă tineri, studenți, liceeni, arestați pe diverse motive, dar bănuți cu toții de „gândire neloyală“. Închisoarea va deveni locul „reeducării“ lor politice și morale. Vor fi bătuți, umiliți, torturați, până ce vor declara ei înșiși că se căiesc și că s-au schimbat: au devenit „oameni noi“.[...]

Reeducarea revoluționară își propune să reinventeze umanitatea în general: tragedia sa penitenciară poate fi dedusă tocmai din acest proiect mesianic. Căci revoluția își populează închisorile cu propriii săi adversari politici, făcând din această uriașă populație obiectul pedagogiei sale totalitare.

Experiența, de o violență absolută îndreptată împotriva trupului și sufletului avusese deja loc în URSS, cel puțin în ce privește tortura și obsesia mărturisirii, ce caracterizează interogatoriile și procesele anilor '30: ideea de reeducare e prezentă, mai mult sau mai puțin, în imensa teroare stalinistă, într-atât e ea de consubstanțială cu valoarea dată recunoașterii de către acuzat a propriilor erori și greșeli. Ea va ocupa însă un loc și mai de frunte în China lui Mao Tzedun. [...]

„Fenomenul Pitești“ aparține aceluiași repertoriu, la care vine însă cu o trăsătură specifică: utilizarea sistematică a torturării deținuților de către alți deținuți. Ideea îi aparține pedagogului sovietic Makarenko (1888–1939), specialist în delincvența juvenilă și partizan al reeducării deținuților tineri cu ajutorul deținuților mai vechi, aflați pe calea cea bună, dar făcând parte din aceeași clasă de vârstă. Autoritățile se slujesc în aplicarea „teoriei“ de unul dintre acești pocăiți, Eugen Țurcanu, tânăr fascist devenit comunist în 1944, arestat în 1948 și închis la Pitești, unde dă viață unei Organizații a deținuților cu convingeri comuniste. După aprobarea de către conducerea partidului comunist a proiectului generalului Nikolski, șeful Securității, Țurcanu are mână liberă ca, în numele reeducării, să dezlănțuie în interiorul închisorii o teroare absolută.

Virgil Ierunca povestește una dintre cele mai cumplite experiențe de dezumanizare pe care le-a cunoscut epoca noastră. Deținuți torturați cu un sadism de-a dreptul extravagant - dacă sadismul poate fi astfel -, torționarii lor impunându-le să tortureze la rândul lor, ca să li se conteste însăși calitatea de victime. În ultima fază a ciclului, nefericiții sunt constrânși să-și tortureze cei mai buni prieteni, ca dovadă a convertirii lor lăuntrice. Exceptând micul grup originar strâns de Țurcanu, care a constituit doar cercul călailor, toată lumea de la Pitești a fost în același timp victimă și călău. Toată lumea a fost torturată, toată lumea a torturat. Cei morți acolo și cei care au supraviețuit au fost privați până și de propria lor nefericire.

Virgil Ierunca a avut curajul să intre în acest infern și să-i devină istoric, pentru edificarea generațiilor viitoare. Secolul luminilor l-a gândit cu obstinație pe om în libertatea sa dintâi, cea dinaintea societății. Veacul nostru, al XX-lea, ne obligă să-l privim pe omul social pradă unei barbarii colective.

4

François Furet
(traducere din limba franceză de S. Skultéty)

*

Ne aflăm mereu sub semnul lui George Orwell, care — o știm cu toții —, în cartea sa *1984*, pune printre instrumentele-cheie ale statului comunist Ministerul Adevărului, menit să re-scrie, în fiecare zi, Istoria. În crematoriile acestui minister dispăreau, clipă după clipă, nu numai documentele adevărate asupra trecutului, dar și versiunile succesive ale puterii.

Dispăreau și dispar. Ceea ce se numește în Răsărit *disidența* se definește, în primul rând, prin apelul la memorie, prin smulgerea documentelor din crematoriul acestui minister, prin metamorfozarea cenușii în faptă. Soljenițin nu și-a reconstituit altfel Gulagul; a cules mărturie după mărturie, cu riscurile pe care le știm, la umbra unui Minister al Adevărului ce continua să cearnă trecutul și istoria după înrădăcinate metehne.

Toată lumea cunoaște azi Arhipelagul Gulag. Toată lumea mai știe că [...] el s-a întins și asupra României. Ceea ce n-a ajuns însă — încă — la cunoștința tuturor este că în Arhipelagul românesc a existat o insulă a ororii absolute, cum alta n-a mai fost în întreaga geografie penitenciară comunistă: *închisoarea de la Pitești*. Acolo a început, la 6 decembrie 1949, o experiență de o sumbră originalitate, denumită *reeducare* și tinzând la distrugerea psihică a individului. Experiența aceasta, care a ținut până în august 1952, întinzându-se și asupra altor închisori din România, a fost și mai acoperită de tăcere, și mai înfundată în uitare decât celelalte crime săvârșite în închisorile din România, mai ales din două motive. Mai întâi, cenzura oficială a funcționat cu atât mai drastic cu cât procesul cu țapi ispășitori înscenat de comuniști n-a putut să fie destul de bine pus la punct spre a se desfășura la lumina zilei și a acredita versiunea dorită de partid.

Apoi, și aici stă, fără îndoială, cheia tăcerii, victimele reeducării au fost nevoite să devină, la rândul lor, călăi. Or, călăul — chiar împotriva voinței și firii lui — nu se grăbește niciodată să-și mărturisească crimele. De-a lungul experienței de la Pitești, categoria martorului inocent a fost pur și simplu suprimată. Totuși, un fel de murmur subteran a circulat în închisorile din România despre reeducarea de la Pitești. Cartea lui Dumitru Bacu, primul document despre Pitești, și care rămâne o referință, este alcătuită din aceste mărturisiri individuale, fărâmițate, transmise din gură în gură, de la ureche la ureche, prin închisori, fără o vedere de ansamblu, imposibil de avut atunci, dar care are imensa calitate a autenticității (Dumitru Bacu a fost el însuși deținut politic, izvoarele sale fiind de primă mână) și a bunei-credințe. Numai că ea a apărut în 1963 în ediție românească (și, mai recent, în limba engleză, în Statele Unite), când foarte puțini martori direct implicați se hotărâseră să vorbească.[...]

În frunte cu Nikolski, general, comandant suprem al Securității românești timp de șaisprezece ani (fiind la pensie, se plângea că regimul nu-i recunoaște meritele), Securitatea a pus la punct un plan pentru lichidarea rezistenței morale a tinerilor deținuți politici, slujindu-se de un nucleu de deținuți conduși de Eugen Țurcanu, ce urma să pună în aplicare, în domeniul dreptului comun, cunoscutele teorii ale lui Makarenko. Infractorul, conștient că e un element declasat, care nu mai are altă salvare decât sprijinul partidului, își ia sarcina de a-i reeduca pe alții, care au fost în situația lui, și de a-i pune pe drumul cel bun. În fapt, *Poemul pedagogic* al lui Makarenko se traduce prin aplicarea torturii neîntrerupte. De torturat, la acea epocă, se tortura în toate închisorile din România. Dar, revenit de la anchetă, deținutul fie se regăsea singur în celulă — având răgazul să-și revină în fire —, fie era îngrijit, îmbărbătat de ceilalți deținuți. Reeducarea constă, foarte simplu, în a-l pune pe torționar în aceeași celulă cu cel torturat și a nu îngădui nici o pauză. Malraux spunea undeva că nimeni nu poate rezista torturii neîncetate, dar nu știa atunci că în România avea să fie găsit secretul reușitei depline: era suficient ca deținuții să fie puși să se tortureze unii pe alții.

Când „fenomenul Pitești“ a fost oprit, în 1952, a trebuit să fie găsită, cât de cât, o explicație, să fie stabilită o răspundere. A fost înscenat clasicul proces cu țapi ispășitori. De-abia în 1954. Și atât de prost pus la punct, încât, în ultima clipă, s-a renunțat la publicitatea prevăzută inițial. În

proces, au fost implicați dintre deținuții-torționari numai cei care fuseseră legionari — eliminându-se doi sioniști, un țărănist etc., etc. ... —, pentru a se acredita următoarea versiune: spre a lovi în regimul comunist, Horia Sima ar fi transmis unor legionari din închisori ordinul de a introduce o acțiune de teroare. Profitând de lipsa de vigilență, desigur regretabilă, a unor organe ale administrației închisorii de la Pitești, acești legionari au instituit în închisoare o serie de acțiuni de tortură, iar partidul și guvernul, conștiente de gravitatea faptelor, în momentul în care au demascat uneltirile mârșave ale acestui grup fascist, le-au adus în fața justiției și Procuraturii Generale a republicii.

Versiunea era atât de aberantă — cum să convingi pe cineva că șeful unei mișcări dă ordin să fie lichidați membrii ei? —, încât se renunță la publicitatea prevăzută inițial în ziare. Versiunea n-a mai fost prelucrată decât în închisori, fără prea multă insistență, fiind greu să explici unui deținut care cunoaște pe propria lui piele supravegherea constantă a gardienilor că în celulele de la Pitești se putea tortura neîntrerupt, fără ca administrația închisorii să fie avertizată. [...]

Or, „fenomenul Pitești“ n-a fost un fenomen tipic legionar. Nu legionarii au fost aceia care s-au gospodărit și autoexterminat între ei. „Piteștiul“, în 1949, era o închisoare rezervată tineretului, mai precis studenților care nu-și trecuseră încă diploma sau licența. Dintre ei, o bună parte erau legionari, restul aparținând tuturor formațiunilor politice. Nikolski este acela care a inițiat acolo o operație de distrugere psihică a deținuților, slujindu-se de ambiția nemăsurată și de spiritul demonic al unui deținut care făcuse o vreme parte din „frățiile de cruce“ [n.r.: organizații legionare...], dar care trecuse repede la comuniști și începuse o carieră strălucită în partid: Țurcanu. Acesta își puse la punct o echipă de deținuți, dintre care unii făcuseră parte cândva dintr-o organizație de tineret legionar, alții nu.

Scopul Securității, inițiind reeducarea de la Pitești, nu era numai de a doborî forțele vii ale unei mișcări politice — oricare ar fi fost ea —, ci și de a anihila metodic și fără posibilitate de recuperare forța de opoziție a totalității tineretului deținut.

Avantajele imediate sau mai îndepărtate erau următoarele: mai întâi, completarea anchetei prin denunțurile obținute sub tortura neîntreruptă și îngăduirea arestării altor opozanți, rămași în libertate. Apoi, legarea deținuților-torționari între ei, prin complicitatea crimei. Principiul este simplu, îl aflăm în *Poseđații* lui Dostoievski, și, pe bună dreptate, unii dintre cei care l-au cunoscut pe Țurcanu l-au putut compara cu Verkovenski. Stavroghin, ghicindu-i gândul, îi spune lui Verkovenski, care pregătește asasinarea lui Șatov de către mica sa organizație de revoluționari: „... ajunge să-i împingi pe patru membri din grupul tău să-l ucidă pe al cincilea, sub pretextul că e un denunțător, pentru ca odată ce împreună au vărsat sânge, împreună să fie legați. Ei îți vor deveni sclavi, nu vor mai îndrăzni să se revolte și să ceară socoteală.“

În sfârșit — repetăm —, din clipa în care cel torturat torturează la rândul lui, calitatea lui de victimă dispare. Nimeni nu va mai mărturisi, pentru că toți au fost legați între ei prin tortură. Nu există vreun deținut din timpul „fenomenului Pitești“ (în afară de cei care au murit sub tortură) care să nu fi săvârșit ceea ce i se cerea, altfel nu putea scăpa. Or, în faza ultimă a reeducării i se cerea să-și tortureze cel mai bun prieten. E drept că au existat cazuri, extrem de rare, în care, din necesități de anchetă, un deținut sau altul a fost smuls din reeducare, dus la București și ținut acolo, în anchetă, până când procesul de reeducare se încheia. Dar, dintre cei care au rămas la Pitești, nimeni n-a putut ieși cu mâinile curate. De aceea, e bine, înainte chiar de a trece la descrierea celor petrecute la Pitești, să se înțeleagă că de această experiență — una dintre cele mai neomenești din câte au fost vreodată înregistrate într-o posibilă antologie a sadismului — nu pot fi acuzați decât cei care au inițiat-o: autoritățile comuniste, pe de o parte, în frunte cu Nikolski, primii executanți, pe de alta, grupul de vreo douăzeci de deținuți, în frunte cu Eugen Țurcanu, care au început să tor-

tureze, *fără a fi fost* ei înșiși torturați mai înainte. Pe toți ceilalți, deveniți chiar călăi după ce au fost victime, cine poate avea dreptul să-i judece?

Astfel, un student din Timișoara, care era, după spusele profesorilor și colegilor săi, nu numai un foarte bun violonist, nu numai un fin literat (putea să recite pe dinafară din Saint-John Perse), dar și o natură sensibilă, aproape feminină, de o extremă curățenie sufletească, după reeducarea de la Pitești a ajuns printre cei mai aprigi torționari și a fost condamnat la moarte în procesul Țurcanu. Mama lui auzise că băiatul s-a purtat admirabil în închisoare — și c-ar fi fost omorât tocmai din cauza dârzeniei și demnității lui. În toată suferința ei, atâta mângâiere avea. Până ce, într-o zi, cineva i-a spus adevărul, sau o parte din el. De atunci, femeia nu mai făcea decât să umble din casă-n casă, căutând foști pușcăriși, sperând nebunește că într-o zi un om îi va spune că nu e adevărat.

Și ar fi trebuit să se găsească cineva, nu s-o mintă, ci să-i arate că, odată depășite anumite limite ale suferinței, omul nu mai poate continua să fie om. Orice ar deveni atunci, tot victimă rămâne. Judecata se oprește pe pragul acesta al inumanului care a fost Piteștiul reeducării chiar și pentru victimele devenite călăi. În schimb, cei care au inițiat experiența, autoritățile comuniste și primii executanți, poartă răspunderea pentru toți ceilalți.

Pe toți aceștia trebuie să-i numim înainte de a începe descrierea reeducării de la Pitești. De partea autorităților comuniste. Mai întâi, Nikolski, comandant suprem al Securității până prin 1960-1962 și, după toate mărturiile, cel mai cumplit torționar al acelor vremi. Cu cei doi adjuncți ai săi: colonelul Dulgheru și colonelul Sepeanu. Acesta din urmă a fost pe front în Rusia și ar fi fost demascat c-ar fi împușcat acolo comuniști. Condamnat și reabilitat, el a fost responsabil de încercarea extinderii experienței de la Pitești la închisoarea-spital de la Târgu-Ocna. Aceștia la București. La Pitești, în primul rând, directorul, căpitanul Dumitrescu. Printre „civilii“ din oraș, avea reputația unui om foarte fin și lumea chiar se mira că un om atât de delicat, bun dansator, elegant, chipeș, jucând bine bridge, avea o funcție atât de incompatibilă cu firea lui... sensibilă.

După ce reeducarea a luat sfârșit la Pitești, Dumitrescu a fost transferat la închisoarea Mărgineni. Despre ceea ce s-a întâmplat ulterior, circulau în închisori zvonuri nesigure. Astfel, după un an sau doi de la procesul lui Țurcanu, prezența lui Dumitrescu ar fi fost semnalată în închisoarea de la Văcărești. Unii spun că l-ar fi auzit țipând în celulă: „Să știți că toate se plătesc pe lumea asta!“ Apoi, nu i s-a mai aflat urma și nici nu s-a auzit de vreo sentință de condamnare privindu-l. Să fi fost suprimat ca unul ce știa prea multe?

Mai era, tot la închisoarea de la Pitești, locotenentul politic Marina. Pentru el, ședințele de tortură constituiau o adevărată hrană sufletească. Stătea cu orele la vizetă și se desfăta mai ales la ședințele de blasfemie anticreștină. Nici de el nu se mai știe nimic, după transferul lui la închisoarea din Brașov.

Trimis direct de la Ministerul de Interne la Pitești spre a recruta deținuți reeducați pentru Canal, colonelul Zeller, din Direcția Generală a Penitenciarelor, era îmbrăcat în uniformă de miliție, deși aparținea Securității. După dizgrația Anei Pauker, s-ar fi sinucis, alegând un cimitir spre a-și trage un glonț în cap.

De partea deținuților: Eugen Țurcanu. Cei care l-au cunoscut îl caracterizează mai ales prin spiritul demonic, o inteligență ieșită din comun și dorința de afirmare prin toate mijloacele. Încă din liceu, Țurcanu caută să-și satisfacă voința de putere, și grupările de tineret legionar i se par cele mai apte pentru scopul pe care, conștient sau nu, îl urmărește. Face deci parte, prin 1940-1941, din „frățiile de cruce“. Foarte puțin timp, deoarece, imediat ce legionarii intră în ilegalitate, rupe orice legătură cu ei: n-are nici o vocație de a înfrunta persecuțiile. Dimpotrivă, imediat după 23 august, Țurcanu este printre primii care se înscriu în partidul comunist. Foarte bun student la

Drept, el este unul dintre agitatorii de mase ai partidului, foarte bine văzut de organele locale, iar în 1948 devine membru în Biroul județean de partid din Iași. Trimis la București la o școală de diplomați, se face remarcat nu numai prin studiile excelente, dar și prin rolul de informator pe care și-l asumă cu entuziasm. [...]

Dar cariera lui Țurcanu, ce se anunța strălucitoare — era programat să fie trimis la Berna —, este curmată brusc, printr-o întâmplare care nu numai lui îi va schimba soarta. În „frățiile de cruce“, Țurcanu îl cunoscuse pe Bogdanovici, legionar ce-și continuase activitatea politică și în ilegalitate, din care pricină nici nu-și terminase studiile (nu e sigur nici măcar că-și trecuse bacalaureatul, cu toate că era mai în vârstă). În 1945, Bogdanovici, care conducea Centrul studentesc din Iași, își amintește de un fost frate de cruce, pe care-l cunoștea din liceu: Țurcanu. Convocat, acesta îi spune categoric c-a intrat în partidul comunist și nu mai vrea să știe de trecut. Și adaugă că nu-i dă pe mâna poliției cu condiția ca legionarii să nu pomenească de el niciodată. Convenția este respectată și de Bogdanovici, și de aceia din jurul lui care știau de existența lui Țurcanu. După ce legionarii din centrele studentești București, Cluj, Iași, Timișoara sunt arestați la 15 mai 1948, într-una dintre acele mari nopți polițienești, când dubele circulau de-a lungul și de-a latul României până în zori, unul dintre tinerii de la Centrul studentesc Iași mărturisește însă la Securitate, sub tortură, că la o întâlnire cu Bogdanovici, prin 1945-1946, ar fi luat parte și Țurcanu. Și e de-ajuns ca acesta să fie arestat și închis la Suceava, pentru a fi implicat în procesul lotului Bogdanovici. Țurcanu nu va uita și nu va ierta: Bogdanovici va muri, chinuit de el, în timpul reeducării de la Pitești.

La Suceava, unde este cunoscut și de partid, și de Securitate, se manifestă față de Țurcanu o deosebită bunăvoință. Nu este pus cu ceilalți deținuți, are celulă separată, este utilizat ca planton, i se promite că la proces i se vor da circumstanțe atenuante și o condamnare ușoară, cu suspendarea pedepsei, în așa fel, încât să-și poată relua cât mai repede, desigur nu chiar la același nivel, activitatea de membru de partid, în libertate. În acest timp, în închisoarea de la Suceava se desfășoară un fel de acțiune de reeducare, însă pe cale cu totul pașnică. Bogdanovici, care-și face tot felul de procese de conștiință pentru că a implicat sumedenie de oameni, acceptă propunerea de a citi colegilor săi de detenție cărți marxiste, de a face un fel de îndoctrinare ideologică în celulă. Unii studenți îl urmează, alții îl declară trădător.

Țurcanu nu ia parte la acțiune. E planton pe culoar și urmărește de acolo ce se petrece în celulă, informând probabil autoritățile despre felul în care se desfășoară experiența. Procesul lotului Bogdanovici nu este însă prea judecat de comuniști, ci de vechi magistrați militari, aceiași poate care-i judecaseră mai înainte de comuniști și care acum se străduiau să dobândească state de serviciu cât mai bune, pentru a fi menținuți de noul regim. Așa încât, dau sistematic maximum de pedeapsă la articolul prevăzut. Astfel, Bogdanovici este condamnat la douăzeci și cinci de ani muncă silnică, iar Țurcanu la șapte ani închisoarea corecțională. Toate speranțele lui de a se reabilita rapid se năruie. Introdus în celulă cu ceilalți, Țurcanu se integrează grupului lui Bogdanovici, devenind chiar un fel de adjunct al său în reeducare marxistă, pe care acesta o continuă, ca să nu se spună că fusese oportunist și începuse această acțiune doar pentru a primi o pedeapsă mai ușoară. Țurcanu nu se poate însă mulțumi cu un rol de adjunct. În discuții, se distinge printr-o intransigență interpretativă, devenind cel mai leninist din grup și atacându-l nu o dată pe Bogdanovici pentru interpretările sale oportuniste, kautkiste. Merge mai departe și pune sub semnul îndoielii sinceritatea reeducării lui Bogdanovici, începând să-și alcătuiască propriul său grup. [...]

De la Suceava, tot grupul Bogdanovici este deci îmbarcat într-o zi, pentru a fi dus într-o închisoare de execuție și, în tranzit, se oprește la Jilava. Aici, Țurcanu dispare pe mai multe zile. La întoarcere, pretinde c-a fost la o anchetă suplimentară. De fapt, fusese dus la Ministerul de Interne, pentru întrevederi directe cu Nikolski, spre a pune la punct un alt stil de reeducare. Țurcanu avea,

încă de la Suceava, vreo zece studenți cu totul devotați lui și gata să treacă la acțiune. Împreună cu alții, recrutați la Jilava, Țurcanu alcătuiește organizația O.D.C.C. (Organizația deținuților cu convingeri comuniste), despre care nici un deținut, în afară de cei care o alcătuiau, nu știa nimic. Din O.D.C.C. făceau parte vreo douăzeci de tineri. Iată numele celor mai cunoscuți dintre ei: Popa Alexandru, zis Popa Țanu, adjunctul lui Țurcanu, student la agronomie, la Iași, a fost una dintre cele mai fioroase figuri ale reeducării și a condus câțva timp reeducarea la Gherla. [...]

Până în ziua de 6 decembrie 1949, nici un deținut de la Pitești nu știa ce-l așteaptă.

Dumitru Bacu explică astfel de ce a fost aleasă pentru experiență închisoarea de la Pitești: „Situată în afara orașului, spre partea de nord-vest, în apropierea unui pârâu și departe de orice altă locuință, oferea un mediu foarte prielnic pentru schingiuiți, nici un strigăt neputând fi auzit de cineva. În acest «centru» ideal pentru experiență au fost adunați toți studenții arestați până în toamna lui 1948.“ [...] În închisoarea de la Pitești, în care conducerea, în frunte cu directorul Dumitrescu și cu locotenentul politic Marina, a primit ordine stricte de la București, iar gardienii știu că vor trebui să asculte cu strictețe de Țurcanu, pe la jumătatea lunii noiembrie 1949 se petrece un transfer. Cincisprezece deținuți dintre cei mai refractari sunt culeși din celulele lor și adunați în Camera 4 Spital, destinată inițial bolnavilor și aleasă pentru prima experiență din cauza relativei ei izolări de celelalte celule. [...] Ajunși acolo, cei cincisprezece studenți găsesc, instalați de câteva zile, spun ei, pe alți cincisprezece — de fapt, grupul lui Țurcanu —, care-i primesc ca pe niște frați. Celula este alcătuită dintr-un prici care merge de la un capăt la celălalt, doar într-un singur loc e un pat care i se dă lui Sandu Angelescu, ca șef al camerei. Timp de două săptămâni, fiecare din grupul Țurcanu se leagă în mod special de unul dintre noii deținuți. Țurcanu însuși îl alege pe Sandu Angelescu, un tânăr de o intransigență morală exemplară. [...]

Reeducarea avea patru faze:

De-a lungul primeia denumită *demascarea externă*, deținutul trebuia să-și arate lealitatea față de partid și de organizația O.D.C.C., spunând tot ce ascunsese la anchetele de la Securitate, denunțând toate legăturile pe care le păstra în afara închisorii, ca și complicitățile de care beneficiase. În cursul acestor demascări externe, ale căror rezultate erau înaintate Ministerului de Interne, s-a aflat mai mult decât în toate anchetele de până atunci de la Securitate. Declarațiile erau făcute mai întâi verbal, chiar sub schingiuire, apoi scrise pe o placă de săpun, verificate de cineva din comitetul de reeducare, deseori de Țurcanu însuși, în sfârșit trecute pe hârtie, semnate de declarant și trimise la Interne.

A doua fază, *demascarea internă*, dădea și ea rezultate excepționale pentru Securitate. Studentul schingiuit trebuia să-i demaște pe aceia care-l ajutaseră să reziste în interiorul închisorii: fie printre ceilalți deținuți (cei care-l îmbărbătaseră sau îl puseseră în gardă să fie prudent), fie din administrația închisorii: un anchetator mai binevoitor, un milițian care-i făcuse vreo favoare în timpul executării pedepsei.

Primele două faze aduceau deci servicii directe, concrete Securității, îngăduindu-i să opereze o serie de arestări în afara închisorii și să elimine din administrația acesteia elementele mai blânde. Securitatea obținea astfel un supliment de anchetă, care n-ar fi putut niciodată fi dus la bun sfârșit prin metodele clasice de tortură. Celelalte două faze ale reeducării urmăreau un alt scop: anihilarea morală a deținutului, distrugerea personalității sale. Experimentul aparține, de data aceasta, patologiei mintale.

Astfel, se trece la faza a treia, *demascarea morală publică*, în cursul căreia deținutul e nevoit să calce în picioare tot ce are mai sfânt și, în primul rând, familia, pe Dumnezeu — dacă e credincios, soția sau iubita, prietenii, pe el însuși. Trecutul fiecăruia este analizat punct cu punct, pe temeiul lui trebuie inventată versiunea cea mai monstruoasă cu putință. Tatăl, spre pildă, trebuie să

apară ca un escroc, un bandit, un șperțar. Cum printre deținuți se aflau mulți băieți de la țară — și deci și fii de preot —, aceștia din urmă sunt puși să descrie cu lux de amănunte scenele erotice la care s-ar fi dat tatăl lor, chiar în altar, să spunem, pe când pregătea cuminecătura. Iar mama e arătată ca o prostituată, deținutul fiind pus să inventeze, cât mai detaliat, scenele la care ar fi asistat chiar el. Despre el însuși, deținutul trebuie, în sfârșit, să închipuie cele mai rafinate perversități. Nimeni nu scapă până nu acoperă cu noroi, în public, izvoarele viei ale vieții lui, până ce din trecut n-a dispărut ultima fărâamă de care s-ar putea agăța apoi spre a-și reconstitui personalitatea. Și numai atunci când dărâmarea îi apare lui Țurcanu ca definitivă, când deținutul este considerat demn de a intra în O.D.C.C., intervine a patra fază și ultima condiție pentru a răpune orice speranță a unei întoarceri înapoi: *reeducatul e pus să conducă procesul de reeducare al celui mai bun prieten al său, schingiundu-l cu mâinile lui și devenind, astfel, la rândul său, călău.*

Tortura este cheia reușitei. De-a lungul tuturor acestor faze, confesiunile erau regulat întrerupte de torturi. Orice ai fi spus, oricât de multe infamii ai fi inventat, Țurcanu nu era niciodată mulțumit. De tortură, nu puteai scăpa. Era doar posibil, acuzându-te de cele mai mari mârșăvii, să scurtezi perioada schingiuirii. Au fost studenți torturați două luni de zile, alții, mai cooperanți, doar o săptămână. O singură excepție, poate nici ea absolută, de la această regulă: grupul O.D.C.C. cu care pornise Țurcanu la drum. Dar s-a întâmplat ca și unora dintre acești cincisprezece-douăzeci de colaboratori devotați Țurcanu să le reproșeze lipsa de vigilență, pactizarea cu cei în curs de reeducare și să-i treacă prin câteva zile de tortură. Pe măsura izbânzii sale, Țurcanu nu voia să împartă cu nimeni gloria de a fi inițiatorul experienței și arunca, din când în când, suspiciuni asupra celor care-l urmaseră dintru început, pentru a rămâne singurul nepătat, singurul puternic. De fapt, puterea lui era nelimitată și creștea pe măsură ce putea contempla răul săvârșit și neputința victimelor. Toți deținuții erau obligați să-i spună „domnule Țurcanu“ și să i se adreseze cu dumneavoastră. El își păstra privilegiul de a le spune „mă“. În închisoarea de la Pitești, dispunea de puteri discreționare. Putea deschide ușa de la celulă și cere gardianului să i-l aducă „pe banditul cutare din camera cutare“. Avea evidența întregii închisori și cunoștea elementele cele mai refractare. Gardianul îi spunea tot „domnule Țurcanu“ și îi răspundea respectuos. După câțiva timp de la începutul experienței, Țurcanu își alcătuiseră echipe mici de reeducare, ce acționau în diferite celule, și el se plimba în inspecție. Cu cât creștea numărul reeducaților, cu atât Țurcanu se simțea mai tare și, pe măsură ce această putere creștea, înnebunea mai mult, schingiuia, dar și ucidea cu mâinile lui.

Tortura nu consta, bineînțeles, în bătăi. Bătăi au fost totdeauna la Securitate. Și nu numai bătăi. Au fost puși oameni la rotativă, li s-au răsucit mâinile, au fost bătuți la tălpi, până când nu mai puteau pune piciorul pe pământ, dar toți cei care au trecut prin aceste chinuri spun că erau floare la ureche pe lângă cele imaginate de Țurcanu. În primul rând, pentru că în cursul reeducării trăiai în celulă cu anchetatorul, care nu-ți dădea o clipă răgaz. Noaptea puteai dormi, e drept, dar numai pe spate, complet gol, cu mâinile întinse deasupra păturii. Iar dacă, prin somn, făceai o mișcare sau încercai să te întorci pe o parte, erai lovit direct în cap cu bâta de un reeducator care făcea de planton.

Una dintre torturile cele mai obișnuite — aparent simplă, în fapt buimăcitoare — era așa-zisa „intrare și ieșire din șerpărie în zece secunde“. Pentru cititorii care nu cunosc limbajul închisorilor, să reamintim, mai întâi, ce sunt „șerpăria“ și „broscăria“. Într-o celulă din cele mari se aflau de obicei două priciuri (adică două paturi de lemn mergând de la un perete la altul și pe care oamenii dorm ca sardelele). Cel mai adesea priciurile aveau două niveluri — parter și etaj — și erau simetrice, deci era ca și cum ar fi fost patru priciuri într-o cameră. Cum camerele erau, în general, supraaglomerate, unii deținuți intrau sub prici și dormeau direct pe ciment. De aici, termenul „șerpărie“: te strecurai sub prici ca un șarpe și acolo nu puteai sta decât întins. În spațiile dintre pri-

ciuri, era broscăria. Acolo, oamenii stăteau ca broaștele, înghesuiți pe ciment, și totuși mai bine ca în șerpărie, neavând deasupra capului un prici care să-i împiedice să facă vreo mișcare. Un om proaspăt sosit într-o astfel de cameră ticsită și care nu găsea nici un loc intra mai întâi în șerpărie, trecea, când putea, la broscărie și numai apoi ajungea, într-o bună zi, pe prici. În ce consta „intrarea și ieșirea de la șerpărie în zece secunde“? Te arunca pe burtă și, în zece secunde, trebuia să fi și ieșit de acolo și să te prezinți în poziție de drepti în fața lui Țurcanu. Apoi, din nou în șerpărie și din nou în fața lui Țurcanu, tot în zece secunde, de vreo sută de ori. Când ieșeai de sub șerpărie, erai bătut până la sânge cu obiecte metalice sau cu cureaua. Și iar trebuia să pătrunzi în șerpărie, de data asta în cinci secunde, deoarece timpul se scurta pe măsură ce deținutul obosea. Au fost perioade când „intrarea și ieșirea din șerpărie“, cu torturile intercalate, durau în mod neîntrerupt câte șase ore în șir. Dacă vreunul cădea și-și pierdea cunoștința, se arunca peste el o găleată cu apă și, imediat ce-și revenea, operația reîncepea. Unul dintre primii reeducatori din grupul lui Țurcanu, Nuți Pătrășcanu, era acela care, atunci când un tânăr cădea într-o astfel de comă, îi lua pulsul, pentru a vedea dacă e sau nu în primejdie de moarte și comanda reluarea operației.

Dar, chiar dacă era cea mai epuizantă, „intrarea și ieșirea din șerpărie“ nu era și cea mai groaznică dintre torturi. A fost practică toată gama — posibilă și imposibilă — a torturilor: diferite părți ale corpului erau arse cu țigara, au fost deținuți cărora li s-au necrozat fesele și le-au căzut cum cade carnea de pe leproși. Alții au fost obligați să mănânce o gamelă de fecale și, după ce o vomau, li se înfunda voma în gât.

Imaginația delirantă a lui Țurcanu se dezlănțuia mai ales atunci când avea de-a face cu studenți care credeau în Dumnezeu și se străduiau să nu se renege. Astfel, unii erau „botezați“ în fiecare dimineață: scufundați cu capul în hârdăul cu urină și materii fecale, în timp ce ceilalți din jur psalmodiau formula botezului. Acesta dura până ce apa făcea bulbuci. Când deținutul recalitrant era pe punctul de a se îneca, era scos, i se dădea un scurt răgaz să respire, apoi era scufundat din nou. Unul dintre acești „botezați“ căruia i se aplicase sistematic tortura ajunsese la un automatism care l-a ținut vreo două luni de zile: mergea în fiecare dimineață și-și băga singur capul în hârdău, spre hazul reeducatorilor.

Cât despre studenții în teologie, ei erau obligați de Țurcanu să officieze în slujbele negre pe care le regiza mai ales în săptămâna Paștelui și-n noaptea Învierii. Unii făceau pe țârcovnicii, alții pe preoții. Textul liturghiei lui Țurcanu era, bineînțeles, pornografic, parafrazând, în modul demonic, textul original. Preasfânta Născătoare de Dumnezeu era numită „marea curvă“, Isus — „idiotul care a murit pe cruce“. Studentul în teologie căruia îi revenea rolul preotului era dezbrăcat în pielea goală, apoi acoperit cu un cearceaf mânjit cu fecale, de gât i se atârna un falus făcut din D.D.T., pâine și săpun. În noaptea Învierii din 1950, deținuții în fază de reeducare de la Pitești au fost obligați să treacă prin fața unui atare „preot“, să sărute falusul și să spună „Hristos a înviat“. Țurcanu observa mimica fiecăruia și, dacă unul dintre cei care se declaraseră reeducați, care-și denunțaseră toți prietenii și cunoscuții, care descrieseră cum se culcaseră cu mamele lor sau cum își violaseră surorile, avea acum totuși o clipă de ezitare, dacă se simțea că are o strângere de inimă în acest moment al blasfemiei, atunci izbucnea:

- Ah, banditul, vasăzică ți se pare că profanezi, mai sunt în tine rămășițe din educația ta mârșavă! Ia să treci din nou prin toate fazele. Ceea ce te-a făcut să tremuri acum te-a împiedicat să faci și demascarea internă și demascarea externă cum ar fi trebuit. Vei relua de la capăt întreaga reeducare.

De ce studenții de la Pitești nu se sinucideau decât să suporte acest infern cotidian care ducea, în orice caz, la distrugerea lor psihică, la anularea statutului lor de oameni? Răspunsul e simplu: nu se sinucideau pentru că n-aveau cum. În celulă, nu dispuneau de nici un obiect metalic. De

nici un cuțit, de nici o furculiță. Mâncarea din gamelă erau obligați s-o apuce cu gura, ca porcii în troacă. Lingurile, tacâmurile deveneau o favoare acordată numai reeducaților transformați în torționari. Evident că acest mod de a se alimenta nu reprezenta doar o precauție împotriva sinuciderilor, ci făcea parte din sistemul de degradare generală. Dumitru Bacu dă următoarele detalii în cartea sa despre Pitești: „Studentii erau obligați să mănânce «porcește», adică servindu-se numai de gură. Studentul trebuia să se așeze în genunchi, cu mâinile la spate, sau direct pe brânci, dacă acesta era ordinul șefului de reeducare. Din poziția aceasta trebuia să soarbă lichidul fierbinte din gamela pusă în fața lui. «Bandiții» nu aveau voie să spele gamela după ce consumau conținutul. Curățatul se făcea cu limba, pentru că apa dată în celulă era consumată numai de cei care erau deja reeducați. (...) Se aducea de pe coridor de către plantoane în ciubere de lemn sau în alte vase, evitându-se bineînțeles orice vas casabil care ar fi putut da cuiva un mijloc de sinucidere.“

Că astfel de metode urmăreau înainte de toate umilirea victimei ne mai dă o dovadă — dacă ar mai fi nevoie — tot Dumitru Bacu, semnalizând cazul unui student în teologie (desemnat de inițialele A.O.), obligat să-și facă nevoile în gamelă și să primească mâncarea în ea, fără a avea voie s-o curețe în prealabil altfel decât tot cu limba.

Încercări de sinucidere au fost totuși, și nenumărate. Unii au încercat să-și sfâșie arterele cu dinții, alții să-și strivească capul de perete. În zadar. Erau, în general, surprinși la timp de reeducatorii însărcinați cu supravegherea lor permanentă.

Tot Dumitru Bacu dă cazul studentului N.V. de la Facultatea de Teologie din Timișoara, care, după ce a încercat să-și taie venele și n-a reușit, a profitat de clipa în care s-a adus un hârdău fierbinte cu supă de fasole din care ieșeau aburi și a sărit de pe priciul de la etaj cu capul direct în hârdău. Spera să aibă arsuri de gradul I. N-au fost decât de gradul III și, ca pedeapsă, a fost snopit în bătăi până și-a scuipat plămâni. [...]

A existat totuși un student care a reușit să se sinucidă. O dată la două săptămâni, nu din considerente de umanitate, ci ca să nu se declare vreo molimă în închisoare, deținuții de la Pitești erau duși la baie care se afla la etajul V. Studentul Șerban Gheorghe, de la Murfatlar, arestat la București în 1948, s-a aruncat prin golul din spirala scării și a murit pe loc. Când a venit iar rândul la baie, peste alte două săptămâni, o plasă fusese întinsă între etaje. Sinuciderea devenea cu neputință și, de fapt, de-atunci încolo nu se mai știe de vreun student care să fi izbutit să-și pună capăt zilelor la Pitești.

Dacă sinuciderile erau excluse, de ucis, în schimb, se ucidea la Pitești. Cel mai adesea, Țurcanu era cel care ucidea cu mâna lui, prin torturi neîndurătoare.

Victima lui privilegiată a fost Bogdanovici, pe care-l considera responsabil de arestarea sa și pe care s-a răzbunat însutit. În Camera 4 Spital, Țurcanu s-a „ocupat“ special de Bogdanovici, căruia i-a rezervat cele mai terifiante schingiuri. I-a zdrobit dinții, unul câte unul (când a murit, nu mai avea nici unul). Timp de trei zile, fără întrerupere, a jucat pe pânțele și pe pieptul lui, auzind cum îi trosnesc și i se rup oasele. Victima avea o rezistență nemaipomenită. Numai după vreo sută de hemoragii interne a fost dus la infirmeria închisorii în comă, cu pancreasul rupt și cu intestinul perforat. A mai trăit încă două săptămâni și s-a stins în Joia Mare 1950, spunând că se bucură că moare, că suferințele sale au reprezentat o dreaptă ispășire a păcatului de a fi acceptat să stea de vorbă cu comuniștii și să încerce punerea în aplicare a primului plan de reeducare prin citirea de texte marxiste la închisoarea din Suceava. Bogdanovici n-a apucat să fie reeducat, să intre în O.D.C.C., să devină torționarul altora. Setea de răzbunare a lui Țurcanu i-a curmat zilele mai înainte.

Aceeași răzbunare o proiecta de altminteri asupra celorlalți legionari, neiertându-le de a fi fost la originea arestării sale. Unuia dintre ei i-a spus odată aproximativ aceste vorbe: „Dacă v-am

fi spus: care dintre voi vrea să moară, s-ar fi găsit destui nebuni cu educația voastră exaltată care ar fi răspuns: «moartea, numai moartea legionară» și am fi dat naștere altor Nicadori, altor decemviri, cum au făcut partidele istorice când v-au ucis. Noi facem altceva, noi facem mai bine: vă ucidem moral, să vă fie scârbă de voi înșivă, să nu mai puteți aștepta nimic, să nu mai puteți dori biruința legionară. Cine dintre voi să dorească așa ceva? Pop Cornel? Mai poate el dori biruința legionară? Ca să vină legionarii din străinătate și să-i spună «trădătorule»? Nu cântați voi c-avem doar gloanțe pentru trădători? Acum, nu mai sunteți decât niște epave. Iată ce au reușit. Ceea ce idioții de liberali și de țărăniști n-au putut. Dimpotrivă, ei au făcut din voi niște martiri. Ia pășește tu acum «pe culmi de veac». Să-ți văd pasul legionar. După ce-ai trecut prin reeducare, e imposibil să mai pășești cu mândrie. Nu mai poți avea decât un mers umil, un mers care cere iertare.“

Pop Cornel fusese dintre tinerii cei mai curajoși. Organizase fuga în străinătate a vreo douăzeci și cinci de persoane, refuzând să plece și el. În camera 4 Spital, rezistase multă vreme la reeducare. După șase săptămâni de tortură, nu mai era decât o masă de carne tumefiată, în care nu i se mai puteau distinge nasul, ochii, gura. Dumitru Bacu îl întâlnește mai târziu în închisoarea Gherla, mergând la baie, și-i vede pe spate niște urme ciudate, un fel de brazde verticale de-a lungul spatelui, iar în loc de fese, niște scobituri. Erau urmele chinurilor de la Pitești. Prăbușirea lui Cornel Pop a fost spectaculară. Devenise unul dintre cei mai temuți torționari. A fost executat ca reeducator.

Altul, dintre cei mai schingiuiți de Țurcanu — și probabil din aceleași motive —, a fost Costache Oprișan (...). Fost student în filozofie la Cluj, mai vârstnic (fusese în Germania, unde-l audiase pe Heidegger), Oprișan fusese apreciat de Lucian Blaga și de D.D. Roșca, care, deși nu-l avuseseră student decât un an, îl consideraseră ca pe unul dintre elementele cele mai dotate. A trecut de mai multe ori prin toate fazele reeducării, de fiecare dată Țurcanu declarându-l nesincer. În camera 4 Spital, se mai puteau vedea până în 1952 urmele sângelui său, iar Țurcanu, chinuindu-l odată pe un tânăr din „frățiile de cruce“, îi spusese chiar:

— Vreau să-ți țâșnească sângele până-n tavan, să facă acolo uniunea mistică cu sângele lui Oprișan.

Bolnav de ofiică, Oprișan a fost scos din sala bolnavilor și dus într-o celulă de temniță grea, unde a fost pus să-l bată cu mâna lui pe un frate de cruce care-l adora și-l considera ca pe un fel de zeu. Oprișan nu mai avea decât treizeci și șapte de kilograme când a murit la Spitalul închisorii Văcărești, în 1957, de tuberculoza contractată atunci.

Dar iarăși nu trebuie să se creadă că torturile și uciderea erau rezervate legionarilor, că aveau drept scop doar exterminarea unei mișcări politice. Unul dintre cei mai groaznic chinuiți a fost, de pildă, Sandu Angelescu, arestat ca regalist și prin care Țurcanu și-a și început experiența.

De fapt, Țurcanu se sluzea de cel mai mic prilej pentru a pune în cauză sinceritatea celui care trecea prin reeducare și pentru a-l tortura din nou. Astfel, unul dintre cei mai inteligenți studenți de la Facultatea de Filozofie din București, Huică, după ce a rezistat cât a putut, și-a dat seama că nu e nimic de făcut și a trecut prin toate fazele reeducării. Deși sub tortură, nu-și pierduse probabil simțul umorului. Ajuns la demascarea morală și în ciuda faptului că inventase tot felul de monstruoziități, Țurcanu îl schingiuia mereu. Atunci, dintr-odată, ca iluminat, a strigat:

— Domnule Țurcanu, sunt un criminal, un bandit, n-am mărturisit lucrurile cele mai groaznice: am regulat capre, găște, curci, rațe... și enumerarea de animale nu se mai termina. Drept pe-deapsă, Țurcanu l-a pus să treacă din nou prin toate fazele reeducării, să ia totul de la început.

Această izbucnire a lui Huică l-a costat alte patru săptămâni de torturi. Nu se știe ce s-a mai ales din el.

Se știe, în schimb, că în cursul reeducării au pierit cel puțin cincisprezece studenți, dintre care: Nedelcu a murit în postura de crucificat, schingiuit de Țurcanu, care, constatând moartea, a bătut în ușă și a spus gardianului împingând hoitul cu bocancul: „Ia-l pe banditul ăsta: i-a cedat inima.“ Gafencu, de la Iași, torturat cu patimă sporită din pricina „misticismului“ său. Cantemir, de la Facultatea de Chimie din Iași, care refuza cu îndărătnicie să-și denunțe prietenii. Paul Limbrea din Pitești și Gheorghescu, care au murit în cursul „demascării externe“.

Să ne mai mirăm că, în astfel de condiții, reeducații au devenit, la rândul lor, reeducatori, adică schingiuitori? Și deseori cu atât mai cruzi cu cât fuseseră înainte mai rezistenți? Am văzut cazul atât de clar, în tragismul lui, al lui Cornel Pop.

Un alt schingiuitor, dintre cei mai temuți, era Paul Caravia, student în filozofie de la București, unul dintre reeducatorii notorii de la Gherla, care nu și-a mai putut reveni nici după ce totul s-a terminat și a continuat și în afara închisorii meseria de informator. Asumându-și până la capăt noua și inumană sa condiție, Caravia a avut, odată eliberat din închisoare, timpul să organizeze cu vreo douăzeci de oameni un grup de opoziție, să-i toarne pe toți, să intre cu ei în pușcărie pentru ca el să fie eliberat după șase luni și ceilalți să rămână până la amnistia generală. Acum câțiva ani, Paul Caravia era cercetător în probleme de istorie a artelor și bibliotecar al Institutului de Arhitectură. Nu știm dacă mai este și azi.

Alt caz, mult mai complicat: studentul la medicină Gheorghe Calciu. Depinde când l-ai cunoscut: înainte de reeducare, după propria sa reeducare, sau după ce întreaga operație a luat sfârșit. Înainte de Pitești, Calciu fusese printre cei mai intransigenți, după reeducare, dintre torționarii cei mai înrăiți, după sfârșitul experienței, în clipa când se înscena procesul cu țapi ispășitori, redevine vechiul om, curajos și leal. Calciu n-a putut să fie judecat în lotul lui Țurcanu, deoarece a anunțat că nu va răspunde la nici o întrebare până când nu va fi adus ca martor la proces adevăratul inițiator al experienței, generalul Nikolski.

Dumitru Bacu l-a văzut la Gherla în propria sa celulă: „Dintre reeducații din celulă, cel mai periculos pe vremea aceea era un fost student în medicină, Gheorghe Calciu, poreclit «eminența cenușie» a directorului Goiciu; Calciu era unul dintre cei mai devotați informatori pe care i-a dat reeducarea și care i-a luat oarecum locul lui Țurcanu.“

Dar tot Dumitru Bacu adăuga câteva pagini mai departe: „A fost ridicat de la Gherla și dus la Ministerul de Interne pentru anchetă. La plecare, era încă reeducat convins. Nu știi cât a rămas așa, dar peste exact doi ani am avut ocazia într-adevăr unică să aflu direct de la el despre trecerea lui prin minister și despre ceea ce i se pregătea. În 1956, într-o celulă din arestul principal al ministerului de pe Calea Victoriei, mai exact în celula care se găsește în fața camerei ofițerului de serviciu sau «șeful arestului», cum i se mai spune, am găsit, tras cu acul în semne Morse, următoarea frază care m-a înfiorat: «Calciu Gheorghe am fost adus aici pentru ca să fiu omorât, nu sunt vinovat».

N-a fost condamnat la moarte (sau i s-a comutat) și a fost trimis după procesul său — separat de al lui Țurcanu și al lotului său — la secția de exterminare de la Jilava, faimoasa cameră 53, unde a dovedit că se schimbasesc integral. S-a purtat, aveau să spună apoi colegii săi de celulă, ca un sfânt cu ei, mergând până la sacrificiu. În cursul unei epidemii de dizenterie, și-a tăiat venele, pentru a da celor bolnavi să bea sânge. Când a ieșit din închisoare, era profund religios, s-a înscris la teologie și a ajuns profesor la Seminarul Teologic. Predicile pe care le ținea erau ascultate nu numai de studenții săi, ci și de studenți de la științele exacte. În 1977, a fost dat afară din postul său de profesor, supravegheat, amenințat, șantajat ca să se liniștească. Nu s-a liniștit. Ajutat de un grup de credincioși ce se reuniseră pentru a-l apăra și a scrie Patriarhului, Calciu n-a cedat. A fost din

nou arestat la 10 martie 1979, condamnat la zece ani închisoare, comutați în șapte ani și jumătate, și supus unui regim de exterminare în închisoarea de la Aiud.

Că și-au revenit, plătind până la martiraj o vină ce nu fusese a lor, așa cum a făcut-o părintele Calciu, sau că nu și-au mai putut niciodată recompune vechea personalitate, fie ajungând pe pragul nebuniei, fie vegetând apatic, fie încăpățânându-se în rău, ca Paul Caravia, oricare dintre schingiuiții-schingiuitori, dintre reeducații-reeducatori, dintre victimele-călăi ar fi putut repeta fraza scrisă în Morse de Calciu pe un zid de închisoare: „*nu sunt vinovat*“. Toți, în afară de majoritatea celor ce constituiseră primul grup din jurul lui Țurcanu. Ca să nu mai vorbim de autoritățile comuniste, la toate nivelurile, cărora le incumbă toată răspunderea „reeducării“.

Se produsese, de fapt, la Pitești, o mutație a psihismului omenesc. Se născuse un nou tip uman — dacă se mai putea numi astfel —, care va deveni o enigmă și o teroare pentru deținuții din închisorile alese pentru extinderea experienței. Deoarece „insula“ Pitești era menită să devină „arhipelagul“ Pitești.

Până la sfârșitul lui 1950, când Țurcanu lipsește o săptămână de la Pitești — e dus la București să discute cu Nikolski modalitățile operației —, nimeni în afara „insulei“ terorii absolute care era Piteștiul nu știa ce se petrecuse acolo. Dar, odată cu răspândirea studenților reeducați la Canal, la Gherla, la Târgu-Ocna, la Ocnele Mari, zvonurile încep să circule din închisoare în închisoare despre apariția acestei spețe noi. Nimeni nu înțelegea cum s-a putut ivi, dar toată lumea se temea de ea. [...]

Încă o metodă inventată de Țurcanu [...] se numea „asistarea la spectacol“. Țurcanu observase că, pentru cei ce trecuseră prin chinuri, faptul de a asista la schingiuirea altora era deseori mai insuportabil decât a suporta ei înșiși, terorizați și de perspectiva de a putea deveni, la cel mai mic capriciu al reeducatorului, din spectator, actor. Era deci normal, din punctul lui de vedere, ca „asistarea la spectacol“ să fie inclusă între metodele de reeducare. [...]

În boxa acuzaților, se vor afla două categorii de țapi ispășitori: vinovații integral, adică cei care au început, sub ordinele lui Țurcanu, să tortureze, fără a fi fost în prealabil torturați ei înșiși (Popa Țanu, Livinski etc.), și vinovații-nevinovați, călăii-victime, schingiuiții-schingiuitori, cei care au fost reeducați înainte de a deveni, la rândul lor, reeducatori. O categorie pe care Thierry Maulnier n-o cunoștea atunci când scria, după procesul Mindszenty, în *La Face de méduse du communisme*: „În fața unui tribunal de democrație populară, nimeni nu mai poate fi sigur de a fi Antigona, deoarece Antigona însăși, dac-ar apărea azi în fața unui tribunal dintr-o democrație populară, ar spune fără îndoială: «Eram plătită.»“

Cine ar fi putut cu adevărat prevedea că va fi parcursă o nouă etapă a degradării acuzatului și că, odată cu „fenomenul Pitești“, Antigona nu numai că nu-și va putea proclama inocența, nu numai că va fi dezonorată, dar, din victimă, va fi transformată, la rândul ei, în călău? În fața unui Mindszenty, acoperindu-se singur de infamie, același Thierry Maulnier exclama: „Să ne reculegem în fața acestui cadavru, cadavrul conștiinței zdrobite!“

Dar în distrugerea omului s-a mers și mai departe: victimei nu numai că i se refuză martiriul, ea poate fi silită să martirizeze la rândul ei. Pe cine să mai judeci într-o asemenea extremitate și cum?

Tribunalul militar din procesul Pitești nu și-a pus astfel de întrebări. De altminteri, nu pentru a-și pune vreo întrebare era reunit, ci pentru a-i condamna pe cei desemnați de partid. Și i-a condamnat. La moarte. [...]

Un singur inculpat ar fi fost desigur condamnat de orice tribunal din lume: Țurcanu. Între Verkovenski din *Posedatții* și un marchiz de Sade care și-ar fi scris opera nu pe hârtie, ci pe trupuri omenеști, filă după filă, trup după trup, Țurcanu reprezenta, desigur, un caz specific de patologie mintală. Dar numai într-un astfel de regim sadismul putea fi pus în slujba unei așa-zise justiții, iar patologia individuală, transformată în patologie colectivă, de partid și de stat.

Cei care au tremurat, au gemut, au urlat și s-au renegat sub loviturile lui Țurcanu își aduc fără îndoială aminte de o scenă din ziua de Crăciun 1949, în închisoarea de la Pitești, la câteva săptămâni de la începutul reeducării. În camera 4 Spital, plină, de dimineața până seara, de țipetele celor torturați, domnește o liniște neobișnuită. De vreo două ore, Țurcanu stă la fereastră, privind cum ninge. Fiecare își ține răsuflarea. Victimele lui Țurcanu ar trebui să fie cât de cât mulțumite: orice clipă în care el este absorbit de ninsoarea de afară este o clipă câștigată asupra chinului, durerii, fricii. Și toți doreau ca această uimitoare, mută contemplare să se prelungească. Dar, în același timp, așteptarea devenea intolerabilă, amplificând parcă în imaginație torturile ce aveau să vină. Aceste două ore, în care Țurcanu a stat imobil la fereastră, au părut tuturor celor ce se aflau atunci în camera 4 Spital interminabile. Și deodată, ieșind din această visare ce nu-i sta în fire, din această stare în care nimeni n-avea să-l mai surprindă vreodată, Țurcanu s-a întors spre deținuți și a exclamat: „Bandiților, din cauza voastră nu pot fi eu azi, de Crăciun, cu nevasta și cu fetița...” Pe nevastă o chema Oltea, pe fetiță, la fel. Și Țurcanu, fiorosul Țurcanu, sadicul Țurcanu, torționarul Țurcanu, pentru care semenul nu părea a fi decât un teren de experiențe spre a determina pragurile de rezistență dintre viață și moarte ale corpului, pragurile dintre ființă și neființă ale sufletului, Țurcanu era — se pare — cel mai duios tată de pe lume.

Sunt tirani care nu pot vedea ucigându-se o muscă, sunt călăi extrem de sensibili. Hitler nu suporta vederea sângelui, iar unii comandanți de lagăr naștiți, după ce-i trimiteau pe deținuți la gazare sau îi îngropau de vii, se întorceau în baraca lor și cântau Mozart. Cea mai mare parte dintre călăi și tirani sunt soți exemplari și părinți iubitori. Alături de ei deci, alături de comandanții, anchetatorii, schingiuitorii Arhipelagului Gulag descriși de Soljenițan, trebuie pus, pe aceeași listă a abjecției și demoniei, și Țurcanu. Fără a uita însă o clipă că n-a fost decât un executant și că, de fapt, odată cu condamnarea lui, procesul „fenomenului Pitești” nu s-a încheiat. De fapt, adevăratul proces al reeducării de la Pitești n-a avut încă loc și nu va avea atâta vreme cât nu va putea fi implicată răspunderea Partidului Comunist Român, cât nu va fi chemat la bara acuzării adevăratul vinovat: regimul comunist din România.

În Arhipelagul Gulag, din stepele rusești până în centrul Europei, peste tot unde s-a întins imperiul sovietic, arsenalul cruzimii s-a dezvoltat ca într-un mediu natural. Peste tot au existat călăi sadici, torturi de neînchipuit, false mărturisiri, tot atât de false procese, ucidere sistematică prin tot felul de metode, de la inaniție la schingiuire. Dar nicăieri nu regăsim esența „fenomenului Pitești” care constă în transformarea sistematică a victimei în călău și dezagregarea ei psihică prin schinguirea deținuților de către alți deținuți. [...]

„Fenomenul Pitești” ni se pare a depăși în oroare, din fericire nu și în durată, reeducarea de tip chinez. Paralela dintre aceste două experiențe de distrugere a psihismului se impune de la sine, oricare ar fi explicațiile acestui straniu paralelism pe care le vor găsi istoricii de mâine.

Azi ne revenea nouă, contemporanii acestei degradări, ai acestui proiect demonic (în sensul în care Malraux și Bernanos discutau despre reapariția lui Satana, domnitor pe acest pământ, la lumina lagărelor de concentrare), să culegem pentru memoria de mâine cele câteva elemente ce definesc „fenomenul Pitești”. Pentru necesitatea acestei memorii, nu ne vom adresa, în încheiere, doar lui Soljenițan, exploratorul prin excelență, descoperitorul noului continent al abjecției totalitare moderne, Gulagul, ale cărui dimensiuni le-a impus unei conștiințe occidentale până la el somno-

lentă, ci și Nadejdei Mandelștam, care și-a consacrat existența unei unice strădanii: să smulgă uitării destinul lui Ossip Mandelștam, mort într-un lagăr stalinist, și odată cu el, al unei întregi epoci.

„Nimeni nu asculta, gata, ne-am săturat, tinerii nu mai sunt interesați de așa ceva. (...) Dar eu afirm că nu există limită în timp, că trebuie mereu repetat același lucru, că trebuie readuse la suprafață toate nenorocirile suferite și toate lacrimile vărsate, pentru a-i face pe oameni să înțeleagă cauzele celor întâmplate și ale celor ce se mai întâmplă încă. (...) Nu mă interesează nimic din așa-zisele «realizări», îmi stăruie prea tare în nări mirosul camerelor de gazare, prea mult în memorie închisoarea, prea insistent în minte ignobila literatură care știe ce trebuie să arate și ce anume să ascundă. (...) Azi, e din nou interzis să-ți amintești trecutul și, cu atât mai mult, să vorbești despre acest trecut. (...) S-a recunoscut mai întâi c-au fost comise câteva «greșeli», dar acum nu se mai descoperă nici o «greșală». Dar poți oare considera drept «erori» niște acțiuni care fac parte dintr-un sistem și care sunt consecințele tezelor fundamentale ale acestui sistem?»⁵

Nimănui nu-i este îngăduit să uite că între 1949 și 1952 s-a desfășurat în România „experiența” pe care am încercat s-o descriem și că, dintr-un arhipelag al ororii, una dintre cele mai odioase insule s-a numit Pitești.

A N E X Ă

Fragmente din „RAPORT FINAL”⁵ pentru condamnarea crimelor comunismului

„Reeducarea” de la Pitești și Gherla (1949-1951)

Cunoscută datorită cărții lui Virgil Ierunca drept „fenomenul Pitești”⁶, acțiunea de „reeducare”, desfășurată în perioada 1949-1951 în câteva închisori și colonii de muncă din cadrul

⁵ În baza acestui raport, în 18 decembrie 2006, președintele României a condamnat regimul comunist din România ca nelegitim și criminal.

Raportul a fost elaborat de *Comisia prezidențială pentru analiza dictaturii comuniste din România*.

Președinte: Vladimir Tismăneanu

Membri: Sorin Alexandrescu, Mihnea Berindei, Constantin Ticu Dumitrescu, Radu Filipescu, Virgil Ierunca, Sorin Ilieșiu, Gail Kligman, Monica Lovinescu, Nicolae Manolescu, Marius Oprea, H.-R. Patapievi, Dragoș Petrescu, Andrei Pippidi, Romulus Rusan, Levente Salat, Stelian Tănase, Cristian Vasile, Alexandru Zub.

Experți: Hannelore Baier, Ioana Boca, Stefano Bottoni, Ruxandra Cesereanu, Radu Chiriță, Adrian Cioflâncă, Dorin Dobrin, Robert Fürtos, Armand Goșu, Constantin Iordachi, Maria Mureșan, Germina Nagâț, Eugen Negrici, Novák Csaba Zoltán, Olti Agoston, Cristina Petrescu, Anca Șincan, Virgiliu Țărău, Cristian Vasile, Smaranda Vultur.

La redactarea Raportului au mai colaborat: Gheorghe Boldur-Lățescu, Igor Cașu, Lázok Klára, Shlomo Leibovici-Laiș, László Márton, Nagy Mihály Zoltán, Ioan Stanomir, Cătălin Augustin Stoica, Marian Zăloagă (coautori)

⁶ Virgil Ierunca, *Fenomenul Pitești*, Paris, Limite, 1981 (vezi și edițiile de la Humanitas, 1990, 1991, 2007).

sistemului concentraționar⁷ s-a bazat pe utilizarea terorii fizice combinată cu diverse tehnici de abuz psihic, scopul urmărit fiind distrugerea personalității individului⁸, în contextul procesului de anihilare a elitelor societății (intelectuali, diplomați, preoți, militari, magistrați, polițiști, oameni politici burghezi, țărani înstăriți). Apărută într-o primă ediție la Paris, în 1981, cartea lui Virgil Ierunca se bazează în special pe studiul lui Dumitru Bacu (*Pitești. Centru de reeducare studențească*, Madrid, 1963), primul text important publicat în Occident despre monstruozițările petrecute în spațiul concentraționar românesc la începutul anilor 1950. Întrucât postul de radio Europa Liberă a transmis fragmente semnificative încă înainte de apariția cărții, paginile scrise de Virgil Ierunca au devenit foarte cunoscute, contribuind decisiv la sensibilizarea exilului față de acest subiect. De altfel, și François Furet a apreciat faptul că scriitorul român „a avut curajul să intre în acest infern și să-i devină istoric, pentru edificarea generațiilor viitoare”, considerând totodată că cele petrecute la Pitești merită un loc aparte în înspăimântătorul repertoriu al ororilor concentraționale ale veacului al XX-lea” (François Furet, *Prefață* la Virgil Ierunca, *Fenomenul Pitești*, București, Ed. Humanitas, 2007, p. 13). La rândul său, Aleksandr Soljenițin include experimentul de la Pitești printre cele mai teribile barbarii ale lumii contemporane. Pornind de la *Arhipelagul Gulag*, Virgil Ierunca a mai consacrat și un alt nume pentru închisoarea Pitești – sintagma de *insulă a ororii absolute*: „Ceea ce n-a ajuns însă – și încă – la cunoștința tuturor este că în Arhipelagul românesc a existat o *insulă a ororii absolute* (s. n.), cum alta n-a mai fost în întreaga geografie penitenciară comunistă: *închisoarea de la Pitești*. Acolo a început la 6 decembrie 1949 o experiență de o sumbră originalitate de numită *reeducare* și tinzând la distrugerea psihică a individului”⁹.

De fapt, acțiunea de „reeducare”, care i-a vizat în mod special pe tineri, o forță socială imprevizibilă ce trebuia aneantizată¹⁰, a debutat în vara anului 1948 în penitenciarul Suceava, dar în această fază a fost lipsită de violență, urmărindu-se mai ales însușirea doctrinei marxiste prin lecturi și dezbateri pe marginea materialelor propagandistice. Inițiatorul acțiunii a fost Alexandru Bogdanovici¹¹, care, pentru a da consistență acțiunii sale, a adresat, în intervalul august-decembrie 1948, mai multe memorii conducerii administrative și de partid¹². Începând din luna februarie 1949, în conducerea „reeducării” din penitenciarul Suceava apare un nou personaj, Eugen

⁷ Alături de închisorile din Pitești și Gherla, unde acțiunea de „reeducare” a cunoscut intensitatea maximă, au existat tentative de extindere a acțiunii și în penitenciarele din Brașov și Ocnele Mari, sanatoriul-penitenciar TBC de la Târgu Ocna, precum și în colonia de muncă Peninsula; Costin Merișca, *Tragedia Pitești. O cronică a „reeducării” de la Pitești*, Iași, Institutul European, 1997, pp. 22-24 și pp. 37-39.

⁸ Un fost deținut politic, trecut prin „reeducare”, considera pe bună dreptate că la Pitești „s-a urmărit destrămarea psihică a deținuților și în parte s-a reușit: în laboratorul experimental de la Pitești a intrat un om, omul de lângă noi, și la celălalt capăt a ieșit un cadavru, o epavă, un monstru sau un om ce poartă stigmatul unor cumplite suferințe”; Nicu Ioniță, *Teroarea-psiho fiziologie și psihopatologie*, în Romulus Rusan (ed.), *Anii 1949-1953. Mecanismele terorii*, București, Fundația Academia Civică, 1999, p. 29.

⁹ Virgil Ierunca, *Fenomenul Pitești*, București, Editura Humanitas, 1991, pp. 9-10.

¹⁰ Vezi Ilie Popa (ed.), *Experimentul Pitești - Reeducare prin tortură*, București, Editura Fundației Culturale Memoria, 2005, p. 30 și urm.

¹¹ Născut la 8 iunie 1922, la Soroca, student la Facultatea de Drept din Iași, legionar, condamnat în 1943 la 6 luni închisoare corecțională, în luna februarie 1944 a evadat din închisoare. În 1945 a fost din nou condamnat la 3 ani închisoare corecțională, fiind eliberat condiționat la 15 martie 1947. Rearestat la sfârșitul lunii mai 1948, a fost condamnat prin Sentința Tribunalului Militar Iași nr. 137 din 5 februarie 1949 la „18 ani muncă silnică, 10 ani degradare civică și confiscarea averii” pentru uneltire contra ordinii sociale, întrucât din luna noiembrie 1947 a condus Corpul Studențesc Legionar Iași; AMR [Pitești], Tribunalul Militar Iași, Sentențier 1-236/1949.

¹² ASRI, fond P, dosar 26979, vol. 3, f. 319; vol. 6, f. 230.

Țurcanu¹³, al cărui rol crește o dată cu constituirea Organizației Deținuților cu Convingeri Comuniste¹⁴, cu o structură asemănătoare formelor organizatorice ale partidului comunist¹⁵. Această asemănare nu era pe placul autorităților comuniste și, în aprilie 1949, referentul politic al penitenciarului¹⁶ i-a atras atenția lui Eugen Țurcanu că „a făcut o greșală folosind formele organizatorice de partid în activitatea reeducării”¹⁷. Încă din penitenciarul Suceava, Țurcanu i-a cerut lui Bogdanovici să dezvolte latura informativă a „reeducărilor” întrucât „atât partidul, cât și Securitatea au nevoie de informații, iar aceste informații trebuie să le furnizăm noi”¹⁸. După transferarea lui Țurcanu la Pitești, în aprilie 1949, rolul Organizației Deținuților cu Convingeri Comuniste s-a încheiat, fiind nevoită să se autodizolve în urma ordinului primit din partea administrației penitenciarului¹⁹.

Așa cum rezultă din mai multe declarații date în timpul anchetelor din 1953-1954²⁰, acțiunea de „reeducare” din închisoarea Suceava era cunoscută atât de conducerea închisorii (directorul Aurel Tiron), cât și de anumite persoane din conducerea Direcției Generale a Penitenciarelor. Astfel, inspectorul Iosif Nemeș, șeful Serviciului Inspecției, a vizitat în două rânduri penitenciarul Suceava, iar printre cei care au fost scoși la raport cu ocazia acestor inspecții s-a numărat atât Eugen Țurcanu, cât și Alexandru Bogdanovici²¹. Acest aspect este important de reținut atunci când se analizează problema transferului studenților legionari de la penitenciarul

¹³ Fiul lui Gheorghe și Elena, s-a născut la 8 iulie 1925 în comuna Păltiniș, regiunea Suceava. A activat în cadrul Frățiilor de Cruce participând la rebeliunea legionară în Câmpulung. Reușește să urmeze timp de aproape 3 ani cursurile Facultății de Drept din Iași, devenind membru în Biroul Politic al organizației locale a partidului comunist. Denumit pentru trecutul său legionar, a fost arestat la 25 iunie 1948, iar prin Sentința nr. 137 din 5 februarie 1949 a Tribunalului Militar Iași a fost condamnat la 7 ani închisoare corecțională pentru activitate legionară. Transferat de la Suceava la penitenciarul Pitești, în aprilie 1949, a condus acțiunea de „reeducare” a studenților prin metode de o violență ieșită din comun. La 18 august 1951 a fost mutat la Gherla, unde și-a continuat acțiunea până în decembrie 1951. Cei care l-au cunoscut îl caracterizează ca fiind de o inteligență ieșită din comun, dublată de o memorie formidabilă. Însă și-a folosit aceste calități în scopuri diabolice: cu o cruzime și bestialitate ce depășesc orice imaginație, a torturat, potrivit propriilor declarații, peste 300 de deținuți. La 19 decembrie 1951 a fost transferat la Jilava. Ridicat de DGSS, la 2 iunie 1952, a fost supus unei anchete dirijate, privind acțiunea de „reeducare”, care trebuia să ajungă la concluziile dinainte stabilite de oficialii Ministerului de Interne. În urma „procesului” organizat de autorități, prin Sentința nr. 32 din 10 noiembrie 1954 a Tribunalului Militar pentru Unitățile MAI, a fost condamnat la moarte și confiscarea averii pentru „crima de acte de teroare în grup și acte de pregătire la crima de uneltire contra securității interne a RPR”. La 17 decembrie 1954 a fost executat la Jilava, iar decesul a fost înregistrat la Sfatul Popular al comunei Jilava la 5 octombrie 1962; Arhiva Centrului Internațional de Studii asupra Comunismului din cadrul Memorialului Victimelor Comunismului și al Rezistenței de la Sighet (în continuare ACIMS), Recensământul populației concentraționare, Fișa de încarcerare nr. 438; 11/953.

¹⁴ ASRI, fond P, dosar 26979, vol. 6, f. 217.

¹⁵ Organizația avea o conducere formată dintr-un secretar (E. Țurcanu) și câțiva responsabili pe diverse probleme: propagandă și agitație (A. Bogdanovici), cadre, organizatorică, culturală; ASRI, fond P, dosar 26979, vol. 1, f. 75.

¹⁶ Sublocotenentul Stângă a fost numit referent politic al penitenciarului Suceava în luna martie 1949; Mircea Stănescu, *Istorie și memorie a reeducării*, în *Experimental Pitești – reeducarea prin tortură*, editor Ilie Popa, vol. I, Pitești, Fundația Culturală Memoria-Filiala Argeș, 2003, p. 95; în continuare *Experimental Pitești – reeducarea prin tortură*.

¹⁷ ASRI, fond P, dosar 26979, vol. 1, f. 92.

¹⁸ Ibidem, f. 93.

¹⁹ Ibidem, f. 94.

²⁰ Ibidem, vol 3, ff. 319-328.

²¹ Ibidem, vol. 3, f. 319.

Suceava la închisoarea din Pitești, întrucât acesta nu s-a realizat întâmplător, ci a fost coordonat de la centru²².

Penitenciarul Pitești a fost ales pentru acest experiment datorită amplasamentului, întrucât era o închisoare de maximă securitate aflată în afara orașului, departe de orice așezare umană, fiind propice aplicării tehnicilor de tortură, deoarece nimeni nu putea auzi țipetele deținuților. În toamna anului 1949, în penitenciarul din Pitești erau închiși aproximativ 1 000 de studenți, arestați în cursul anului 1948, majoritatea foști legionari. Asupra lor se va focaliza acțiunea de „reeducare”, declanșată la 6 decembrie 1949. Caracteristica specială a „reeducării”²³, care va avea mai multe etape²⁴, era coabitarea în aceeași celulă a victimei și a călăului, aceștia fiind, în majoritate cazurilor, în relații de prietenie. După ce erau supuși la torturi sistematice²⁵, iar

²² Andrea Dobeș, *Aspecte privind începutul acțiunii de „reeducare” în penitenciarul Suceava (1948-1949)*, în *Experimental Pitești - Reeducarea prin tortură*, p. 112-113.

²³ „Reeducarea” a fost prezentată sub diverse aspecte: Grigore Dumitrescu, *Demascarea*, München, 1978; V. Ierunca, *Fenomenul Pitești*, ed. cit., 1990; Dumitru Bacu, *Pitești: centru de reeducare studențească*, București, Editura Albatros, 1991; Gheorghe Bâgu, *Mărturisiri din întuneric*, București, Editura Tehnică, 1993; Viorel Gheorghiu, *Et ego! Sărata-Pitești-Gherla-Aiud-Tișoara*, Tișoara, Editura Marineasa, 1994; Nicolae Călinescu, *Preambul pentru camera de tortură*, Tișoara, Editura Marineasa, 1994; Ioan Muntean, *La pas, prin „reeducările” de la Pitești, Gherla și Aiud sau Ridică-te Gheorghe, ridică-te Ioane*, București, Editura Majadahonda, 1997; Aurel Vișovan, *Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, pentru ce m-ai părăsit?*, vol. 1, Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 1999; Dumitru Gh. Bordeianu, *Mărturisiri din mlaștina disperării*, vol. 1, București, Editura Gama, 1995; Octavian Voinea, *Masacrarea studențimii române în închisorile de la Pitești, Gherla și Aiud*, București, Editura Majadahonda, f. a.; în volumul *Anii 1949-1953. Mecanisme terorii*, ed. cit., au apărut mai multe mărturii: Traian Popescu, „*Demascare-Reeducare*”. *Terorismul din închisorile Pitești și Gherla*, pp. 532-545; Mihai Timaru, *Mecanisme terorii (amănunte inedite)*, pp. 546-552; Aurel Brazdă, *Victimă și martor ocular al Fenomenului Pitești la Gherla, între 1950 și 1952*, pp. 553-570 și Ștefan Domocoș, *Tot despre reeducarea de la închisoarea Gherla*, pp. 571-577.

²⁴ Ruxandra Cesereanu (coord.), *Tortură și oroare: fenomenul Pitești (1949-1952)*, în *Comunism și represiune în România. Istoria tematică a unui fratricid național*, Iași, Editura Polirom, 2006, p. 157.

²⁵ Câteva declarații ale unor deținuți, scrise în 1952, în timpul anchetei, sunt sugestive: „După bătaia pe care am descris-o, am fost scos într-o zi în mijlocul camerei împreună cu încă doi deținuți, care erau vopsiți pe față cu pastă de dinți și cremă de ghetă. Am fost obligați să ne sărutăm reciproc în fund, după aceasta m-au forțat să-mi bag degetul în fund și apoi să-l sug. După aceasta, timp de două săptămâni am fost obligat să fac în fiecare seară și dimineață lungi și istovitoare exerciții fizice, ca fandări, culcări și să mă dau peste cap pe ciment, în cameră. Un alt mijloc de tortură la care am fost supus era acela de a sta dezbrăcat numai în cămașă pe cimentul ud, trebuind să mă uit totodată la becul ce ardea în tavan. În timpul acestor poziții chinuitoare, nu eram lăsați să mâncăm decât tot așa, fie într-un picior, fie cu mâinile ridicate în sus. Cine își schimba poziția, era bătut. Într-o zi am fost dus la closet și obligat să-l curăț cu mâinile, ca apoi fără să-mi dea voie să mă spăl, m-au pus să-mi mănânc pâinea. Tot în acest timp un deținut mi-a dat pe la gură cu un băț cu materii fecale, iar în momentul când am protestat, am fost bătut de către aceștia, apoi am fost pus să stau trei zile în poziții chinuitoare, șezând cu picioarele întinse și corpul aplecat pe spate, având în permanență lângă mine un planton care mă lovea în momentul în care îmi schimbam poziția indicată” (Gabor Chirică, fragment din procesul verbal de interogatoriu, 11 aprilie 1952, *apud Memorialul Ororii. Documente ale procesului de reeducare din închisorile Pitești, Gherla*, București, Editura Vremea, 1995, p. 14). „Colectivul camerei a acționat asupra mea timp de două luni, întrebându-mă următoarele metode de maltratare și torturare: bătaia în nenumărate rânduri la fund, tălpi și palme cu coada de mătură, bătaia la vârful degetelor, am fost bătut peste spate cu coada de mătură, cu vârful cozii de mătură la piept, bătut peste mușchii de la mâini, bătut peste fluierile picioarelor cu coada de mătură, am fost izbit de perete, am fost puși să ne batem unul pe altul, am fost forțați să mâncăm din gamelă fără lingură întinși pe burtă, să mâncăm pâinea din 3 înghițituri, stând într-un picior, am fost pus în poziții chinuitoare și anume: pe șezut cu mâinile întinse pe genunchi, în picioare lângă perete timp de mai multe zile și nopți, stat într-un picior cu mâinile în sus, stat în picioare cu mâinile în sus și bagaj în spate, am fost forțat să stau la 1/2 m de la perete, cu capul lipit de perete și mâinile la spate și alte poziții chinuitoare. Am fost mânjit de 3 ori pe la gură cu un băț plin de excremente omenești, nu ni se dădea apă, am stat în poziții incomode timp de două săptămâni, am făcut în

capacitatea lor de rezistență era anihilată²⁶, deținuții erau obligați să scrie așa-numitele demascări, în care trebuiau să dezvăluie tot ce au ascuns cu ocazia anchetelor de la Securitate²⁷. Demascările aveau forma unor note informative și conțineau aspecte privind activitatea personală sau a unor cunoscuți împotriva regimului. Problemele cele mai frecvente, prezente în cadrul demascărilor, vizau organizațiile subversive, depozitele de muniție și armament, rețelele de trecere frauduloasă a frontierei, persoanele bănuite de spionaj în favoarea Occidentului, posesorii de cărți interzise, valută, metale prețioase sau numele unor angajați din sistemul penitenciar care s-au comportat mai blând față de ei în închisoare. Ultimele faze ale „reeducării” urmăreau distrugerea personalității și a moralului deținuților, întrucât ei trebuiau să demonstreze că s-au rupt complet de trecut. Cei ajunși în această fază trebuiau să-și facă „demascarea publică”, prin intermediul unei autobiografii, în fața celorlalți deținuți din cameră, sub supravegherea comitetului de „reeducare”. Pentru a fi apreciată, autobiografia celui torturat trebuia să acuze²⁸, folosindu-se de ficțiune, tot ce avea mai drag: familia, credința, prietenii și în cele din urmă pe el însuși²⁹.

Majoritatea studenților de la Pitești erau creștini practicanți, iar acum erau nevoiți să-și nege credința, hulind împărtășania și rostind cântece religioase în care erau introduse cuvinte obscene.

nenumărate rânduri culcări și flexiuni” (Obreja Aurel, fragment din procesul verbal de interogatoriu, 21 aprilie 1952; *ibidem*, pp. 23-24). „A doua zi, în timpul mesei nu ni s-a permis să mâncăm normal, ci stând în genunchi, cu mâinile la spate, trebuind să mâncăm cu gura direct din gamelă. Fiind o poziție grea îți pierdeai echilibrul și cădeai cu fața în gamelă sau pe ciment. Acest gen de tortură a fost aplicat timp de o săptămână. La trei zile după prima bătaie, am fost luați din nou de către aceiași deținuți, dezbrăcați, trântiți la podea și bătuți din nou cam un sfert de oră fiecare. În timpul bătăii, un deținut și-a făcut necesitățile și a fost silit să-și mănânce excremențele. După aceasta am fost puși să ne sărutăm în fund unul pe altul și să ne tragem de organele genitale. Într-altă zi dimineața, mi-au băgat în gură un băț cu materii fecale, luat de la closet. În aceeași noapte am primit cea mai cruntă bătaie dintre toate: am fost pus să mă dezbrac în pielea goală, mi s-au pus ochelari la ochi și am fost dus într-un colț al camerei. Aici mi s-a aplicat o bătaie sistematică, cu o curea împletită sau cu un prosop împletit. Întâi am fost bătut la cap timp îndelungat, apoi peste fiecare parte a corpului. Această bătaie a durat 1-2 ore. După aceea am fost pus iar într-o poziție chinuitoare, iar eu am leșinat, nemaiputând suporta durerile. În jurul zilei de 20 iulie am fost bătuți la tălpi și la fund, fiind dezbrăcați în pielea goală. După aceasta ne-au întors fața la perete și toți cei aflați în cameră, trecând prin fața noastră, ne-au scuipat în fund, iar pe noi ne-au pus apoi să ne lingem reciproc în fund, în spectacolul întregii camere. În zilele acestea nu ni s-a dat să bem apă deloc. Fiindu-mi sete, am cerut să beau. Drept răspuns, cei cinci care erau în aceeași serie de bătaie cu mine, au fost puși să mă scuipe în gură” (Stoica Aureliu, fragment din procesul verbal de interogatoriu, 23 aprilie 1952, *ibidem*, pp. 33-34).

²⁶ Așa cum remarca un fost deținut trecut prin „reeducare”, rezistența la tortură a fost diferită de la o persoană la alta: „Între puterea de rezistență a omului la chin și punctul de topire a metalelor există o oarecare asemănare. Unii au cedat numai când l-au văzut pe altul plin de sânge și schilodit în bătaii, fără ca ei înșiși să fi luat vreo palmă. Alții au cedat după o palmă sau după o bătaie bună, alții la sute de bătaii, alții s-au sinucis sau au înnebunit iar alții au fost uciși. Unii au cedat după o zi de tortură, alții după o lună, unii după luni iar alții după ani de tortură. Toți am fost însă topiți, în termeni comuniști: *muiiați*, conform afirmației: De beton armat să fiți și tot o să vă muiem. Dar cum să nu ne topim, când carne nu mai aveam, iar ciolanele ne erau umflate și negre de ciomege?”; Dumitru Gh. Bordeianu, *op. cit.*, p. 193.

²⁷ În cadrul penitenciarului din Pitești, Eugen Țurcanu avea o cameră specială, în care exista hârtie, cerneală și toc, aici fiind aduși deținuții bătuți pentru a-și scrie demascările; ACNSAS, fond D, dosar 19, vol. 6, f. 182.

²⁸ Un exemplu în acest sens este mărturia unui fost deținut de la Pitești, reprodusă într-o notă a Consiliului Securității Statului din 18 martie 1968: „Am fost bătut pe tot corpul cu vâna de bou. Mi-au fost strivite degetele de la mâini și picioare cu cleștele de lemn. Mi s-a dat mâncare fierbinte. Am fost obligat să mănânc materii fecale și să beau urină. Mi s-a smuls părul din cap cu o sfoară. Aceste chinuri m-au determinat să dau declarații mincinoase, spunând că toată familia mea a făcut spionaj”; ASRI, fond D, dosar 10 844, vol. 3, f. 56.

²⁹ Semnificativă în acest sens este mărturia unui fost deținut, trecut prin „reeducarea” de la Pitești: „Trebuia să mă autobatjocoresc, să spun că am fost un prefăcut, un escroc, că i-am mințit pe alții. Mi-am dat seama ce vor și m-am scuipat singur cât au vrut ei”; Eugen Măgirescu, *Moara dracilor*, în „Memoria”, nr. 13, p. 39.

„Imaginația delirantă a lui Țurcanu – scrie Virgil Ierunca – se dezlănțuia mai ales atunci când avea de-a face cu studenți care credeau în Dumnezeu și se străduiau să nu se renege. Astfel, unii erau «botezați» în fiecare dimineață: scufundați cu capul hârdăul cu urină și materii fecale, în timp ce ceilalți în jur psalmodiau formula botezului»³⁰.

Relațiile din cadrul familiei trebuiau prezentate în modul cel mai aberant cu putință, din care să rezulte cât mai multe legături incestuoase, marcate de perversiuni sexuale³¹. Abia de acum deținutul „reeducat” putea intra în faza finală, în care era pus să conducă procesul de reeducare al celui mai bun prieten, schingiindu-l cu mâinile lui și devenind, astfel, la rândul lui, călău³². Dacă „reeducatorii” apreciau că era prea blând în bătaile pe care le administra, se considera că acțiunea nu a reușit, iar deținutul era supus din nou „reeducării”³³.

Documentele oficiale din timpul „procesului” organizat de autorități în toamna anului 1954 menționau câteva din metodele de tortură folosite în timpul „reeducării”: „Bătaia deținuților cu ciomege, cu vână de bou, curele, frânghii, picioare de la paturi, cozi de mătură, ținerea deținuților în poziții chinuitoare timp îndelungat cu ochii la bec, într-un picior, cu bagaje de la 20 la 40 kg pe spate, statul cu fața la perete, pe șezut, cu mâinile întinse la picior, smulgerea părului din cap și a mustăților cu mâna, pe viu, sau cu ajutorul unui aparat confecționat dintr-un nasture prins cu ață, strivirea degetelor de la mâini și picioare prin folosirea unui instrument special confecționat de ei, punerea unei cantități exagerat de mare de sare în mâncare fără să le dea apă deținuților, obligarea deținuților sub teroare de a mânca în poziții incomode, fără să folosească mâinile, de a mânca mâncarea fierbinte, direct, fără să o mestece, opărindu-și limba și esofagul, dezlipindu-se pielea de pe limbă și buze, obligarea deținuților sub tortură să mănânce materii fecale, fie ale lor, fie ale altor deținuți, să bea urină, urinându-se în gura lor, punerea deținuților să se bată cap în cap unii cu alții până li se umflau capetele și cădeau în nesimțire, dezbrăcarea deținuților complet, după care erau trecuți printr-un cerc de bătauși care-i loveau până ce cădeau în nesimțire, apoi erau călcați în picioare și bătuți cu diferite corpuri tari și cu picioarele până le rupeau coastele și își pierdeau cunoștința, apăsarea pe coșul pieptului de către mai mulți deodată, lovirea deținuților cu bocancii și cu cărămizi peste piept, față sau alte părți sensibile ale corpului, punerea deținuților cu capul în closet și cu picioarele în sus»³⁴. Din cauza acestor torturi sistematice aplicate deținuților³⁵, în

³⁰ Virgil Ierunca, *Fenomenul Pitești*, ed. Humanitas, 1991, p. 38. În Săptămâna Mare din 1950 aveau loc și monstruoase liturghii negre la comanda lui Țurcanu, deținuții fiind obligați să se împărtășească cu fecale și să mimeze orgii sexuale blasfemice; vezi și Alin Mureșan, *Reeducarea prin tortură*, în „Memoria”, nr. 57, 4-2006, p. 24.

³¹ Vezi Dumitru Gh. Bordeianu, *op. cit.*, p. 187.

³² Virgil Ierunca, *Fenomenul Pitești*, ed. Humanitas, 1991, p. 34. Gestul de a-și lovi prietenul continuă să-i obsedeze și azi pe unii din foștii „piteșteni”: „Știu că am lovit, dar nu în fața amenințării, ci a confuziei care mă învăluise, incapabil fiind de a mai gândi și raționa. Că am lovit tare sau nu, nu mai are nici o importanță, ci faptul că am lovit omul care îmi era cel mai drag și de la care învățasem atâtea lucruri. Am lovit omul pentru care aș fi fost capabil să merg la moarte. Cu voce sau fără voce, încet sau tare, nu mai are importanță, ci faptul că am lovit contează și de aici a început căderea”; *ibidem*, p. 90.

³³ Pentru amănunte, vezi Dennis Deletant, *Teroarea comunistă în România. Gheorghiu-Dej și statul polițienesc (1948-1965)*, Iași, Editura Polirom, 2001, pp. 157-163; Banu Rădulescu, *Preambul la „Dosarul Pitești”*, în „Memoria”, nr. 1, pp. 18-27 și nr. 2, pp. 16-24.

³⁴ ASRI, fond P, dosar nr. 26979, vol. 11, ff. 228-229.

³⁵ Într-un document oficial se făceau câteva referiri la cauzele deceselor unor deținuți de la Pitești, supuși „reeducărilor”: „Unul dintre deținuți după ce a fost bătut crunt a fost lovit în ficat, dându-i-se lovitura de grație, după care a decedat. Altul, după o bătaie groaznică a fost pus cu capul descoperit la geam deschis iarna, primind meningită și decedând. Un altul a murit bolnav de inimă după 5 luni de torturi”; ACNSAS, fond D, dosar 19, vol. 6, f. 178.

perioada „reeducării” din penitenciarul Pitești (decembrie 1949-august 1951), au fost înregistrate 21 cazuri de deces³⁶.

Acțiunea de „reeducare” din penitenciarului Pitești a fost sprijinită atât de Alexandru Dumitrescu³⁷, directorul închisorii³⁸, cât și de cei trei ofițeri de informații din penitenciar (Ion Marina, Mihai Mircea și Marin Iagăru). În perioada desfășurării „reeducării”, în penitenciarul Pitești au avut loc mai multe inspecții din partea unor persoane din conducerea Ministerului de Interne, fapt care întărește convingerea că acțiunea era nu doar cunoscută la nivel central, ci și orientată în direcția dorită. Printre cei care au inspectat penitenciarul Pitești în intervalul 1950-1951, se regăsesc Marin Jianu³⁹, ministru adjunct în Ministerul Afacerilor Interne⁴⁰ și colonelul Tudor Sepeanu⁴¹, șeful Serviciului Inspecții din Direcția Generală a Penitenciarelor⁴².

³⁶ Cronologic, această listă se prezintă astfel: Iliescu Vasile (28 ianuarie 1950), Cucu Mircea (ianuarie 1950), Băderescu Bazică (4 februarie 1950), Șerban Gheorghe (10 februarie 1950), Vătășoiu Gheorghe (18 februarie 1950), Ionescu Teofronie (21 februarie 1950), Niță Corneliu (26 februarie 1950), Poenaru Hanibal Cornel (28 februarie 1950), Nistor Constantin (februarie 1950), Turtureanu Ion (13 aprilie 1950), Bogdanovici Alexandru (15 aprilie 1950), Bucur Mircea (24 aprilie 1950), Gavrilescu Eugen (25 aprilie 1950), Neacșa Constantin (8 mai 1950), Cantemir Vasile (14 mai 1950), Iosub Mihai (29 iulie 1950), Vasilescu Marin (30 iulie 1950), Călinescu Nicolae (29 august 1950), Pintilie Ioan (14 ianuarie 1951), Balanișcu Chirică (4 iulie 1951), Limborea Paul (8 iulie 1951); Mircea Stănescu, *Asupra numărului morților din reeducarea „de tip Pitești” (1949-1951)*, în *Experimentul Pitești – Reeducarea prin tortură*, pp. 369-370.

³⁷ Fiul lui Dumitru și Elena, născut la 20 iunie 1914 în comuna Dragotești, regiunea Craiova, absolvent a 6 clase liceale, până în august 1945 a fost funcționar inferior PTT, fiind apoi încadrat în Direcția Generală a Penitenciarelor și numit director al penitenciarului Ploiești. A deținut această funcție până în iunie 1946, când a fost retrogradat din funcție pentru „lovirea gardienilor și favoruri făcute deținuților”. În iulie același an, a fost numit director al penitenciarului Pitești. A fost arestat la 12 iulie 1953, deoarece „în perioada 1949-1953, îndeplinind funcția de director al penitenciarului Pitești, împreună cu alții au ajutat și favorizat banda de legionari a lui Țurcanu Eugen să întreprindă în penitenciare o serie de acte de teroare, creând o atmosferă de teroare la locurile de deținere și cauzând chiar victime”. Condamnat prin sentința nr. 101 din 16 aprilie 1957 a Tribunalului Militar al Regiunii a II-a la 7 ani muncă silnică și confiscarea totală a averii pentru „crimă de favorizare a actelor de teroare”. La 17 iunie 1957 a fost transferat la penitenciarul Văcărești, de unde a fost mutat, la 21 iunie 1957, la închisoarea Jilava. Două zile mai târziu a fost transferat la Ocnele Mari, iar la 13 noiembrie 1957 a fost eliberat prin grațierea pedepsei conform Decretului 534/957 al Prezidiului Marii Adunări Naționale; ACIMS, Recensământul populației concentraționare, Fișa de încarcerare nr. 27/55, 580/956; AANP, dosar 23.

³⁸ În referatul întocmit în luna septembrie 1954 de maiorul de securitate Nicolae Toma, cuprinzând rezultatul cercetărilor privind acțiunea de „reeducare”, se preciza: „Dumitrescu Alexandru a repartizat deținuții în camere în penitenciar în scopul desfășurării acțiunii de așa-zisă demascare. A semnat procesul verbal de constatare a morții deținutului Șerban Gheorghe, mort în urma bățăilor, deși știa că acest proces verbal este fals. A dat ordin de a se pune diagnostice false pe actele de înmormântare ale deținuților ce au decedat în urma bățăilor, a ordonat gardienilor și milițienilor să bată deținuții, el însuși făcând acest lucru. Informațiile obținute în timpul așa-numitei demascări referitoare la activitatea deținuților, înainte de arestare și din penitenciar, le-a trimis Direcției Generale a Penitenciarelor și Regiunii de Securitate Pitești, iar cele ce priveau penitenciarul Pitești le-a oprit”; ASRI, fond P, dosar 26979, vol. 23, ff. 281-283.

³⁹ Fiul lui Gheorghe și Ioana, s-a născut la 2 august 1913 în comuna Aninoasa, regiunea Craiova. Provenind dintr-o familie nevoiașă, părăsește comuna natală pentru a urma o școală de ucenici ceferiști la București. A lucrat la Atelierele „Grivița”, unde intră în contact cu activitățile din ilegalitate ale partidului comunist, participând în 1932 la o acțiune de „lipire de fluturași”. După instalarea guvernului Groza, la 6 martie 1945, a fost încadrat în MAI mai întâi ca agent informator, apoi ca detectiv, iar în cele din urmă comisar ajutor. A fost numit de Teohari Georgescu secretar general al MAI, iar de la 2 aprilie 1948 până în 26 ianuarie 1952 a fost ministru adjunct. După căderea în dizgrație a lui Teohari Georgescu a fost și el arestat, la 18 februarie 1953. În dosarul său de anchetă este descrisă și ascensiunea sa rapidă în cadrul MAI: „A parcurs cu repeziciune toate gradele începând de la agent informator, cu care a fost încadrat, până la funcția de ministru adjunct. Această ascensiune rapidă nu se datora calităților și meritelor sale, ci exclusiv lui Teohari Georgescu, care l-a ridicat succesiv în toate funcțiile, cu scopul de a avea în persoana lui Jianu

Marin un executant orb și o persoană docilă”. Eliberat în 1954, a fost trimis la „munca de jos”, fără să fie luate în discuție abuzurile și crimele, care au ieșit la iveală odată cu anchetarea sa, printre care și rolul său în „reeducare”; Marius Oprea (ed.), *Banalitatea răului. O istorie a Securității în documente 1949-1989*, Iași, Editura Polirom, 2002, pp. 558-559.

⁴⁰ Cu ocazia inspecției din februarie 1950, M. Jianu le-a explicat celor care se ocupau de „reeducare” modul în care trebuie desfășurată munca „la început cu bătaie pentru intimidare”, cerându-le totală discreție în privința metodelor și a celor discutate. Semnificativ este un fragment din declarația lui Popa Alexandru, adjunctul lui Eugen Țurcanu: „Cu această ocazie, dl Marin Jianu a inspectat toate camerele din acest penitenciar în care erau încarcerăți deținuți. Când d-sa a venit la Camera Nr. 4 de pe Secția Spital, cameră în care se aflau deținuții care fuseseră bătuți, dând cu ochii de deținutul Bălănescu, la care erau vizibile urmele bătăii, având capul deformat și umflat, iar fața vânătă, d-sa l-a întrebat pe acesta ce-a pățit, la care Bălănescu, așa cum fusese învățat să spună, a răspuns că a căzut pe gheață la closet și s-a lovit la cap. La acest răspuns dl Marin Jianu s-a întors către dl gardian Ciobanu, din paza penitenciarului, care-l însoțea și i-a spus acestuia, râzând: «Să luați măsuri, să spargeți gheața de la closet». Menționez faptul că d-sa știa bine că Bălănescu nu căzuse pe gheață și că fusese bătut deoarece în penitenciarul Pitești closetele sunt interioare, prevăzute cu calorifer și afară de aceasta în luna februarie 1950 timpul era călduros, neexistând zăpadă sau gheață în afara clădirii și deci cu atât mai puțin în interiorul clădirii”. Într-o declarație scrisă în 1953, în timpul cât a fost anchetat, Marin Jianu a recunoscut că știa despre „autodenunțurile” pe care le făceau deținuții în închisori, fără să aibă cunoștința de faptul că au fost obținute prin folosirea violenței: „Știu de la colonelul Teodor Sepeanu, colonelul Dulgheru și generalul Nicolschi că în închisori, ca rezultat pozitiv al activității departamentului proaspăt înființat de inspecție, legionarii din detenție au început să facă autodenunțuri din proprie inițiativă, făcând noi dezvăluiri, care nu apăruseră în timpul anchetării lor dinaintea proceselor. L-am întrebat pe colonelul Sepeanu cum s-au realizat aceste rezultate. Mi-a răspuns că, folosindu-se metodele de iluminare utilizate de ofițerii acestui departament și informațiile pe care ei le-au obținut, au reușit să-i convingă pe legionarii întemnițați să se autodenunțe. Nu mi s-a spus că s-ar fi folosit în acest sens și alte metode sau presiuni fizice”; ASRI, fond P, dosar 26979, vol. 1, ff. 78-79; Dennis Deletant, *op. cit.*, p. 173.

⁴¹ Fiul lui Bazil și Frida, s-a născut la 23 octombrie 1914 în București. A absolvit Școala de Ofițeri de Cavalerie de la Târgoviște și a urmat cursurile Facultății de Drept timp de 3 ani. În 1941 părăsește armata „prin demisie” și în schimbul unor sume de bani s-a ocupat de protejarea evreilor de efectele legislației antisemite a regimului antonescian. Cunoscător a patru limbi străine, s-a „orientat perfect” după 23 august 1944, când a intrat în Formațiunile de Luptă Patriotică, fiind numit ajutor al comandantului trupelor de pază de la Comitetul Central. A intrat apoi în cadrul SSI, unde s-a remarcat ca „fiind un bun bătaș” în anchetarea lotului frunțașilor țărăniști. Odată cu înființarea Securității, în august 1948, a fost numit șef al Direcției Regionale de Securitate București. În luna mai 1950, la propunerea generalului Gh. Pintilie, a fost numit șef al Serviciului Inspecției din Direcția Generală a Penitenciarelor, ocupându-se cu organizarea acțiunilor informative în rândul deținuților. Informații de Gh. Sucigan, șeful Biroului Inspecției din penitenciarul Gherla, despre metodele violente folosite de studenți în cadrul acțiunii de „reeducare” din penitenciar, Tudor Sepeanu a avut următoarea replică: „Foarte bine, lasă-i să se bată între ei, numai voi să nu-i bateți, voi să nu vă amestecați între ei, lăsați-i să se frece unii pe alții, că aceștia au ascuns multe la securitate în timpul anchetelor și au multe de spus”. La 15 martie 1953 a fost arestat, fiind învinuit că „între anii 1949-1953, deținând funcții în serviciul de informații din Direcția Generală a Penitenciarelor a ajutat și favorizat banda de legionari a lui Țurcanu Eugen ca să întreprindă în penitenciare – în special la Pitești și Gherla – o mulțime de acte de teroare care au avut ca urmare crearea unei atmosfere de teroare la locurile de deținere și cauzarea a numeroase victime”. În timpul anchetei a declarat că informațiile obținute prin „metoda autodemascării” le-a predat superiorilor săi, Gh. Pintilie și Alexandru Nicolschi, din partea cărora a primit și instrucțiuni despre „modul de lucru în problema penitenciarelor și, deci, și a autodemascărilor”. Prin sentința nr. 101 din 16 aprilie 1957 a Tribunalului Militar al Regiunii a II-a fost condamnat la „8 ani muncă silnică și confiscarea totală a averii” pentru „crima de favorizare a actelor de teroare”. La 13 noiembrie 1957 a fost eliberat, fiind grațiat prin Decretul 534/957 al Prezidiului MAN. După eliberare a adresat numeroase memorii conducerii de partid și de stat, în care a încercat să-și prezinte „nevinovăția” și „reaua credință” a celor care l-au arestat. Nu era capabil să înțeleagă că o reabilitare a sa ar fi compromis partidul, ca organizator al crimelor petrecute la Pitești și Gherla; ASRI, fond P, dosar nr. 26979, vol. 23, ff. 242-248; vol. 24, f. 119; ACNSAS, fond D, dosar 19, vol. 1, f. 127; vol. 2, ff. 44-49 și f. 62; Marius Oprea (ed.), *op. cit.*, pp. 565-567.

⁴² Într-un interogatoriu din 17 mai 1954, E. Țurcanu a descris întâlnirea cu Tudor Sepeanu de la jumătatea lunii iunie 1950, precizând că au avut „o lungă discuție între patru ochi”. Cu acest prilej, Țurcanu a întrebat dacă dorește să-i prezinte situația „reeducării”, dar Sepeanu i-a replicat că „nu este nevoie, deoarece o cunoaște bine”. În schimb i-a

În luna iunie 1950, acțiunea de „reeducare” de la Pitești a fost extinsă la penitenciarul Gherla, rezervat până atunci țăranilor și muncitorilor. Un prim grup de aproximativ 90 de studenți considerați „reeducați”, conduși de Alexandru Popa⁴³, adjunctul lui Eugen Țurcanu, a fost transferat la Gherla, la 7 iunie 1950. În vederea declanșării acțiunii de „reeducare” în penitenciar, Alexandru Popa a luat legătura cu Gheorghe Sucigan, ofițerul informativ al penitenciarului, pentru a-l sprijini în demersul său⁴⁴. Într-o primă fază, au fost culese date despre persoanele care urmau să fie „reeducate”. Au fost introduși în celule informatori, de regulă studenți veniți de la Pitești, care strângeau date despre starea de spirit a deținuților și despre discuțiile acestora, după care aceste informații erau centralizate și folosite drept repere pentru începerea „demascărilor”. La Gherla „reeducarea” propriu-zisă a debutat la începutul lunii septembrie 1950, fiind stopată oficial în decembrie 1951, după transferarea grupului de „reeducatori”, în frunte cu Eugen Țurcanu, la Jilava, la 19 decembrie 1951⁴⁵.

Întrucât acțiunea de „reeducare” era coordonată de la nivel central⁴⁶ și organizată cu ajutorul unei rețele speciale, la Gherla principalul sprijin al echipei de „reeducatori” l-a reprezentat locotenentul Gheorghe Sucigan⁴⁷, șeful Biroului Inspecției din penitenciar⁴⁸. Alexandru Popa,

trasat niște dispoziții clare referitoare la activitatea ce urma să o desfășoare în penitenciarul Pitești: să înceteze o perioadă cu brutalitățile pentru „a crea atmosfera că s-a terminat, pentru ca deținuții să nu se mai teamă și să se manifeste în voie”, întrucât principala sarcină a lui Țurcanu era obținerea a cât mai multor informații legate de activitatea deținuților înainte de arestare, fapt ce ar fi putut duce la noi arestări. Țurcanu a declarat că, în finalul discuției cu Tudor Sepeanu, a fost sfătuit ca în condițiile în care tactica prevăzută nu aducea rezultatele dorite „să le dea [deținuților] un cutremur de nouă grade”. Referitor la folosirea metodelor violente în acțiunea de „reeducare”, într-o declarație din 16 martie 1954, colonelul Tudor Sepeanu a precizat: „Bătaia în acțiunea de demascare a fost o metodă de bază, însă nu cea mai principală, dar bătaia era o metodă care se practica în mod organizat în cadrul acțiunii de demascare ce s-a desfășurat în penitenciarul Pitești. Dacă bătaia a fost metoda principală în cadrul acțiunii de demascare din penitenciarul Pitești și dacă în urma bătaii au fost victime sau deținuți grav răniți în această situație îmi iau toată răspunderea mea și mă consider vinovat de toate torturile și ororile săvârșite în urma acțiunii de așa-zisa demascare în tot timpul cât am condus Serviciul de Inspecție din Direcția Generală a Penitenciarelor însă nu mi s-a raportat de nimeni că s-au întâmplat astfel de fapte”; ASRI, fond P, dosar 26979, vol. 23, f. 281; *Memorialul Ororii*, pp. 125-128.

⁴³ Fiul lui Gheorghe și Sultana, s-a născut la 13 noiembrie 1924 în Prașila (Soroca). Arestat la 12 iunie 1948 și condamnat la 6 ani pentru activitate contrarevoluționară. A fost adjunctul lui Eugen Țurcanu în timpul „reeducărilor” de la Pitești, ocupându-se de începerea acțiunii la penitenciarul din Gherla. Poreclit de ceilalți deținuți Popa Țanu, s-a remarcat prin sadism în torturarea deținuților. Condamnat la moarte prin Sentința nr. 32 din 10 noiembrie 1954, prin Decretul 459/957 al Prezidiului MAN pedeapsa i-a fost comutată în muncă silnică pe viață. Conform Decretului 5/963 pedeapsa a fost redusă la 25 ani muncă silnică. Eliberat la 30 iulie 1964 de la Aiud, fiind grațiat prin Decretul 411/964; ASRI, fond P, dosar 26979, vol. 11, ff. 192-193; ACIMS, Recensământul populației concentraționare, Fișa de încarcerare nr. 292.

⁴⁴ Popa Gh. Alexandru, Declarație din 13.08.1953; *apud Memorialul Ororii*, p. 110.

⁴⁵ Flori Stănescu, *Reeducarea de la Gherla*, în „Arhivele Totalitarismului”, anul III, nr. 4/1995, p. 144.

⁴⁶ Astfel, o notă din 21 aprilie 1950, emisă de Serviciul Inspecției din Ministerul de Interne, preciza referitor la acțiunea de „reeducare”: „Organele noastre au căutat permanent să intensifice și să sprijine această acțiune. (...) Întrucât acțiunea a dat rezultate, propunem extinderea experienței și la celelalte penitenciare din țară”; Mircea Stănescu, *Organismele politice românești 1948-1965. Documente privind instituțiile și practicile*, București, Editura Vremea, 2003, pp. 302-304.

⁴⁷ Fiul lui Gheorghe și Ana, s-a născut la 11 mai 1924 în comuna Mădăraș (Bihor). În 1950, după un curs de patru luni a primit gradul de locotenent și a fost numit șeful Biroului Inspecției din penitenciarul Gherla, unde a lucrat până în august 1951, când a fost transferat la București. La 28 februarie 1953 a fost arestat, deoarece „între anii 1949-1953 în Serviciul de Informații din Direcția Generală a Penitenciarelor a ajutat și favorizat banda de legionari a lui Țurcanu Eugen ca să întreprindă în penitenciare o serie de acte de teroare care au avut ca urmare crearea unei atmosfere de teroare la locurile de deținere și cauzarea [a] numeroase victime”. Întrucât în timpul anchetei nu a vrut să semneze declarațiile scrise de anchetatori privind apartenența sa la serviciile de spionaj occidentale, a fost

inițiatorul „reeducării” din penitenciarul Gherla, a precizat în timpul anchetei în ce a constat ajutorul primit din partea locotenentului Gheorghe Sucigan: „Izolări de deținuți în camerele de demascare, înființarea de noi camere de izolare, plasarea agenților noștri în munci de răspundere în cadrul atelierelor în vederea adunării materialului de spionaj, recrutarea ca informatori ai Biroului de Inspecții a oamenilor recomandați de noi, trimiterea ca șefi de Secții la et. I și III a d-lor milițieni ceruți de noi, deconspirări de informatori, divulgarea directivelor primite de d-sa de la București, asupra materialului informativ ce interesa Biroul de Inspecții”⁴⁹.

În luna iulie 1950, Marin Jianu, ministrul adjunct de Interne, a inspectat penitenciarul Gherla⁵⁰, iar cu această ocazie le-a spus deținuților din camera 107: „Veți putea continua și aici ce ați început la Pitești însă să aveți grijă să păstrați conspirativitatea acestei acțiuni, iar în această problemă veți sta de vorbă numai cu tov. slt. [Gheorghe] Sucigan”⁵¹. Într-o declarație din anchetă, Gheorghe Popescu⁵² a menționat că, în timpul vizitei la penitenciarul Gherla, Marin Jianu le-a cerut studenților din comitetul de „reeducare” să folosească bătaia într-o măsură mai mică, „mai mult pentru intimidare, la început”, întrucât la Pitești au fost „prea duri”, îndemnându-i pe „reeducatori” să pună accent mai ales pe identificarea abaterilor comise de „persoane din cadrul securității și a penitenciarului pentru că vrea să-și purifice cadrele”⁵³.

supus unui „regim sever de înfometare, timp de 9 luni de zile, pedeapsa cu carceră și răpirea somnului timp de câte 5-6 zile în șir”. Condamnat prin Sentința nr. 110 din 16 aprilie 1957 la 7 ani muncă silnică, a fost eliberat la 13 noiembrie 1957 în baza Decretului 534/957 al Prezidiului Marii Adunări Naționale. În 1958, a fost reîncadrat în MAI, funcționând ca angajat civil la penitenciarul Mărgineni până la 1 iulie 1961, când a fost transferat la gospodăria anexă a penitenciarului Oradea. Între timp a adresat mai multe memorii conducerii de partid prin care solicita „achitarea de orice penalitate pe linie juridică, reîncadrarea în postul deținut la data arestării, iar timpul petrecut în detenție să fie socotit ca vechime în câmpul muncii”. În 1966, datorită agravării unei boli mai vechi de rinichi, a decedat; ASRI, fond P, dosar 26979, vol. 23, ff. 242-248; vol. 24, f. 59; ACNSAS, fond D, dosar 19, vol. 1, ff. 128-135.

⁴⁸ Referitor la începutul acțiunii de „reeducare” de la Gherla, într-un raport confidențial al Securității, din septembrie 1954, se preciza: „Sucigan Gheorghe recunoaște că a dat aprobarea să înceapă așa-zisa demascare în urma discuțiilor ce le-a avut cu șeful său, Sepeanu Tudor, căruia i-a prezentat acel plan pe care l-a aprobat, după care el a organizat camerele de la etajul III unde s-a desfășurat așa-zisă demascare și a numit milițienii de la acel etaj, punându-i în curent cu cele ce s-au întâmplat”. Acest document evidențiază implicarea colonelului Tudor Sepeanu în extinderea „reeducării” la penitenciarul Gherla. Într-o declarație făcută în timpul anchetei, el a recunoscut că a dat „aprobare lui Sucigan Gheorghe să folosească acțiunea de așa-zisa demascare în penitenciarul Gherla, însă acesta nu a raportat niciodată că în sus-zisa acțiune s-a folosit bătaia și torturarea deținuților”. Documentele oficiale contrazic însă varianta colonelului Tudor Sepeanu, menționând că acesta „cunoștea că la penitenciarul Gherla se folosea metoda bătăii pentru obținerea de informații”, fapt confirmat și de o declarație făcută în timpul anchetei de Avădanei Constantin, fostul șef al Biroului Inspecții din penitenciar”; ASRI, fond P, dosar 26979, vol. 23, ff. 208-284.

⁴⁹ Popa Gh. Alexandru, Declarație din 25.08.1953, *apud Memorialul Ororii*, p. 213.

⁵⁰ Cu ocazia anchetării fostului ministru de Interne, Teohari Georgescu, printre cei interogați s-a aflat și M. Jianu. Cerându-i-se să vorbească despre vizita de la penitenciarul Gherla, unde în opinia anchetatorului „s-au săvârșit unele atrocități despre care ați avut cunoștință”, nu vrea să recunoască, susținând în mod categoric că „nu a fost niciodată la penitenciarul Gherla și nu a cunoscut atrocități comise în penitenciare ce s-ar fi soldat cu cazuri mortale”. De remarcat e faptul că anchetatorul nu mai insistă, deși afirmase că „ancheta posedă dovezi” despre nesinceritatea lui Jianu; ASRI, fond P dosar nr. 40 009, vol. 14, f. 78.

⁵¹ Popa Gh. Alexandru, Declarație din 13.08.1953, *apud Memorialul Ororii*, p. 150.

⁵² Fiul lui Constantin și Ecaterina, s-a născut la 13 august 1929 în Chișinău. Condamnat inițial la 8 ani pentru activitate contrarevoluționară, a fost condamnat la moarte prin Sentința nr. 32 din 10 noiembrie 1954 și executat la 17 decembrie 1954 în penitenciarul Jilava; ASRI, fond P, dosar 26979, vol. 11, ff. 192-193.

⁵³ ASRI, fond P, dosar 26979, vol. 5, ff. 341-342.

În timpul acțiunii de „reeducare” din penitenciarul Gherla, în intervalul septembrie 1950–decembrie 1951, s-au înregistrat 12 cazuri de deces ca urmare a maltrătarilor la care au fost supuși deținuții⁵⁴. La solicitarea lui Sucigan, ofițerul informativ al închisorii, Viorel Bărbos⁵⁵, medicul penitenciarului, a falsificat fișele medicale și actele de constatare a deceselor, deși știa despre „acțiunea de maltratare a deținuților, a căutat să mușamalizeze, a pus diagnostice false celor morți arătând că aceștia au murit, fie în urma unei boli vechi fie pe baza unei morți naturale”⁵⁶.

Extinderea „reeducării” la colonia de muncă Peninsula de la Canal a contribuit la deconspirarea secretului acțiunii, atât prin intermediul deținuților care se eliberau, cât mai ales în urma unui incident petrecut în luna iulie 1951. În urma torturilor sistematice⁵⁷ aplicate de grupul de „reeducatori”, doctorul Ion Simionescu, internat în colonia de muncă Peninsula, a intrat, la 10 iulie 1951, în zona interzisă, cu intenția de a fi împușcat de soldatul de pază din miradorul de supraveghere. Vestea morții doctorului Simionescu a ajuns în Occident, iar la Radio Londra s-a vorbit despre torturarea deținuților politici în închisorile din România⁵⁸. În acest context, autoritățile au decis, în luna decembrie 1951, să stopeze acțiunea de „reeducare”. De acum, principala preocupare a conducerii Ministerului de Interne a fost găsirea unei soluții ce urmărea disculparea autorităților de ororile „reeducării” din închisorile de la Pitești și Gherla. Modalitatea aleasă a fost cea a unui proces⁵⁹ precedat, în perioada 1952-1954, de o anchetă dirijată, în care vinovățiile autorităților puteau fi recunoscute până la un anumit nivel⁶⁰.

⁵⁴ Lista cuprinde, în ordine cronologică, doar cazurile de deces din penitenciarul Gherla legate de acțiunea de „reeducare”: Dâmbu Vasile (6 octombrie 1950), Cristea Ion (7 octombrie 1950), Radovan Dumitru (18 noiembrie 1950), Tâmpa Ion (1 decembrie 1950), Dimciu Garofil (12 decembrie 1950), Dumitru Andrei (12 decembrie 1950), Popescu Gheorghe (ianuarie-martie 1951), Popescu Petre (22 mai 1951), Dincă Ion (20 august 1951), Rusu Ion (august 1951), Ionescu C. Constantin (1951), Marghita Iosif (1951); Mircea Stănescu, *Asupra numărului morților din reeducarea „de tip Pitești” (1949-1951)*, în *Experimentul Pitești – Reeducarea prin tortură*, pp. 369-370.

⁵⁵ Fiul lui Ion și Gabriela, s-a născut la 11 ianuarie 1921 în Târgu Lăpuș, regiunea Baia Mare. Absolvent, în 1946, al Facultății de Medicină din Cluj, s-a înscris în partidul comunist în 1947, fiind angajat, la 1 decembrie 1947, la penitenciarul din Cluj în funcția de „gardian, cu atribuțiuni de medic”. În februarie 1949 a fost transferat la penitenciarul Gherla, la început ca medic consultant, apoi ca angajat permanent. Arestat la 1 septembrie 1953, întrucât „deși știa despre acțiunea de maltratare a deținuților, nu a denunțat acest lucru, ci dimpotrivă a căutat să mușamalizeze, a pus diagnostice false celor morți, arătând că aceștia au murit fie în urma unei boli vechi fie unei morți naturale, favorizând prin aceasta acțiunea de teroare și asasinat dusă de deținuții legionari”. A fost condamnat prin Sentința nr. 101/16 aprilie la 5 ani temniță grea pentru „nedenunțarea actelor de teroare”. Eliberat la 13 noiembrie 1957 de la penitenciarul Ocele Mari, în baza Decretului 534 / 957 a Prezidiului Marii Adunări Naționale; AANP, dosar nr. 3017.

⁵⁶ ASRI, fond P, dosar 26979, vol. 23, f. 285.

⁵⁷ Un fost deținut politic trecut prin „reeducare” descrie torturile la care erau supuși deținuții în coloniile de muncă de la Canal: „Seara, într-o baracă, după ce se întorceau brigăzile de la muncă, călăii își invitau colegii la discuții. Îi torturau și-i băteau până la moarte și, ca să nu se audă strigătele și răcnetele celor chinuți, puneau pe doi să cânte din acordeon, iar pe alții să chiuie și să joace. Muribunzii erau stivuiți ca lemnele în pădure, unii peste alții, până la tavan. Aici, bestialitatea n-a cunoscut limite. Victimele erau obligate să mănânce fecale, să vorbească cu morții, să se închine popește, să se bată și să se omoare între ei, să joace și să chiuie sau să cânte în timpul torturii” (Gheorghe Băgu, *op. cit.* p. 115).

⁵⁸ Mircea Stănescu, *Istorie și memorie a reeducării*, în *Experimentul Pitești – Reeducarea prin tortură*, p. 99.

⁵⁹ Deși a fost gândit inițial ca un „proces-spectacol”, caracterul ireal și absurd al variantei oficiale a determinat autoritățile să mențină întregul proces în cel mai desăvârșit secret.

⁶⁰ Relevantă pentru această recunoaștere parțială a vinovățiilor este fragmentul următor conținând concluziile referatului oficial, din luna septembrie 1954: „Întreaga activitate criminală desfășurată de legionari în penitenciare a fost tolerată și sprijinită de elemente aventuriere ca Nemeș Iosif, Sepeanu Tudor și Dumitrescu Alexandru care au căutat să-și creeze platforme prin așa-zisul material informativ pe care șefii bandei legionare s-au oferit să-l

Considerând că în timpul anchetei au fost strânse suficiente probe care să le dovedească vinovăția, autoritățile comuniste au trimis în judecată grupul de „reeducatori” din jurul lui Eugen Țurcanu. Dar nu în totalitatea sa⁶¹, ci doar foștii legionari, întrucât s-a încercat prezentarea acțiunii de „reeducare” ca o inițiativă a unor deținuți legionari care, la comanda lui Horia Sima, au organizat și desfășurat actele de teroare din închisori pentru a compromite regimul comunist. O notă din 1 septembrie 1954, în care erau prezentate concluziile anchetei, oferea câteva instrucțiuni în vederea organizării procesului: „Este necesar ca judecarea procesului să fie făcută în ședință secretă, într-un complet de judecată format din tovarăși aleși, iar în ceea ce privește apărarea să fie făcută de un număr restrâns de avocați, dintre cei mai atașați regimului”⁶².

În perioada 20 septembrie-10 noiembrie 1954, la Tribunalul Municipiului București a avut loc procesul grupului de „reeducatori”, cuprinzând 22 de foști legionari⁶³, în frunte cu Eugen Țurcanu. În cadrul procesului nu au existat martori ai apărării, iar cei 26 de martori ai acușării erau fie persoane special instruite, care nu puteau să spună ceea ce știau, ci doar varianta impusă de anchetatori, fie acei martori care aveau misiunea de a relata faptele de groază, torturile la care au fost supuși⁶⁴. Avocații apărării, desemnați din oficiu, i-au acuzat pe inculpați la fel ca și procurorul militar, intervenția acestora deosebindu-se doar într-o singură privință. În timp ce avocatul desemnat să apere grupul de acușaiți din care făcea parte și Eugen Țurcanu solicita „o pedeapsă dreaptă”⁶⁵, ceilalți avocați⁶⁶ însărcinați cu apărarea restului grupului au cerut „să se înlătore pedeapsa capitală”⁶⁷.

predea. În mod conștient au tolerat desfășurarea acelei activități criminale, au sprijinit-o fără a aduce la cunoștința altor organe superioare decât cele ce conduceau Serviciul Operativ sau Inspecției din Direcția Generală a Penitenciarelor”; ASRI, fond P, dosar 26979, vol. 23, f. 288.

⁶¹ Încă din timpul anchetelor, Eugen Țurcanu a prezentat o listă cu numele persoanelor implicate în acțiunea de „reeducare” în care, alături de foștii legionari, apar patru frontieriști, zece condamnați pentru organizații subversive, cinci pentru activitate în PNȚ, cinci acușaiți de a fi aparținut tineretului regalist, unii dintre ei (Titus Leonida, Cori Gherman, Ion Bogdănescu, Dan Diaca) remarcându-se prin sadism în torturarea deținuților; Ibidem, vol. 6, ff. 326-329.

⁶² Ibidem, vol. 23, f. 76.

⁶³ Grupul avea următoarea componență: Eugen Țurcanu, 29 ani, student la Drept, Alexandru Popa, 30 ani, student la Agronomie, Vasile Pușcașu, 31 ani, student la Drept; Vasile Păvăloaie, 29 ani, inginer silvic; Mihai Livinschi, 28 ani, student la Drept; Ion Stoian, 25 ani, fost elev de liceu; Grigore Romanescu, 26 ani, student la Drept; Octavian Voinea, 32 ani, student la Politehnică; Aristotel Popescu, 31 ani, student la Medicină; Nuți Pătrășcanu, 31 ani, student la Medicină; Cornel Pop, 30 ani, student la Medicină, Nicolae Cobîlaș, 37 ani, avocat (nu a participat la „reeducare”, fiind introdus în lot pentru a susține varianta oficială a unui complot legionar); Maximilian Sobolevschi, 29 ani student la Medicină; Dan Dumitrescu, 32 ani, student la Medicină; Octavian Zbranca, 32 ani, funcționar; Constantin Juberian, 28 ani, student la Drept; Cornel Popovici, 26 ani, student la Pedagogie; Ion Voin, 31 ani, student la Medicină, Ion Cerbu, 30 ani, student la Teologie, Gheorghe Popescu, 25 ani, student la Chimie; Constantin P. Ionescu, 27 ani, fost elev de liceu; Cristian-Paul Șerbănescu, 32 ani, tipograf; ibidem, vol 11, ff. 223-224.

⁶⁴ Octavian Voinea, *op.cit.*, p.132

⁶⁵ Avocatul Grigore Dobrovici, desemnat cu apărarea lui Țurcanu Eugen, Popa Alexandru, Pușcașu Vasile și Păvăloaie Vasile, a precizat că „toți s-au încadrat în mișcarea legionară când erau elevi, strecurându-li-se în suflet otrava legionară care a smuls din ei tot ceea ce este omenesc, ei au devenit unelte docile, manechine, care au executat ordinele comandamentului legionar”; ASRI, fond P, dosar 26979, vol. 11, f. 189.

⁶⁶ Astfel, în apărarea acușaiților Popescu Aristotel, Pătrășcanu Nuți, Pop Cornel, Cobîlaș Nicolae și Sobolevschi Maximilian, av. Cornel Dumitrescu a menționat că „acușaiții au fost sinceri în declarațiile lor, sunt victime ale concepției legionare, organizație în descompunere, ei n-au mai putut rezista și au căzut sub teroarea șefului lor încadrându-se în așa-zisa acțiune de reeducare și demascare”; ibidem, f. 189.

⁶⁷ Ibidem, ff. 188-189.

Ultimul cuvânt al acuzaților, așa cum a fost consemnat de greșier, nu a reprezentat altceva decât o recunoaștere integrală a presupusei lor vinovății⁶⁸. Un caz aparte îl constituie Eugen Țurcanu. Acesta, așa cum aprecia anchetatorul său, în toată perioada cercetărilor „nu a recunoscut nimic din activitatea criminală pe care au desfășurat-o el și alți legionari din ordinul său”⁶⁹, adică nu a consimțit să accepte scenariul elaborat de Securitate în legătură cu acțiunea de „reeducare”. De asemenea, a fost singurul care a refuzat să semneze primirea citației întrucât nu recunoștea „fapta de acte de teroare la crima de uneltire contra securității interne a RPR”⁷⁰. Însă în timpul procesului, în mod curios, și-a schimbat atitudinea și a susținut varianta oficială privind acțiunea de „reeducare”: „Așa cum a arătat dl Procuror, lucrul cel mai oribil este că, pe lângă că (sic!) organizația legionară își făcea de cap în penitenciare și colonii în scopul intereselor sale, urmarea ca toate crimele prin care se realizează aceste scopuri legionare să fie trecute pe seama regimului pentru a-l compromite și să dea apă la moară dușmanilor regimului”⁷¹.

La 10 noiembrie 1954, Tribunalul Militar pentru Unitățile MAI, prezidat de generalul-maior de justiție Alexandru Petrescu⁷², prin Sentința nr. 32 a condamnat „la moarte și confiscarea averii personale” întregul lot pentru „crimă de acte de teroare în grup și acte de pregătire la crima de uneltire contra securității interne a RPR”⁷³. La 11 decembrie 1954, Prezidiul MAN a respins cererile de grațiere făcute de 16 condamnați⁷⁴, printre care și Eugen Țurcanu, fără a preciza însă nimic despre situația celorlalți șase membri ai lotului, iar la 17 decembrie 1954, la penitenciarul Jilava, sentința a fost pusă în aplicare⁷⁵. După ce, la 22 iunie 1955, a fost executat la Jilava și cel de-al 17-lea membru al grupului (Vasile Pușcașu)⁷⁶, cei cinci foști „reeducatori”⁷⁷ având o situație neclară⁷⁸, întrucât cererile lor de grațiere nu au fost respinse, dar nici admise, au fost utilizați ca

⁶⁸ Semnificativ pentru limbajul folosit de acuzați în recunoașterea propriilor vinovății sunt următoarele fragmente: „Am fost un element rău și, în afară de această activitate din penitenciare, când eram afară am dus și o activitate în sens negativ prin beții și orgii, am devenit bolnav de plămâni dormind prin Cișmigiu și pe diferite scări fiindcă sora mea, văzând ce fel de om sunt, nu îmi mai lasă cheile de la casă. M-a vindecat regimul, dar nu meritam” (Vasile Pușcașu); „Sunt rod al educației legionare, așa se explică ceea ce am făcut. Nu pot fi împăcat cu propria mea conștiință, văd limpede că activitatea legionară m-a făcut din om neom întrucât mi-e scârbă de mine. Sunt vinovat și îmi aștept pedeapsa justă” (Cornel Pop); *ibidem*, ff. 189-191.

⁶⁹ *Ibidem*, vol. 6, ff. 401-402.

⁷⁰ *Ibidem*, vol. 11, f. 36.

⁷¹ *Ibidem*, f. 191.

⁷² În perioada interbelică, Alexandru Petrescu judecase mai multe procese ale comuniștilor aflați în ilegalitate, fiind trecut, după 23 august 1944, pe lista vinovaților de dezastrul țării. În toamna anului 1944, la insistențele ministrului Justiției, Lucrețiu Pătrășcanu, a fost scos de pe această listă în schimbul obligației de a judeca procesele politice instrumentate de comuniști; Stelian Tănase, *Clienții lui tanti Varvara: istorii clandestine*, București, Editura Humanitas, 2005, p. 184.

⁷³ ASRI, fond P, dosar 26979, vol. 11, f. 193.

⁷⁴ Iată lista nominală a celor 16 persoane cărora li s-a respins recursul: Eugen Țurcanu, Ion Stoian, Nicolae Cobilaș, Cristian-Paul Șerbănescu, Grigore Romanescu, Cornel Pop, Cornel Popovici, Octavian Zbranca, Ioan Voin, Ion Cerbu, Gheorghe Popescu, Constantin P. Ionescu, Constantin Juberian, Mihai Livinschi, Vasile Păvăloaie, Maximilian Sobolevski; *Memorialul Ororii*, p. 762.

⁷⁵ *Ibidem*, pp. 763-765.

⁷⁶ *Ibidem*, pp. 767-768.

⁷⁷ Era vorba de Alexandru Popa, Octavian Voinea, Aristotel Popescu, Nuți Pătrășcanu și Dan Dumitrescu; *ibidem*, p. 769.

⁷⁸ Abia în anul 1957 se va limpezi situația lor juridică, întrucât, probabil și ca o recompensă pentru sprijinul oferit autorităților ca martori ai acuzării în diferite procese, prin Decretul 4591/1957 al Prezidiului Marii Adunări Naționale pedeapsa cu moartea a fost comutată în muncă silnică pe viață; *ibidem*, p. 777.

martori ai acuzării⁷⁹ în diferite procese, prin care se încerca acreditarea ideii existenței unui „comandament legionar” care ar fi coordonat acțiunile de „reeducare” din penitenciarele Pitești și Gherla.

Implicarea autorităților în cadrul acțiunii de „reeducare” a fost redusă la câteva personaje de rang inferior din Ministerul de Interne, instituție care avea vinovați oricând pregătiți, chiar în structurile proprii, ce puteau fi sacrificați la orice oră în vederea justificării abuzurilor și crimelor pe care le patrona⁸⁰. Aceste persoane, care potrivit raportului oficial din septembrie 1954 au cunoscut și sprijinit „acțiunile criminale, fără a aduce la cunoștință altor organe superioare”⁸¹, au fost arestate în cursul anului 1953 și supuse anchetelor Securității, pentru ca, la 15 mai 1955, dosarul să fie trimis Procuraturii Generale, pentru definitivarea cercetărilor, întrucât era „o problemă specială”⁸². Primul termen de judecată a fost fixat pentru data de 9 decembrie 1955, fiind apoi reprogramat pentru data de 3 ianuarie 1956, dar în cursul anului 1956 cauza a fost amânată de mai multe ori (ianuarie, martie, august, septembrie); în urma evenimentelor din Ungaria procesul a fost întrerupt, fiind reluat abia în luna martie 1957⁸³.

La 16 aprilie 1957, prin Sentința nr. 101 a Tribunalului Militar al Regiunii a II-a Militare se clarifica situația grupului de foști angajați ai Ministerului de Interne, implicați în „reeducare”: Tudor Sepeanu, șeful Biroului Inspecției din Direcția Generală a Penitenciarelor, a fost condamnat la 8 ani muncă silnică, Alexandru Dumitrescu, fostul director al penitenciarului Pitești, și Gheorghe Sucigan, șeful Biroului de Inspecție al penitenciarului Gherla, la 7 ani muncă silnică, Constantin Avădanei, ofițerul informativ de la penitenciarul Gherla, la 6 ani muncă silnică, doctorul Viorel Bărbos, medicul penitenciarului Gherla, Mihai Mircea și Ioan Marina, șeful Biroului de Inspecție al penitenciarului Pitești, respectiv ajutorul său, la 5 ani muncă silnică⁸⁴. În realitate, era vorba doar de condamnări simbolice, marcate de perspectiva unor grațieri iminente. De altfel, la 13 noiembrie 1957, adică la o lună după ce sentințele de condamnare au rămas definitive⁸⁵, întregul grup a fost eliberat, în baza Decretului nr. 534/ 957 al Prezidiului MAN⁸⁶.

Varianta oficială asupra acțiunii de „reeducare” stabilea că vinovați pentru inițierea și desfășurarea actelor de teroare din penitenciare sunt foștii studenți legionari, deși este evident că într-un stat totalitar nu se putea acționa fără aprobarea conducerii centrale, iar rețeaua închisorilor nu putea fi controlată de adversarii comunismului, în speță de legionari. De menționat este și amploarea fenomenului, recunoscută de autorități în sentința procesului din noiembrie 1954: „Au fost uciși în penitenciarul Pitești și [la] Gherla peste 30 de deținuți și au fost maltratați, torturați și schingiuiți peste 780 de deținuți la Pitești, și alte sute de deținuți la Gherla, peste 70 de deținuți la Târgșor, 7-8 deținuți în Orașul Stalin, 5-6 în coloniile de muncă de la Canalul Dunăre-Marea Neagră în perioada de la 1949 până la 1952 din care deținuți peste 100 au rămas cu infirmități

⁷⁹ În mărturiile sale, Octavian Voinea, unul din cei cinci acuzați, descrie scenariul pus la cale de Securitate: „Acuzatul devenit un martor de meserie trebuia să-și însușească lecția predată de anchetator și să o redea papagalicește în față completului de judecată în calitate de martor al acuzării”; Octavian Voinea, *op. cit.*, p.139.

⁸⁰ Constantin Aioanei, Cristian Troncotă, *Rezistența anticomunistă în penitenciarele din România (1945-1964)*, în „Arhivele totalitarismului”, anul II, 1994, nr. 3, pp. 60-74.

⁸¹ ASRI, fond P, dosar 26979, vol. 23, f. 288.

⁸² Ibidem, f. 97.

⁸³ ACNSAS, fond D, dosar 19, vol. 1, f. 131; ibidem, vol. 2, f. 59.

⁸⁴ Ibidem, ff. 242-243.

⁸⁵ La 14 octombrie 1957, prin decizia Tribunalului Suprem, sentința a rămas definitivă; ibidem, vol. 22, f. 70 și f. 200; vol. 24, f. 59.

⁸⁶ Ibidem, vol. 23, f. 248.

foarte grave”⁸⁷. Cu atât mai mult, această acțiune de masă nu putea să se desfășoare fără știrea celor aflați în fruntea ierarhiei Ministerului de Interne. Este illogic și imposibil ca la mijloc să se fi aflat doar niște neînsemnați inspectori, directori de penitenciare, ofițeri informativi sau gardieni⁸⁸.

Intervenția în cadrul ședinței Biroului Politic al CC al PMR din 3 aprilie 1956 a liderului comunist Miron Constantinescu demonstrează foarte clar că utilizarea metodelor violente în penitenciare a fost cunoscută și la nivelul conducerii partidului. Astfel, Miron Constantinescu a precizat, printre altele, că a fost foarte impresionat când a aflat „de la tov. Dej despre schingiuirile organizate de legionari în închisori și m-am întrebat cum a putut să se petreacă așa ceva. Nu vreau să afirm că conducerea Ministerului Afacerilor Interne încurajează actele abuzive, dar ea le-a permis, le-a tolerat. Iar Ministerul Afacerilor Interne nu lucrează de la sine ci a avut o legătură, pe tov. Gheorghiu-Dej. Mă întreb cum a fost posibil ca tov. Gheorghiu-Dej nu a luat măsuri, sesizat fiind de aceste abuzuri?”⁸⁹ Fără îndoială că această remarcă face parte din răfuiala grupării Miron Constantinescu-Iosif Chișinevschi cu Dej, însă ea ilustrează foarte clar că problema „reeducării” nu era necunoscută conducerii de partid.

La mijlocul anilor 1960, anchetele comisiei de partid⁹⁰ au demonstrat că în acțiunea de „reeducare” din penitenciare de la începutul anilor 1950 au fost implicate persoane din conducerea Securității. Declarațiile făcute cu acest prilej de foști ofițeri din cadrul Ministerului de Interne au evidențiat implicarea generalului Gheorghe Pintilie în acțiunea de „reeducare”. Semnificative în acest sens sunt declarațiile, cu o evidentă tentă de disculpare, ale colonelului Ilie Bădică, fostul director al Unităților de Muncă din Ministerul de Interne: „Cele mai mari crime care s-au văzut și întâlnit în perioada anilor 1949-1951 și este vorba aici de așa-zisa demascare care era condusă personal de tov. Pintilie. Nimeni nu avea dreptul să intre în penitenciare decât organul care era desemnat cu asemenea drepturi. Vă spun aceasta pentru că eu, când am venit la penitenciare, am făcut primul drum la Ocnele Mari. Am vrut să merg prin celule să văd care este situația, dar la unele dintre ele nu mi s-a permis să intru. Am întrebat de ce nu mi se permite, că sunt directorul direcției, și mi s-a răspuns că este ordinul tov. Pintilie să nu intre nimeni. Totuși, am intrat în trei din ele și m-am îngrozit ce am putut vedea: oameni cu capul umflat, bătuți groaznic, unii zăceau pe jos văitându-se. Am întrebat ce se întâmplă aici și mi s-a spus că nu se știe, pentru că nu se dă voie să se știe. Se băteau legionarii între ei. Erau schingiuiți ca să spună cine din sat sau localitatea respectivă a fost legionar și acela, ca să scape de bătaie, spunea pe cine îi venea în minte, chiar dacă nu fusese. Am luat măsuri interzicând din momentul acela să se mai practice asemenea metode. Imediat ofițerul a și plecat la București să raporteze despre amestecul meu în această acțiune. La București, [Tudor] Sepeanu mi-a atras atenția că nu este cazul să mă amestec că aceasta este o acțiune mare pe care o conduce direct tovarășul ministru adjunct Pintilie. Eu i-am

⁸⁷ Ibidem, vol 11, f. 229.

⁸⁸ Potrivit lui Piotr Wierzbicki acest lucru este specific regimurilor comuniste unde doctrina susține că partidul sau orice altă instituție a statului sunt întotdeauna infailibile, chiar și atunci când diferiți înalți funcționari ai acestuia greșesc. În această situație se încearcă găsirea de „tapi ispășitori” prin „trecerea răspunderii pentru greșelile vinovaților numărul 1, 3, 5, 10 asupra vinovaților cu numărul 2, 6, 20”; Piotr Wierzbicki, *Structura minciunii*, București, Editura Nemira, 1996, p. 107.

⁸⁹ Alina Tudor, Dan Cătănuș (editori), *O destalinizare ratată. Culisele cazului Miron Constantinescu-Iosif Chișinevschi (1956-1961)*, București, Editura Elion, 2001, pp. 53-54.

⁹⁰ Scopul acestui demers era de consolidarea legitimității lui N. Ceaușescu, ca apărător al legalității socialiste, prin acuzațiile formulate la adresa abuzurilor și crimelor săvârșite în anii 1950, cu referire directă la Gheorghiu-Dej și Alexandru Drăghici, fostul ministru de Interne; Vladimir Tismăneanu, *Stalinism pentru eternitate. O istorie politică a comunismului românesc*, traducere de Cristina Petrescu și Dragoș Petrescu, postfață de Mircea Mihăieș, Iași, Editura Polirom, 2005, p. 234.

raportat colonelului [Ioan] Baciu⁹¹ despre cele întâmplate, că se omoară oamenii între ei, lucruri de care și el știa că se practică și la Pitești și în coloniile de muncă, dar că și lui îi spusese Sepeanu să nu se bage în asemenea probleme. În 1951, se apropia de sfârșit, ce fusese de aflat se aflase, iar tov. Pintilie a dat ordin să se termine⁹². Relevantă este în acest sens și concluzia comisiei de anchetă din anii 1967-1968, referitoare la dosarul „reeducării”: „În ancheta penală și judiciară din acest dosar nu s-a urmărit stabilirea acelor cadre MAI care au avut cunoștință și au contribuit la săvârșirea atrocităților de mai sus”⁹³. Mai mult, într-o notă din 28 iunie 1968, adresată Consiliului Securității Statului, semnată de locotenent colonelul Nicolae Diaconu și maiorul Gheorghe Mateuț, se preciza foarte clar că acțiunea de „reeducare” din penitenciarele Pitești și Gherla era cunoscută de „fosta conducere a Ministerului Afacerilor Interne și în primul rând de Pintilie Gheorghe și Nicolschi Alexandru, care au patronat și condus de fapt această acțiune”⁹⁴. Într-un referat redactat la 1 februarie 1971, privind activitatea desfășurată de colonelul Tudor Sepeanu în cadrul acțiunii de „reeducare” din anii 1950, trimis de Ion Stănescu, președintele Consiliului Securității Statului, lui Emil Bodnăraș, la acea dată vicepreședintele Consiliului de Stat, se menționa: „Apreciem ca neechitabil [față de condamnarea lui Teodor Sepeanu] faptul de a nu fi fost tras la răspundere penală și Pintilie Gheorghe, autorul moral și material al introducerii și aplicării metodelor ce s-au practicat de deținuții legionari în penitenciare”⁹⁵.

Analiza documentelor accesibile până în acest moment evidențiază faptul că acțiunea de „reeducare” din perioada 1949-1951, desfășurată în penitenciarele Pitești și Gherla, nu a fost o „activitate criminală a unor bande de legionari, dusă în penitenciare din cauza lipsei de vigilență și a neglijenței criminale din partea unor organe ale penitenciarelor respective”⁹⁶, cum se menționa în concluziile anchetei oficiale din luna septembrie 1954. Persoane importante din conducerea unor instituții din cadrul Ministerului de Interne – Securitate, Direcția Generală a Penitenciarelor – nu numai că au cunoscut, dar au fost direct implicați în fenomenul „reeducării”. Alexandru Nicolschi, director general adjunct în Direcția Generală a Securității, a fost considerat de mai mulți istorici drept conducătorul din umbră al acțiunii de „reeducare”. Rămâne ca cercetările ulterioare, bazate pe documente de arhivă, inaccesibile până în acest moment, să confirme sau să infirme această ipoteză. Printre cei care-l incriminează, folosind, în special, lucrări cu caracter memorialistic⁹⁷ sunt istorici de prestigiu ca Dennis Deletant și Marius Oprea⁹⁸. Cu siguranță, deschiderea totală a

⁹¹ S-a născut la 20 februarie 1913 la Corabia, absolvent a 5 clase primare, a lucrat ca ospătar la diferite restaurante din București și Brașov. În luna noiembrie 1944 s-a înscris în PCR, în 1947 fiind numit prefect al județului Brașov. La 1 septembrie 1949 a fost încadrat în MAI cu gradul de colonel, fiind numit director general al Direcției Generale a Penitenciarelor. A deținut această funcție până la 15 aprilie 1954; AANP, dosar 43.

⁹² ASRI, fond D, dosar 10844, vol. 3, ff. 62 și ff. 90-91.

⁹³ Ibidem, vol 2, f. 56.

⁹⁴ ACNSAS, fond D, dosar 19, vol. 1, f. 128.

⁹⁵ Ibidem, vol 2, f. 55.

⁹⁶ ASRI, fond P, dosar 26979, vol. 11, f. 229.

⁹⁷ Vezi și descrierea pe care o face Virgil Ierunca utilizând și memorialistica: „În frunte cu Nicolschi, general, comandant suprem al Securității românești timp de 16 ani (fiind la pensie se plângea că regimul nu-i recunoaște meritele), Securitatea a pus la punct un plan pentru lichidarea rezistenței morale a tinerilor deținuți politici, slujindu-se de un nucleu de deținuți, conduși de Eugen Țurcanu, ce urma să pună în aplicare, în domeniul dreptului comun, cunoscutele teorii ale lui Makarenko”; Virgil Ierunca, *Fenomenul Pitești*, ed. 1991, p. 11.

⁹⁸ Dennis Deletant, *op. cit.*, p. 157; Marius Oprea (ed.), *op. cit.*, p. 566.

arhivelor⁹⁹ va permite cunoașterea și studierea rolului jucat de persoanele aflate la conducerea Ministerului de Interne în cadrul acțiunii de „reeducare” de la începutul anilor 1950.

Fragment din capitolul

Biografiile nomenclaturii - pag. 657

Alexandru Nicolschi (Boris Grunberg) 1915-1992. Ilegalist basarabean, recrutat de poliția secretă sovietică după ocuparea Basarabiei, a devenit conducătorul *de facto* al Securității după 1948. A avut o ascensiune fulgerătoare în aparatul represiv comunist. General maior (1945), general locotenent (1959), inspector general la Siguranța Generală, director general adjunct al Direcției Generale a Securității Poporului, secretar general la MAI (1949-1961). Unul din principalii responsabili pentru *experimentul criminal de la Pitești*. Cel mai probabil, agent sovietic. (Pentru detalii, vezi Marius Oprea, *Banalitatea răului*, pp. 562-565).

⁹⁹ Esențiale pentru a cunoaște gradul de implicare a unor personaje din ierarhia Ministerului de Interne din acea perioadă în acțiunea de „reeducare” sunt atât rapoartele și informările întocmite de Grupa/Biroul Operativ din închisorile Pitești și Gherla, cât și sintezele realizate pe baza acestora de conducerea Serviciului Inspecției din penitenciare, instituția care a supervizat desfășurarea „reeducării”. Cel mai probabil aceste documente se găsesc în arhiva Biroului „K”, organism însărcinat cu activitatea de contrainformații din penitenciare.